

Alle illustraties (inclusief omslag) in dit nummer zijn van de hand van de kunstenares **Satoko Motohashi (1980)** uit de Japanse stad Saitama. Zij presenteert haar werk onder de naam **Rico**. Tijdens haar verblijf aan de Amsterdamse Rietveld Academie heeft Rico een dagboek bijgehouden in de vorm van tekeningen van de hoofdstad. Haar werk is te koop in Amsterdam in Japans restaurant Kagetsu en in boekenwinkel Boekie Woekie (Berenstraat 16). Rico zoekt nog een uitgever voor alle tekeningen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met de redactie van Lava.

De Loting

Zeger van Herwaarden

'De Loting' is een voorpublicatie van Zeger van Herwaardens roman-debuut *Victors zomer* dat in juni 2007 bij De Arbeiderspers verschijnt. De roman speelt zich af in het heuvellandschap tussen Florence en Siena en beschrijft de volwassenwording van de zestienjarige Victor. Ook in de veelbesproken voetbalbiografie *Marco van Basten* (De Arbeiderspers, 2006) vormt Italië het decor waartegen Van Herwaarden de enerverende spelersloopbaan van de bondscoach gestalte geeft. Zeger van Herwaarden (1972) werkte als sportjournalist voor *Het Parool*, *Voetbal International* en het voetbalmaandblad *Johan*. Zijn literaire debuut beleefde hij in 2003 in literair voetbaltijdschrift *Hard gras*, met een kort verhaal waarin hij reeds van een grote liefde voor Italië getuigde.

‘Victor, dadelijk is de loting,’ zei mijn moeder, die de luiken van mijn slaapkamer opendeed. Ik knipperde met mijn ogen tegen het licht.

‘De loting van het voetbaltoernooi,’ zei mijn moeder.

Ik wreef in mijn ogen, kwam overeind en stapte mijn bed uit.

‘Is het al bezig?’ vroeg ik en zo snel als ik kon deed ik mijn gympen aan.

‘Je haalt het nog wel, denk ik,’ zei mijn moeder.

Ik pakte mijn T-shirt. En toen vlug de trap af, want van het één-tegen-één-toernooi wilde ik geen minuut missen.

Beneden zat mijn vader nog net zo gebogen over zijn papieren als toen ik na de lunch naar boven was gegaan. Ik trok mijn T-shirt aan en strikte haastig mijn veters.

‘Waarom al die haast?’ vroeg mijn vader.

‘Het één-tegen-één-toernooi,’ zei ik.

‘O,’ zei mijn vader en dook weer in zijn papieren. Hij legde een blaadje van de ene stapel op de andere. De stapel ‘bekeken’ was nu bijna even hoog als de stapel ‘niet bekeken’. Mijn vader wilde voor het einde van de vakantie klaar zijn. Hij pakte zijn shag en tastte in zijn borstzak. Daarna keek hij langs me heen de woonkamer rond.

‘Heb je mijn aansteker gezien?’ vroeg hij.

‘Nee,’ zei ik. ‘Maar ik moet nu gaan.’

‘Ja, ja,’ mompelde mijn vader.

Hij stond op, rommelde wat in laatjes en keek onder de kussens.

‘Ik ga,’ zei ik, want ik wist niet zeker of hij me wel had gehoord.

Vanonder de verwarming pakte ik mijn bal en rende de deur uit.

Bij het volkshuis onder aan de heuvel was zo ongeveer het hele dorp bij elkaar gekomen. Iedereen zag er netjes uit, alsof het een katholieke feestdag was. Discussies over de spe-

lers voerden de boventoon. Ik zocht Franca en liep naar de parkeerplaats tegenover het volkshuis, het speelveld.

Eromheen was met lage, ijzeren hekjes, houten banken en plastic stoelen een soort stadion gebouwd. Op het asfalt vormden dikke gele lijnen het veld dat tien meter lang was en vijf meter breed. De middenstip was blauw en geel geverfd, de kleuren van het dorp.

Het veld stond vol dorpelingen. Een paar jongens zetten twee kleine doelen vast in het asfalt en kregen applaus toen het was gelukt. Ook het bevestigen van de netten werd toegejuicht.

De Grote Gouden, zoals de dorpelingen de wisselbeker van het toernooi noemden, stond op een hoge tafel midden op het speelveld. Hij was groot en flikkerde fel in het zonlicht. Een geelblauw lint eromheen maakte het helemaal af. Als je drie keer het toernooi had gewonnen, mocht je hem houden. Voor altijd. Dat was nog niemand gelukt. Mauro had het toernooi de laatste twee keer gewonnen. Dit zou zijn jaar worden. Dat hoorde je overal.

Alleen IJzer dacht er anders over. De zomer ervoor had hij de finale verloren. Hij zei steeds: ‘Over mijn lijk dat Mauro drie keer wint.’ En spuugde daarbij tussen zijn wijsvinger en middelvinger op de grond, alsof hij een dure eed zwoer.

Verspreid over het veldje werd druk gespeculeerd. ‘Mauro gaat het doen,’ zei een oudje tegen me, en hij keek naar de Grote Gouden. De andere bejaarden volgden zijn blik.

‘De vorige keer was hij heer en meester. Waarom zou dat nu anders zijn?’ zei iemand in de hoek van het veld.

‘Bij Poggibonsi is hij alleen maar beter geworden,’ beweerde een man aan de zijlijn. Ik stak het veld over, terug naar het volkshuis, nog steeds op zoek naar Franca.

Veel meisjes hadden zich verzameld voor de deur van het volkshuis, waar de spelers voor de loting bijeen waren gekomen. Franca stond er ook bij. Midden in het gedrang gaf ik haar een kus op de mond.

Een vriendin wees haar op een raam op de eerste verdieping van het volkshuis en Franca keek naar boven. Daar toonde IJzer zijn wedstrijdshirt. Met beide handen liet hij het buiten het raam wapperen. De meisjes gilden. Hij was in ontbloot bovenlijf. Franca gilde ook.

‘Hij is zo gespierd,’ zei ze tegen een vriendinnetje.

‘En zo leuk,’ zei die terug. Ze giechelden als kleuters. Om een borstkas. Jezus. Van veraf ook nog.

Met zijn zwarte shirt aan draaide IJzer zich om en wees met beide duimen op de naam die achterop stond. FERRO. In het rood. Daaronder het rugnummer 3, dat van de Italiaanse mandekker. Het applaus klaterde.

Franca klapte natuurlijk mee. Op dat moment leek voor haar alleen IJzer bij het raam te bestaan.

Toen IJzer zijn hoofd met een brede grijns uit het raam stak, alsof hij de beker al had gewonnen, floten de meisjes om het hardst op hun vingers. Franca gebruikte twee handen.

IJzer zag er zo strak in het zwart erg goed uit, dat zag ik ook wel, maar ik had schoon genoeg van zijn show. Toen hij zich eindelijk omdraaide en wegliep, was achter hem een flits van Mauro te zien. Zijn shirt had precies het paars van Fiorentina. Maar hij bleef verscholen achter in de ruimte, kwam niet naar het raam. Aan het bewegen van zijn bovenlichaam te zien, hield hij een balletje hoog. Ik zwaaide, maar ik besefte dat hij me helemaal niet kon zien en haalde mijn hand toen maar onhandig door mijn haar.

Ik ging naast Franca staan en legde mijn arm om haar schouders. Dromerig keek ze voor zich uit naar het raam, waar niets meer te zien was. Rondom het volkshuis werd het onrustig. Waar bleven de spelers? Wanneer begon die loting nou? De bloedhitte begon hinderlijk te worden. Flessen ijskoud water gingen rond. De oude mannetjes gingen zitten en klaagden dat het allemaal niet meer was zoals vroeger. Kleine kinderen werden vervelend. Franca speelde met haar armbandjes.

Toen kwam de barman de heuvel aflopen. Gejuich en gejoel steeg op. De barman hield een ronde glazen schaal met beide handen boven het hoofd, die speciaal voor het toernooi was gekocht. Net als acht plastic balletjes, hol van binnen. Ze rolden en ketsten.

Hij kreeg luid applaus toen hij zijn schaal neerzette naast de Grote Gouden. Iedereen op het veld en rondom het volkshuis was gaan zitten op de bankjes en stoelen achter het hekwerk.

Franca en ik vonden een lege stoel schuin achter een van de doeltjes. Franca ging op mijn schoot zitten. Ik legde mijn handen op haar buik. We hadden prima zicht op de barman. ‘Ik heb geen microfoon nodig om me verstaanbaar te maken,’ zei hij en hij had gelijk.

Onder het gejuich dat op deze eerste zin volgde, keek de barman tevreden rond. Op hetzelfde volume ging hij verder. ‘Vanmiddag is de loting voor het mooiste voetbaltoernooi uit de regio. Ik beschouw het als een grote eer dat ik de enige sponsor ben van dit toernooi. Mijn bar, de bar, het beste wat het dorp te bieden heeft. Kijk straks maar naar de prachtige shirts.’

De barman leek na te denken. ‘Het is ook een grote eer de loting te mogen verrichten,’ zei hij. ‘Vandaag worden de twee groepen van vier spelers bepaald. Het is een open loting. Iedereen kan bij iedereen in de poule komen.’ Hij keek weer even rond alsof hij zich ervan wilde verzekeren dat iedereen hem kon volgen.

‘We snappen het,’ schreeuwde iemand vanaf een bankje. ‘Ga gewoon loten, man,’ riep een ander langs de lijn. De spanning was net zo voelbaar als de hitte.

Oké,’ zei de barman. ‘Jullie zijn natuurlijk gewend dat ik snel werk.’

Franca lachte. Ze draaide haar hoofd en keek me stralend aan. Toen legde ze haar hoofd tegen mijn hals. De barman ging nog harder praten.

‘In deze schaal zitten acht balletjes. In elk balletje zit een

papiertje met de naam van een speler. De eerste die ik uit zo'n balletje haal zit in groep 1. De tweede komt in groep 2, de derde weer in groep 1, enzovoort, tot de twee groepen van vier spelers zijn bepaald.'

'Loten,' klonk het van verschillende kanten.

De barman bleef onbewogen. 'Ik heb het niet alleen tegen jullie,' zei hij op vol volume. 'Ik praat voor iedereen. Iedereen moet precies weten hoe het zit.'

Zijn stem galmde over het speelveld. Het werd weer stil en hij ging verder.

'Voor alle duidelijkheid...,'zei hij. 'De winnaars van de beide poules spelen in de finale. De tweede plaatsen om plek drie en vier. De derden van de groep spelen om plaats vijf en zes. En de laatsten in de beide poules strijden om de zevende plek.'

Om ons heen werd driftig geknikt. Ongeduldig geroezemoes steeg op. De barman ging *unverfrozen* verder. 'Wie het eerst drie doelpunten maakt is de winnaar van een wedstrijd. Alleen in de finale gaat het tot de vijf.'

De barman rolde zijn mouwen op. 'Nu ga ik loten,' zei hij en begon te rollen met de blauwgele balletjes. Alle blikken waren gericht op de schaal. Franca ging zijwaarts zitten. Haar haren prikkelden tegen mijn wang. Ik legde mijn hand om haar heup.

De barman rolde maar door. 'Pak er nou een,' schreeuwde een jongen naast ons. De barman greep een balletje en draaide het open.

'De eerste,' zei hij en hij haalde het stukje papier eruit. 'De eerste van het één-tegen-één-toernooi, is Mauro. Mauro zit in groep 1.'

Lawaai en geschreeuw op de tribunes. Daarbovenuit riep de barman nog een keer 'Mauro'. En vanuit het volkshuis kwam Mauro het veld oprennen. BAR stond heel groot op zijn shirt. Daaronder in kleinere letters: *tabaccheria*. Achterop het shirt prijkte onder zijn naam het nummer 10, het nummer van de

spelverdelers. Het wit van het nummer stond prachtig op het paars van zijn shirt en broek. Zijn kousen waren hoog opgetrokken. De barman pakte Mauro vast en samen stonden ze bij de Grote Gouden.

'Dit is jouw jaar,' zei de barman. Het publiek klapte zijn handen stuk. 'Drie keer,' werd er gebruld.

'Mauro?' zei de barman en sloeg zijn arm om zijn schouders.

Mauro stotterde, zocht naar woorden. Zo had ik hem nog nooit gezien.

'Op het veld zullen Mauro's voeten vast beter spreken,' zei de barman om het snel af te ronden.

'Dat is wel te hopen,' zei Franca en ze giechelde alsof ze weer met haar vriendinnen onder het raam stond te kijken naar IJzer.

Ik wilde wat zeggen, maar de barman begon weer te rollen met de balletjes. Veel sneller dan daarnet pakte hij er eentje uit de schaal. Hij ontvouwde het papier en liet een stilte vallen.

'IJzer,' riep hij en rondom de parkeerplaats werd volop geapplaudisseerd.

'Een droomfinale,' riep de barman boven alles uit. 'Het toernooi kan eindigen in een droomfinale. IJzer in poule 2... IJzer,' schreeuwde hij.

Franca klapte hard in haar handen toen IJzer kwam aanrennen. Ik pakte haar heup steviger vast. Ze gilte minstens zo schel als andere meisjes. Ik liet los en klapte in mijn handen. Het zou raar hebben gestaan als ik het niet zou hebben gedaan. Franca schoof op mijn schoot en ging steeds weer anders zitten, wat een paar pijnlijke prikken in mijn bovenbeen opleverde.

Ook IJzer werd kort geïnterviewd door de barman, maar ik kon het niet helemaal volgen omdat Franca voortdurend heen en weer bewoog. Voor zover ik het kon verstaan, was IJzer zeker van zijn zaak. Het laatste wat hij zei was goed te

horen. 'Ik zal er alles aan doen om te voorkomen dat Mauro de Grote Gouden voor altijd mag houden.'

Na deze woorden lachte Mauro, maar het was niet van harte. En waar IJzer tijdens het vervolg van de loting zelfverzekerd rondkeek, was Mauro's blik op zijn best ongemakkelijk te noemen, zoals van iemand uit het dorp die al een tijd stond te wachten op de bus naar Florence, altijd te laat.

'Mauro kijkt somber,' zei Franca.

'Dat is juist cool,' zei ik.

'Cool,' zei Franca. 'IJzer is cool.'

'IJzer kan niks,' zei ik beledigd.

'Hij is echt oké,' zei ze. 'Dat vinden mijn vriendinnen ook.'

Dat laatste zei ze met een stelligheid die ik niet goed kon hebben. Wat wisten haar vriendinnen nou helemaal?

'Vriendinnen,' schamperde ik.

Franca deed alsof ze het niet had gehoord. Daar kon ik slecht tegen, maar ik zei niets meer.

'Mauro is altijd zo braaf,' zei Franca. 'Niets aan.'

'Niets aan? Moet je straks kijken,' zei ik.

De repliek van Franca ging verloren in het applaus. De laatste speler was ingedeeld en de volgorde van de wedstrijden was bepaald. Franca stond resoluut op en keek me niet meer aan, terwijl we naast elkaar stonden.

Op het veld pakte de barman de beker van de tafel. Hij zou hem ongetwijfeld weer op een verhoging neerzetten in de bar, zodat niemand eromheen kon.

Hij hield de beker voor zijn buik en riep: 'Zondag over twee weken wordt hierom gespeeld.'

Hij bewoog de Grote Gouden met beide handen omhoog en omlaag en het applaus hield niet op totdat hij weer het woord nam. 'Eerst spelen de kleintjes hun toernooitjes. Gratis toegang en het aanzien meer dan waard. Maar dan: het grote werk. Niet te missen. Dus: ik zie u allemaal op de zondag van de Grote Gouden.'

Na het uitspreken van de laatste woorden lifte de barman

de Grote Gouden nog een keer met een bijna onherkenbaar gelukzalige glimlach omhoog, alsof hij hoogstpersoonlijk de Europacup I had binnengesleept. Het lawaai was ernaar en bij het verlaten van het speelveld werd de barman van alle kanten op zijn schouders geslagen.

Daarna hielden de dorpelingen op de bankjes en stoelen de poule-indeling van alle kanten tegen het licht. Ze praatten met gemak het eind van de middag vol, maar het wachten was op de show.

De acht spelers lieten na de loting altijd één voor één wat trucjes en bewegingen zien. Iedere speler had twee minuten. Mauro betrad als eerste het veld. De bal kleefde aan zijn voet.

'Kijk,' zei ik en wees naar het veld. Franca stond een paar meter verderop met wat vriendinnen. Ik riep haar, maar ze reageerde niet. Snel draaide ik me om naar het speelveld.

Rond de middenlijn wipte Mauro de bal op, hoog in de lucht, en legde hem in één keer stil in zijn nek. Hij boog voorover, liet de bal over zijn rug naar beneden lopen en met de hak van zijn linkervoet tikte hij hem over zijn hoofd. Met een boogje viel de bal dood op zijn rechterwreef. Perfect in balans stond hij midden op de middenstip. Dit was Mauro voor mij.

Het geroezemoes langs de lijn verstomde. Zo stil als nu was het die middag nog niet geweest. Mauro liet de bal van de wreef naar de punt van zijn schoen rollen en zo bleef hij staan, zijn armen losjes langs zijn lichaam, zijn vingers gestrekt. Totaal ontspannen, meester over de bal. Toen begon hij hoog te houden. Links, rechts, links, rechts, vlak boven de grond, sneller dan ik ooit had gezien.

De dorpelingen waren de verbazing voorbij en gejuich ging over de parkeerplaats. Mauro tructe onverstoort verder. De bal ging van de buitenkant van zijn rechtervoet een paar keer heen en weer naar de buitenkant van zijn linker, en toen schoot hij hem de lucht in.

Ik volgde de vlucht van de bal, die met een boogje daalde en stilviel op Mauro's voorhoofd. Onder luid applaus hurkte hij

langzaam neer. De bal bleef op zijn voorhoofd en zodra hij zat op het asfalt werd het weer helemaal stil in het stadionnetje.

Mauro liet de bal van zijn hoofd op zijn knie vallen en zittend begon hij hoog te houden. Links, rechts, links, rechts, net zo snel als toen hij nog stond. De dorpingen klapten op het ritme waarmee zijn voeten de bal in de lucht hielden.

Toen schopte Mauro de bal weer omhoog. Vlug ging hij staan en ving de bal op met de zijkant van zijn linkervoet. Zo bleef hij even staan en tikte daarna de bal omhoog, ving hem en hield hem met beide handen vast boven zijn hoofd. Een staande ovatie volgde. Mauro zwaaide naar de mensen en wandelde het veldje af, de bal nog steeds in beide handen vast.

Bij de achterlijn gaf hij de bal aan IJzer, die heel wat minder zelfverzekerd uit zijn ogen keek. Terwijl het applaus voor Mauro aanhield liep IJzer met trage passen het veld op. Lekker voor hem.

Mauro kwam naast mij staan achter het doel. Zijn shirt was donker van het zweet. Zijn voorhoofd glansde van de druppels. Zijn wangen gloeiden. Ik wilde hem op de schouder slaan, maar hij boog zich voorover, zijn handen steunend op zijn knieën. Hij hapte naar adem als een achthondermeterloper na de finish. Zijn bovenlichaam schokte. Zijn benen trilden. Met beide handen zocht hij steun bij het doeltje. Hij hijgde hevig, alsof hij net een paar zware één-tegen-één-wedstrijden had gespeeld.

Dromen van Ludus

Marinet Haitsma

De roomwitte Scandalli lag hulpeloos op tafel. Je schroefde vingervlug de knopjes van de afdekkap en keek in het brein van vaders accordeon. Oké, alle onderdelen vielen harmonisch in elkaar... maar je zou er het liefst een mes in planten. Het linnen oogde versleten. De fanfare van vaders musettes kon je nu gestolen worden, maar ook dit deed je voor hem, zodat hij vanavond toch kon spelen. Het tongetje van de g fluit dubbel, klaagde hij. En klagen deed hij altijd; je zag zo dat het g-ventiel loszat. Je wist dat hij ook zou beginnen over een lekke balg – hoewel hij niet lek was. Vader beweerde zo veel. Waar het op aankwam, was de dingen te weten, de fei-

ten. Als je het niet wist, moest je stil zijn. Jij was kampioen stil-zijn.

‘Ivan. Heb je het lek gevonden?’

Je kromp ineen. ‘De balg is goed.’

‘Hij lekt, jongen.’

‘Hij lekt niet. Het was de g. Je kunt weer spelen.’

Lenig draaide je de pennen op hun plek en vouwde het weerbarstige karton in het gareel. Voorzichtig zette je de loodzware Scandalli rechtop.

‘Vanavond speel ik bij Andreas,’ zei hij voldaan, ‘waar Isabel ook werkt.’

Vanaf de binnenplaats galmde kindergejoel omhoog.

‘Je komt toch ook.’ Hij knipoogde en maakte een smakkend geluid; je merkte dat hij een steelse blik wierp op het portret van Magda, boven de schouw. ‘Ze vraagt speciaal naar jou. Geloof mij maar: jullie zijn voorbestemd voor elkaar.’

Voorbestemd voor Isabel... ook dat hield hij dus in de gaten. Hoe je avondenlang stilletjes keek hoe zij de bar draaide en mensen opvrolijkte. Hoe ze met een eenvoudige lach vroeg of jij, droevige vriend, het naar je zin had.

In je gedachten verscheen nog iemand; mevrouw Clara, als een geest uit de fles. Nog zo een die jou achtervolgde, al twee jaar; deze keer niet vanaf het schimmelige balkon van de overburen of vanuit de vuilniszakken op het plaatsje maar in je hoofd, met haar monotone waarschuwingen. Haar kikkerogen fixeerden je: Ivan. Blijf maar vrij. Mensen als jij hebben ruimte nodig. Wacht met meisjes! En je vader... mijd hem.

‘Pa, je hoeft me niet te koppelen.’

‘Ik koppel niks. Je moet gewoon vanavond komen.’

‘Was dat alles.’

Nu liep hij rood aan; in zijn familie zou het een schande zijn. Had je voor het eind van de maand geen meisje, dan mocht je opdonderen!

‘Pa. Ik kan niet...’

‘Wat bedoel je.’

Bedrukt keek je naar de zwijgende accordeon. Nee, je deugde inderdaad nergens voor. Geld scoren met inbraakjes bij rijkelui. En lekke ventielen aanschroeven. ‘Repareer dat ding dan voortaan zelf.’

‘Eruit. Genoeg!’

Je sprong op, de riemen van de Scandalli haakten bijna aan je shirt. Je sprintte de trap af, ontweek de uitgesleten treden. De lamme voordeur knalde dicht, de bovenbuurvrouw riep ‘Zachter, verdomme!’ en vader vloekte, je verdween dieper in je jack en ging op weg.

In de verte kwam lijn 8 aangesukkeld; de gele tram baande zich een weg langs dubbel geparkeerde auto’s en opgebroken stoepen. De zon sneed laag over het natte asfalt en de wind blies guur. In de tram hing je bij de uitgang rond, de ramen waren beslagen van adem en herfstvocht. De brug over, onder het viaduct door. De straat werd een laan; herenhuizen, advocatenkantoren, hippe appartementen voor tweeverdieners.

Voor de bocht sprong je eruit en ging te voet verder, tegen de novemberwind in. Hier leek het tempo lager: het verkeer gemoedelijker, de straten stiller dan bij jou. Hier ademde alles rijkdom en harmonie. De Eikenlaan in. Onzichtbaar worden. Niet afsteken tegen de groene voortuinen en *porches*. Je herinnerde je het huisnummer. Daar moest het zijn; zou je achterom gaan? Toch hoorde je hier niet thuis, ook niet als kampioen stil-zijn. Behoedzaam liep je het grindpad op, de tuin in; een verwaaid grasveldje, hetzelfde vogelhuisje, er was niets veranderd. Was ze thuis? Alles was donker. De keukendeur gaf niet mee. Tasten, beslissen. De sleutel lag onder de bloempot, uiteraard. Naar binnen.

Bedeest legde je de sleutel op het aanrecht, tussen kopjes en borden. De keuken rook naar boenwas, in het raam lagen ouderwetse blokken SUN-zeep, de kraan druppelde irritant, dus draaide je hem dicht. Nog altijd lag de wenteltrap naar boven vol met boeken en paperassen. Op de keukentafel de krant opengeslagen. Bush... aanslagen... Bagdad... doden...

Wat kom je in vredesnaam doen, zou ze vragen – als ze nu binnenstapte.

Nou, ik heb geld nodig. Ik breek in bij mensen om geld te verdienen, zodat die ouwe niet zeurt. Soms kijk ik alleen naar de orde van een ander mens. De lieve vrede; een wasmand met gestreken hemden, een toren van speelgoed in een open kast. Soms helpt het.

In het gesuis van je gedachten brak plotseling lawaai in. De deurklink piepte, je schrok op en versteende; mevrouw Clara wandelde elegant de keuken in en zette met een zucht een tas

boodschappen bij de koelkast. Toen keek ze op. Een boze flonkering in haar oude ogen, haar mond hing open als een vis.

‘Zo jongen. Daar ben je dus.’

Je zweeg.

‘Zeg ook maar niks. Ik moet even bijkomen, die boodschappen...’

‘Zal ik?’ En je stak je handen uit naar de zware tassen.

Ze leek het niet te horen maar haar blik dwong je achteruit, voorbij de wenteltrap, naar de zithoek. Je hart bonsde. Bij het aanrecht klonk gerommel en gedoe. Kastdeurtjes sloegen dicht, een ketel werd gevuld, en alles wat je dacht liep stuk op twee jaar geleden, toen mevrouw Clara je onder hypnose bracht. Ze kwam de kamer in met een dienblad met glazen, thee, een schaalje koekjes. Vanachter haar bril inspecteerde ze je.

‘Gaat het goed? Nee,’ antwoordde ze zichzelf, ‘anders was je hier niet. Kijk me niet zo aan. Ik zou aangifte kunnen doen. Thee?’ Ze schonk in. ‘Nu, voor de draad ermee, ik ben te oud voor grappen.’

‘De laatste keer dat ik hier was.’

‘Ja.’

‘... u hebt dingen gezegd.’

‘Dingen? Zo zo.’

‘Dingen die me achtervolgen. Ik moet ervan af. Mijn vader...’

‘Carrièregedoe,’ zei ze monotoon. ‘Zo willen vaders het. Niet op ingaan.’

‘Nu zegt u het weer.’

‘Luister.’ Ze ging op harde toon verder; zij had je niks verboden. Wat hier gebeurde, was een schemergebied tussen je diepste angst en verlangen. Geen mens kon dat sturen.

‘Maar ik kan geen kant op.’

‘Bezwingen.’

‘U bent de enige die me begrijpt.’

‘Mooi.’

‘Maar ik moet verder, trouwen en zo.’ In gedachten zag je Isabel: hoe ze met haar zomerse lach de bierglazen spoelde.

‘Trouwen, zei je? Trouw dan.’ Mevrouw Clara keek verveeld.

‘Nee!’

‘Goed, dan niet.’ Als je maar ging studeren, een vak leren. Volgens haar had je een gave in je handen waar je iets mee zou moeten doen.

Je vertelde over het repareren van muziekinstrumenten.

Ze knikte ongeduldig; allemaal goed.

‘De accordeons van mijn vader.’

Ze zuchtte. ‘Natuurlijk.’ Met een lachje roerde ze in haar thee, blies en dronk met kleine slokjes. Alles leek vanaf hier gezien heel onbelangrijk. In een huis waar iemand een gesprek met je voerde – hoe ongelegen het ook kwam; waar iemand echte vragen stelde – hoe moe ze ook was; en naar je handen keek – en er meer in zag dan een last. Je nam ook een slok thee.

Plotseling klonk buiten een wijsje, op het pleintje onder de kastanje. Je verslikte je in de thee: de dromerige tweeklank, de langgerekte mineuren, verdomme, daar zat hij te spelen, het hele repertoire.

‘Die man buiten.’ Het zweet sijpelde langs je rug.

Mevrouw Clara keek glazig. Ze nodigde je uit om achterover te leunen, zodat de kwestie vanuit het onderbewuste besproken kon worden.

‘Oh nee, niet weer,’ bracht je uit.

‘Zo effectief.’

‘Maar ik, hij, buiten...’

Alles wimpelde ze af. Dus zakte je in de kussens en sloot de ogen. Op het pleintje zeurden de musettes, daarna een kreet van schrik.

‘We tellen terug, van tien naar een.’

Het werd zwart. Steeds dieper zonk je in een heeal van ster-

ren en manen. De huilende accordeon viel weg. Acht. Steeds dieper en dieper, zeven. Zwaar, zes. Alsmaar kalmer. Er klonk een zeurend bellend geluid. Nu kom je aan waar alles helder en klaar is. Drie.

‘Merde,’ fluisterde ze. Twee. Weer ging de bel, aanhoudend, dringend, ongeduldig. ‘Wat een type,’ mompelde ze, ‘staat maar te zwaaien voor het raam.’

Ze verdween naar de gang en even later klonk er gestommel. Zijn opgewonden ratelende stem. De hakken van mevrouw Clara er driftig achteraan tikkend. De stem naast je oor.

‘Ivan! Sta op! Ben je geslagen!’ Hij rukte aan je arm. ‘Verdomme, geef antwoord! Dacht je dat hier iets te halen viel?’

Je vloog overeind en keek hem uitdagend aan.

‘Ik weet wat je uithaalt, jongen! Ik was er altijd, buiten.’ Hij verdween achter de accordeon.

‘Leugenaar!’ gilte je in tranen. Dat kon niet waar zijn; al die keren dat jij inbrak, eindelijk even onzichtbaar voor pa... en al die keren had hij buiten staan posten. Waarom?!

‘Dacht je dat ik je onbeschermd op pad liet gaan! Wil je zo graag de nor in?’ Hij stampvoette; hij had het beste voor je gewild!

‘Het beste,’ siste je. ‘Met een trekzak!’

Vader wankelde: ‘Accordeon!’

‘Valse wijsjes!’

‘Onze roots!’

‘Ik heb geen roots!’

Nero duwde het instrument steviger tegen zich aan. Okerkleurig avondlicht viel de kamer binnen.

Mevrouw Clara schraapte haar keel en riep: ‘He-ren!’

‘Dat ben ik,’ antwoordde Nero. Hij ging in de houding staan en fatsoeneerde snel zijn lange grijze haren in een staart.

Mevrouw Clara schudde onbewogen zijn hand en wierp een steelse blik naar jou. Je liep naar de keukentafel.

‘Ivans vader?’

‘Voltallig.’

Toen glimlachte ze opeens alsof ze huilde. ‘Gaat u zitten.’

Nero plofte neer op de bank en liet het instrument op zijn knie rusten. Mevrouw Clara keek hoofdschuddend van de een naar de ander en weer naar de vloer. ‘Zorgen. U maakt zich grote zorgen.’

Hij knikte.

‘U wilt dat het allemaal goed komt met die jongen... Hij moet eigen beslissingen nemen. En stoppen met inbreken. Met – of juist zonder uw hulp?’ Ze leek in gedachten verzonken.

‘Ik steun hem door dik en dun.’ Zijn lach toonde de gouden hoektand.

‘Ah bon. Toch voelt Ivan zich...’ Haar handen wrongen zich. Klote, dacht je.

Ze vervolgde koeltjes: ‘Ik hielp hem vroeger met hypnose. Hij heeft hier nooit ingebroken.’

Vaders mond viel open.

Het was niks engs, zei ze. Droomde hij?

Natuurlijk, hij droomde; van de boerderij, in de heuvels bij Ludus. Van zijn hart dat als een ballon goeide en van hem wegvloog.

Mevrouw Clara lachte weer met tranen. ‘Maak het u gemakkelijk.’

Vermoeid keek je toe; welja, breng vader ook in trance. Liet ze hem zomaar jouw plaats inpikken – na alles wat je haar had toevertrouwd!

Nero leunde onwennig achterover en sloot zijn ogen, de accordeon op zijn buik als een opengevouwen verhaal. Mevrouw Clara sleepte vader mee naar zijn donkerste donker. Weer begon hij over Ludus, de ganzen op het erf, de verroeste trekker, de geiten die wegens geldgebrek verkocht werden, de rode zon in oktober, meisjes bij de rivier, verloren familieleden.

‘Uw vrouw?’ vroeg ze.

Hij stamelde een naam. Magda. Het liefste meisje van het dorp.

Je hield je adem in. Het portret van de fee boven de schouw; Magda. Ze bestond echt!

‘Ivans moeder?’ vroeg mevrouw Clara, alsof ze een formulier invulde.

Hij prevelde dat het goed ging, tot de ommekeer, toen de president geëxecuteerd werd. Ivan, een kleuter, zo klein. Magda was... Ivan ging in de chaos mee met het Rode Kruis. Zelf zag hij Magda nog één keer. Maanden later vond hij Ivan weer, via het Rode Kruis.

‘En Magda?’

Het bleef stil. Het was donker geworden en mevrouw Clara knipte zacht een lampje aan.

‘Mevrouw,’ zei Nero. ‘Ik kan nooit terug!’

Je luisterde, rechtop als een kaars.

‘Welke gunst vroeg ze?’

‘Ivan; studeren, werk, meisje. Een toekomst.’

Je beet op je lip; had Magda jou dan weggegeven?!

‘En als het anders liep?’

Nero zuchtte; dan gingen ze niet terug. Ze zwoeren op hun trouwring; hij zou pas terugkomen als het goed ging, zodat ze deze hel vergat.

Mevrouw Clara verborg haar gezicht in haar rimpelige handen. ‘Mijn god,’ mompelde ze vermoeid en keek met een schuin oog naar jou. Nero’s handen omklemden de accordeon. Hij kreunde dat hij alles geprobeerd had... de dure opleiding van Ivan... trouwen. De jongen kende zijn moeder amper... hij durfde niet...

‘Stop,’ zei mevrouw Clara beslist. ‘Er zijn vele wegen naar Ludus.’ En plotseling begon ze weer te tellen, woorden mompelend. Ze stond op en legde haar handen op de accordeon. ‘Zo, word wakker.’

Nero kwam overeind en keek zoekend om zich heen.

Mevrouw Clara wees naar de keuken; de tafel, de lege stoel.

Buiten haalde je diep adem, tegen de wind in. Je gluurde ongezien door het raam; verbijsterd; hoe ze het glas hieven, proostten, en hoe vaders vingers theatraal over de toetsen gleden.

De balg zwaaide open en groeide als een ballon die wegvloog maar kwam tot bedaren onder Nero’s handen. Je sloop bij het raam weg. Magda – de mooie naam uit verhalen die als sprookjes hadden geklonken. Na Nero’s vertoning verdampten die herinneringen in één klap; het gedram over studeren en meisjes was gewoon losgeld om terug te keren naar de modder van Ludus, om een verloren huwelijk te redden en een vrouw te plezieren die jou als kleuter meegaf aan het Rode Kruis! Nee. Voor jou was en bleef moeder dood.

Overall gingen lichten aan, in de huizen rond het pleintje kwamen vaders thuis, roerden moeders in pannen en speelden kinderen verstoppertje. Aan het eind van de straat was één huis donker, als een gapende mond. Je slenterde erheen; nu wist je in ieder geval zeker dat hij je niet volgde. Alsof je bescherming nodig had van die ouwe! Inbreken was toch zo eenvoudig.

Je morrelde aan het slot, wrikte en schoof wat met het zakmes en even later stond je binnen. Een zoet parfum deed je verlangend het licht aanknippen. Een kat sprong weg. Nu Nero met de hypno-madam zat te zuipen kon je het evengoed gezellig maken; ja, het zou hier even knus zijn als in elk ander huis.

Feilloos wist je de paspoorten te vinden, sieraden, het constant geld. Mensen bewaarden hun kostbaarheden op de simpelste plekken, bang als ze waren het te verliezen. Met je zakken vol ging je aan tafel zitten. Naast een vaas lag een babyfoon opengeschroefd. Geroutineerd grepen je handen de zender; een kapotte veer. Met het zakmes begon je te pulken. Elk radartje stond in verbinding met een ander stukje –

dat ze dat niet zagen. En elk stukje deed niks zonder de ander – als het zo gesmeerd ook eens met mensen liep! Soepel zette je de onderdelen op hun plek. Alles zou goed komen. Het enige wat je nu hoefde te doen, was de buit van vandaag goed verkopen. Maar wie weet had mevrouw Clara ook hier de hand in; hield ze vader opzettelijk bezig met jenever en verhalen! Was dat haar manier om te zeggen: Ivan, nu – ga?

Stel dat vader vanavond helemaal niet meer naar Andreas kwam. Dat je ongezien je gang kon gaan. En dat Isabel bij de laatste ronde in je hand zou knijpen: ‘Ga je mee?’

‘Ga je mee?’

Twee agenten stonden breeduit in de deuropening.

Het zweet brak je uit. Ze voerden je mee naar de wagen, spraken in de portofoon en reden naar het bureau. Je zat als een hoopje achterin en dacht: dit droom ik maar, het is een vergissing! Ze zoeken een ander, bij mij loopt het altijd goed af.

Fel neonlicht, een klein verhoorkamertje waar een flikkerend pc-scherm jouw naam opspoorde. Zelfs die dode pc wist mensen te verbinden. Je tuurde mee op het scherm. De computer zou je naam vanzelf aan een andere naam koppelen. Roemenië. Geboorteplaats: Ludus. Vader: Nero Zablenko. Moeder: Magda Lena Zablenko Rci. De een die de ander aanslingerde, de goede richting in, tot er miljoenen verbindingen waren en iedereen op de juiste plek was; als je de schakels maar zag. Ja, je kon vader via oneindige omtrekkende bewegingen nog terugbrengen in de armen van zijn Magda. In Ludus!

Je kreeg een bekertje koffie uit de automaat – en toen alle vragen, steeds maar vragen, die je allemaal beantwoordde.

‘Waarom toch?’

Gewoon, om vader te helpen. De huur, de schulden van school, zo veel dingen die te veel waren voor een verwarde man in een stinkstad.

‘Dat huis in de Mozartlaan?’

‘De Mozartlaan ook.’

‘En de Rozenstraat?’

‘Ja. Die ook.’

‘Fraaie boel.’

‘Mag ik iemand bellen?’

‘Je mag straks iemand bellen.’

‘In Roemenië, Ludus?’

‘Roemenië, haha, hij is leuk.’

Even later duwden ze de telefoon in je handen. Je vingers streken over de knopjes, één was lam, je zou ’t zo kunnen fiksen.

Opeens veerde je op. ‘Mag ik een nummer opzoeken?’

Ze haalden hun schouders op en gingen akkoord.

Je vingers beefden, in de hoorn klonk een stem boven kroeglawaaï uit. ‘Andreas?’ vroeg je weifelend.

Zijn stem klonk krakerig als altijd. Bij het horen van je naam, werd hij vrolijk en begon direct over Nero. ‘Je vader zal zo wel komen!’

Nee, die bedoelde je juist niet. Was Isabel er al?

‘Isabel! Moment.’ De hoorn werd gesmoord.

Je keek naar de monitor.

Isabel riep verrast hallo. Toen kwam er bezorgdheid in haar heldere stem. ‘Ivan? Er is toch niets gebeurd?’

Ja, wel. Je hart ging tekeer in je keel.

‘Ik ben er even niet. Maar als ik terugkom – ga je dan met me mee, naar Ludus?’

Het bleef stil in de hoorn.

De laatste dag

Lodewijk van Oord

Zondag

Het is geen ideale dag om te sterven, vertel mij wat. Liever blaas ik mijn laatste adem uit tijdens een forse hagelbui of gedurende een robuuste sneeuwstorm. Geef u mij maar wolkbreuk. Nu heeft het er alles van een stralende dag te worden, het kwik zal stijgen tot ver in de dertig. Ik heb alles in de hand maar hier ga ik niet over.

Vandaag ga ik dood, dat is zeker. Mijn biologische klok is betrouwbaar en spreekt boekdelen. Nog enkele uren en mijn gestel houdt het definitief voor gezien. Voor mij geen einde zonder afscheid, geen 'onverwachts maar toch gekomen', geen 'plotseling is uit ons leven weggerukt'. Gisteren heb ik voor het laatst mijn familie gezien, afscheid genomen, ze het beste gewenst. Ik heb een dochter die het goed bedoelt en een zoon wiens naam me steeds ontschiet. Ik ga me er niet druk om maken, vandaag maak ik me nergens druk om. Laat ik de ogen sluiten, de goden bevelen, wachten op wat komen gaat.

Maandag

Dit wordt mijn allerlaatste levensdag. Zeven jaar geleden ben ik in dit centrum komen wonen, zeven slopende jaren sinds ik mijn woning in de stad heb moeten verlaten. In die zeven magere jaren heb ik de jeugd zien ontsporen, het zonlicht zien verschrallen. Het maanlicht is verbleekt, het stralen van de sterren troebel geworden. De vogels zijn met de jaren dissonant gaan zingen, de perziken op de fruitschaal zuur gaan smaken. De dagelijkse vreugde is uit mijn armen geglipt, plezier en lach zijn uitgedoofd. Ik ben de versleten molensteen die op het erf is gerold. Nutteloos wacht ik tot het mos mij overwoekert, slechts bruikbaar voor een muizennest.

Genoeg gemijmerd over de zinloosheid, gepredikt over de leegheid van mijn bestaan. Niets rest mij dan het einde. Straks, klokslag twaalf uur in de middag, op het moment dat de sirene spreekt. Het luchtalarm zal mijn requiem zijn.

Dinsdag

Mij wordt geen woensdag gegeven, ik ben op sterven na dood. Helder van geest kan men mij niet meer noemen. Veel ontgaat me; mijn geest verwelkt, het lichaam is moeilijk te sturen, laat staan te corrigeren. De artsen die aan mijn bed verschijnen weten wat mij scheelt. Ze stellen diagnoses en schrijven bijbehorende pillen voor.

Stoffig heb ik geleefd, stof zal ik weer worden, dat kunnen chemicaliën niet meer verhelen. Ik verheug mij want nog even en ik ben verleden tijd. Hoe lang heeft een slang nodig om de huid te vernieuwen, een kameleon om van kleur te verschieten? De duur van een druppel om in de gootsteen te vallen? De tijd die een roos vraagt om een doorn te laten groeien? Graag had ik alles en ieder vergeven maar dat is niet meer nodig. Het vergeten maakt vergeven onnodig, ik wens mijn vijanden vergetelheid.

Woensdag

Een ideale plaats om te sterven is mij niet gegund. Mijn laatste minuten tikken weg in dit troosteloze verpleegtehuis. Een nieuwbouwcomplex, afdeling Het einde van de tunnel. Groeikernen, Vinex-locaties, tekentafelgemeenten; bij leven en welzijn vermeed ik ze zo goed als maar mogelijk was. Hier doodgaan beschouw ik als een nederlaag, een kwelling, een laf gebaar.

Het is niet meer te genezen, zegt de arts. Hij zal gelijk hebben, ik voel mij al jaren onherstelbaar. De ziekte die mij vloert woekert tomeloos voort, als niet te stuiten groeikern. Ik lig mijn tijd uit op E 318. Dit is mijn sterfkamer, hoewel deze zaal mijn laatste adem eigenlijk niet waard is. Dit vertrek zal er geen raad mee weten. Parels voor de zwijnen.

Donderdag

Ben ik werkelijk dood? Is het er echt van gekomen, heb ik mijn laatste adem achter mij gelaten? Zonnestralen sijpelen

door de lamellen, een briesje door het tuimelraam, het hiernaamaals ontvangt mij met genuanceerde strelingen. Het pruttelen van de koffiekkan, de zoete geur van kokosmakron, een subtiel en prettig welkom.

Maar nee, vervloekt! Opeens de walm van schoonmaakmiddel, het druppelen van mijn infuus. Op de gang ontwaar ik flarden van stemmen. De geur van een katheter. Sandalen op linoleum. De dood heeft mij nog niet gehaald. Straks. Geduld. Vandaag gaat het toch echt gebeuren.

Kijk wat er van mij geworden is: een zak vol botten met doorligplekken. Stoffelijk overschot in HEMA-pyjama. Een klein virus, een lichte verkoudheid en het is einde oefening. Zo moeilijk kan het toch niet zijn.

Vrijdag

De zon is op, mijn laatste morgen schrijdt voort. Dit wordt de dag van mijn slotakkoord. Een spektakelstuk wordt dat niet, mijn dood brengt geen In Memoriam teweeg. Geen klaroenschoten bij mijn graf.

Veel boezemt mij angst in, maar niet de dood. Doodsangst is voor de gelukkigen, voor lieden met perspectief. Heb ik ooit geluk ervaren? Een hoogmoedige vraag voor iemand in mijn situatie. Geluk is voor de filosofen, niet voor ouden van dagen die aftakelende zijn. Nu ben ik oud, zo meteen ben ik niet meer. Straks zal ik mijn leven achteruit herleven. Ik zal mijn vrienden begroeten en mijn geliefde in de armen sluiten.

Mijn liefde. Hoe lang heb ik mijn lief niet gezien? Ze stierf enkele maanden voor ik mijn woning, onze woning, moest verlaten. Er klonken nare stemmen. Het gaat zo niet meer. Hij verwaarloost zich. De stakker, noemden ze me. Men besloot dat ik niet meer alleen kon zijn. Hij kan niet meer koken, zeiden ze. Zichzelf aankleden. Wassen. Rekeningen betalen. Hij vereenzaamt, zeiden ze. Kwijnt weg. Ik kwam op een wachtlijst. Mijn huis werd gefotografeerd. Een man in

pak boorde een bord in mijn voortuin. Te koop. Kosten koper. Trek de hypotheekrente maar af.

Wellicht heb ik verzuimd mijn zeven levens te leven. Wat mij rest is zeven doden sterven.

Zaterdag

Vandaag is het achtentwintig graden. U weet wat hittegolven plegen te doen met mannen van mijn leeftijd. Uitdroging. Stekker eruit. Mooi geweest. Straks komt mijn familie om afscheid te nemen. Niet veel later is het dan echt voorbij. Ik merk het aan alles, aan het gefluister op de gang, het geschuifel van de verpleegkundigen, het geroezemoes van mijn buurman hier op de gang. Zijn gedachten staan op zijn kanis gegrift. Die ouwe heeft niet lang meer, die is vandaag of morgen aan de beurt, wordt er gemompeld. Hij zal mijn kamer krijgen, daar aast die gier al jaren op. Ik hoor hoe hij grinnikt en zijn knuisten knarst.

Daar is mijn dochter, de beste meid, hoe heet ze ook alweer. En mijn zoon, help me even. Stuk onkruid, wilde loot. Zie ze kijken, de erfgenamen. De staande klok is gelabeld, het tafelzilver gestikkerd. Al mijn huisraad draagt hun namen. Zij de juwelen, hij het porselein, de obligaties in tweeën gehakt. Straks sluiten ze mijn ogen, plengen een traan en laden daarna fier mijn inboedel in.

Dit kan ik niet laten gebeuren.

Wat rest mij te doen? Originele gedachten ontspringen niet meer, ik kan niets meer dan citeren. Niet bepaald een bron van inspiratie, van grote gedachten, zo'n sterfkamer. Geen omgeving voor een literair inzicht, zou men zeggen. Toch zal ik mij verzetten.

Mijn beide benen weigeren, mijn armen richt ik met moeite op. Ik ben met slangen en naalden aan machines verankerd. Slechts een daad van verzet rest mij. Ik zal ademen, ik zal leven, ik zal in gedachten een boom planten.

Ik zal mijn geest niet uit handen geven!

De Nomadensnaar

Elke Geurts

De directrice pakt de hoorn weer op om te luisteren of de lijnsoms dood is. Dit procédé herhaalt zich. Ze zit hijgend in het midden van de directiekamer, die zich ook precies in het midden van het verzekeringsgebouw bevindt. Op de vierde verdieping, in het hart. Daarbuiten sluiten haar werknemers verzekeringen af: voor hun huizen, hun inboedels en hun auto's die het zullen gaan begeven. Hun vrije dagen die worden opgenomen en hun reizen die nog moeten worden gemaakt. Voor ongevallen in binnen- en buitenland die hun zullen overkomen, ziektes die ze zullen krijgen, inbraken die nog plaats moeten vinden, de ouderdom die gebreken met zich mee gaat brengen, werkloosheid die op de loer ligt. Alleen een natuurramp is voor eigen risico. Buiten haar directiekamer wordt het hele leven gedekt en vergoed als er ergens iets misloopt. Buiten haar lijkt niemand aan de afwezige typiste te denken. De directrice maakt zich zorgen, omdat ze zich zorgen maakt over de nieuwe werkneemster. Het is niets voor haar om zich druk te maken over andere mensen.

De typiste is iemand die maar wat aanrommelt in het leven.

Iemand die nergens mee in verband staat en vooral ook nergens mee in verband wil staan. Ze denkt nog dat ze het wel zonder iedereen af kan. Het is iemand die altijd luistert en welwillend ja knikt. Het maakt haar niet zo gek veel uit. Wie tegen haar praat heeft een goed gesprek. Wie tegen haar praat voelt zich begrepen. Wie tegen haar praat denkt dat hij mét haar praat. Voor de typiste is een gesprek niet meer dan twee door elkaar heen gesneden monologen. Een relatie ook. Twee mensen die voor elkaar geknipt zijn; twee perfect gesneden monologen. Omdat er in de praktijk niets gedeeld kan worden, alleen verteld. Gelukkig neemt niemand het zo nauw met die praktijk. Het gaat om het idee, dat moet goed zijn. Omdat het veinzen van contact nog altijd beter is dan helemaal geen contact te hebben.

De directrice rijdt rondjes met haar bureaustoel, waarbij ze de klok geen ogenblik uit het oog verliest. Het is al voorbij tieren. Ze heeft een rood hoofd en is buiten adem. Haar schoenzolen glijden uit zodra ze haar voeten tegen het glanzende parket afzet. Omdat ze de vaart erin wil houden.

Het gaat steeds net goed. De plastic wieltjes piepen en kraken omdat een bureaustoel geen auto is. Het geboende parket zit vol krassen. Ze doet het vaker. Het is precies kwart over tien als ze tot stilstand komt. De bureaulade gaat stroef open. Ze haalt er iets uit, bukt zich, kreunt luid. Haar kaki blouse vertoont grote donkere plekken bij haar oksels als ze haar voeten met de schoenlepel uit de grijze pumps wrikt en met één oog de tijd in de gaten blijft houden. Als de klus is geklaard, legt ze haar voeten op het bureaublad en leunt achterover. Ze ziet er twee, luchtdicht verpakte, rookworsten in. De vleeskleurige pantykousen houden de opgezwollen voeten bijeen. De randen van haar pumps zijn met panty en al in haar huid gekerfd. De directrice houdt vocht vast. Wat ze drinkt gaat rechtstreeks in haar voeten zitten. Tien voor half elf. De telefoon is nog steeds niet gegaan en de directrice heeft nog steeds geen harde maatregelen getroffen.

De typiste ligt op haar rug, in het midden van het tweepersonsbed, haar mond hangt onbeschaamd open, haar armen en benen wijd, haar linkervoet steekt uit het grijze dekbed. Haar geliefde ligt ernaast, ingedraaid in de deken, op het uiterste puntje van het bed, het lichaam van zijn vriendin afgekeerd. Van hem is alleen een pluk blond haar te zien. In de aangrenzende kamer ligt de bejaarde poes te slapen op een stoel. Een gelukkig tafereel. Ze zouden ook allemaal morsdood kunnen zijn. Zo stil.

Het moment vóór het wakker worden. Een van de gelukkigste momenten van de mens omdat die er zelf nooit bij is om het te verstoren. Om te denken: dadelijk zal het ophouden. Ik lig hier zo vredig te slapen maar dat kan niet lang meer duren. Ik lig hier alle ruimte in te nemen, zo vanzelfsprekend naast een ander mens te liggen, aan niets te denken, regelmatig te ademen; maar dat is geen lang leven beschoren. Denk maar niet dat hier geen einde aan komt. Dat dacht ik ook helemaal niet. Ik denk niets, ik slaap.

Ze opent haar ogen. Meteen begint de uitstekende voet zachtjes heen en weer te wiebelen en springt in de woonkamer de poes van de stoel. Boink. Ze doet ze snel weer dicht. Maar het is makkelijker jezelf voor de gek te houden dan de poes. Zodra er ergens in het huis een oog openging, weet de poes dat door deur en muur heen. Alsof er een lijntje loopt tussen hun centrale zenuwstelsel en het centrale zenuwstelsel van de poes. Zoals elke ochtend krabt de poes ongeduldig aan de slaapkamerdeur en zal haar geliefde pas wakker worden als de wekker gaat.

‘Als ik wakker ben, sta ik meteen op. Dan heb ik meer aan mijn dag,’ zegt hij altijd. ‘Ik vind nu eenmaal dat je alles eruit moet halen wat erin zit.’

De typiste koestert dit uur waarin de nacht voorbij is en de dag nog niet bestaat. Maar wakker worden betekent ook opstaan. Even blijven liggen heeft geen zin. Dat begrijpt de poes beter dan zij. In alle rust en redelijkheid overdenkt ze dat het vandaag best kan gaan meevallen. In plaats van op te staan, schuift ze wat op naar haar eigen helft, nestelt zich weer.

Het gaat bij hen al jaren als volgt: de wekker gaat, haar geliefde staat meteen op, zij blijft liggen. Hij geeft de poes eten. Hij geeft zichzelf eten. Vlak voor hij naar zijn werk gaat, helpt hij haar eerst nog uit bed. Hij geeft haar een hand, zij pakt die hand en hij trekt haar overeind. Haar dag is aangebroken. Ze zijn nu tien jaar bij elkaar. Inmiddels kan zij niet meer opstaan zonder hem. Ze kan zich niet eens meer voorstellen dat ze dat ooit zonder hem voor elkaar gekregen heeft. In het begin vond hij het wel een beetje vervelend. Een vriendin te hebben die niet zelfstandig uit bed kon komen. Nu is hij eraan gewend. Hij doet het gewoon. Zij doet het gewoon niet.

Voor tien heeft de directrice alle zeven verdiepingen van de verzekeringsmaatschappij al doorlopen en ze blijft hijgen.

Ze heeft meteen de trap genomen zodat ze ook aan haar lichaam werkt. De woorden efficiënt en effectief staan bij de directrice hoog aangeschreven. Op elke afdeling heeft ze gezocht. Ze heeft in alle toiletruimtes gekeken. Zelfs in de herentoiletten. Daar staan de verzekeringsagenten, zij aan zij, met hun gulp open, hun rechterhand geeft de richting aan, hun blik gericht op de witbetegelde muur. Zodra ze opkijken en ontdekken dat het de directrice zelf is, bevriezen ze in hun houding. De directrice staat tussen de urinoirs: een krap kaki mantelpak, de hoge wreven van haar voeten in kleine schoentjes geperst, haar anders zo strakke knot hangt er losjes bij. Ze doet nogal verwilderd aan. Heel eventjes zien de werknemers hun zakelijke directrice in een heel ander licht dan ooit tevoren. Ze is een mens. Een mens die duidelijk iets kwijt is. De directrice heeft hen ook nog nooit op deze manier bekeken. Maar ze is met andere dingen bezig.

‘Wat doen jullie hier?’ vraagt ze streng.

Omdat niemand op deze vraag heeft gerekend, geeft ook niemand antwoord.

‘Nou?’ Ze kijkt hen vorsend aan. De mannen hebben allemaal kramp door hun ongemakkelijke houding.

‘Hebben jullie de typiste soms gezien?’ Ze glimlachen beleefd naar de directrice, maar die lacht niet terug.

‘Ze werkt hier nog maar net. Een magere jongedame.’

De mannen schudden hun hoofd.

‘Hm,’ zegt de directrice. ‘Hm.’ De mannen hebben last van een collectieve black-out. Ze hebben het gevoel dat ze ernstig tekort schieten maar kunnen zich met de beste wil van de wereld geen typiste herinneren. Er komt nu sowieso geen andere vrouw in hen op dan de vrouw die in hun privéruimte staat. Zij neemt alle plaats in.

‘Hoe heet ze?’ waagt een van de verzekeringsagenten te vragen.

‘Er is maar een. Dat had je kunnen weten.’ Zonder hun nog een blik waardig te keuren, draait de directrice zich om.

Vastberaden en absoluut. Maar omdat de tegels pas geboend zijn, moet zij het herentoilet toch voorzichtig schuifelend verlaten.

‘Het zou me een dreun gegeven hebben,’ zegt die ene verzekeringsagent en hij lacht er besmuikt bij. Even is het muisstil.

‘Nou!’ zeggen de anderen en zij lachen en plassen tegelijk. Zij voelen het weer stromen.

Je ziet van de typiste alleen haar hoofd en aan de overkant haar wiebelende linkervoet. Het gebied tussen haar hoofd en voet wordt bedekt door het grijze dekbed. Het hoofd knip-oogt en de voet wuift terug. Een paar seconden heerst er een volmaakte rust tussen die twee. Zelfs de poes houdt zich gedeisd.

In die paar seconden lijkt het alsof alles met lijnen aan elkaar verbonden is. Er loopt een lijntje van haar hoofd naar haar voet, naar de poes, naar haar geliefde, naar het dekbed. Zodra het hoofd even niet oplet, begint de voet weer te bewegen en krabt de kat als vanouds aan de slaapkamerdeur.

Haar geliefde ligt rustig naast haar te slapen. De wekker is nog niet gegaan. Alles lijkt precies hetzelfde. Ze denkt na. Ze is geen goede denker. Het maakt niets uit dat ze denkt en wát ze denkt al helemaal niet. Haar denken leidt nergens toe. In de praktijk is ze nergens goed in. Zelfs simpele dingen gaan bij haar verkeerd. Opstaan, ontbijt maken, boodschappen doen, koken, fietsen, stofzuigen, kattenbak verschoneren, werken. Het komt voor iedereen onverwacht, nog het meest voor haarzelf, de ontdekking van het talent.

Het uitzendbureau was het niet meer van plan, maar ze hadden haar toch gebeld. De verrassing had niet groter kunnen zijn toen bleek dat ze een geboren typiste was. Ze had een ontelbare hoeveelheid aanslagen per minuut. Nagenoeg foutloos. Deze score deed niemand haar na. Zelfs haar geliefde niet. Sindsdien typte ze onbegrijpelijke teksten over voor een grote verzekeringsmaatschappij.

‘Wil je hier vast komen werken?’ had de directrice haar heel snel al gevraagd.

‘Nee dank u,’ had ze willen zeggen, ‘dat is niets voor mij. En zodra ik bij u binnen ben, zult u er alles aan doen om mij weer weg te krijgen.’ Hierna zou ze achter het kathedraal plaatsnemen om een zaal vol verzekeringsagenten toe te spreken. Allemaal gekleed in een grijs en degelijk maatpak, maar allemaal droegen ze er een heel aparte stropdas bij.

‘Ik ben van huis uit een nomade,’ zo zou ze beginnen, ‘weet u dat wij van huis uit allemaal nomaden zijn?’

‘Vanuit wélk huis?’ De vraag van de directrice, kwam volkomen onverwacht.

‘Van het huis zelf is natuurlijk niet veel meer over. Maar de fundamenten liggen er nog,’ zei ze haastig.

‘Maar wáár?’ vroeg de directrice streng, ‘waar liggen die fundamenten dan?’

De directrice stond heel dichtbij en keek haar recht in haar ogen. Hier had ze helemaal niet op gerekend. Het was ten slotte een imaginaire toespraak.

‘Hoe komt u hier terecht?’ vroeg ze zwakjes.

‘Ik vroeg je iets.’ De directrice liet zich niet afleiden en bleef haar strak aankijken. ‘Of sta jij hier maar wat te verzinnen?’

‘Nee, ik verzeker u, ook in u schuilt een nomade,’ mompelde ze. Even was er een connectie tussen de plaats waar zij stond en de plaats waar de directrice zich bevond. Ze schaamde zich.

‘En ook in u!’ Resoluut keerde ze zich van de directrice af, richtte zich weer tot de zaal en sprak daarbij iets harder dan voorheen.

‘U kijkt mij nu wel ongelovig aan, maar mag ik u vragen: Waarom gaat u dan op vakantie? Een of twee keer per jaar, sommigen onder u zelfs drie keer. Waarom komt u nu juist daar tot rust, waar u moet improviseren? Waar u niet weet waar alles staat? Waar uw enige zekerheid is, dat u er snel weer weggaat?’

De aanwezige verzekeringsagenten verstomden. Even was er geen geroezemoes, geen onderdrukt kuchje, even haalde niemand zijn neus op. Ze wist zeker dat zij een snaar had geraakt. De nomadensnaar.

‘Ja dames en heren collega’s, het zit er nog in, in ons, het nomadenbestaan. Het zit in mij. Maar zeker ook in u.’ De directrice werd een beetje onrustig. Ze was bang voor een plotselinge wederopstanding van de nomade in de verzekeringsagent.

Met het hoofd naar beneden gericht staat de typiste in de directiekamer. Ze staart naar haar voeten en mompelt zoiets als: ‘O ja, ‘o wat leuk,’ ‘... uitdaging,’ op de vraag of ze in vast dienstverband wil werken.

‘Ik hoor dat je enthousiast bent,’ zegt de directrice. ‘Wie wat wil leren, leert hier ook wat. Leren is leven zeg ik altijd. Leven is verder komen. In ons bedrijf is de hemel de enige grens. Kijk maar naar mij.’ De typiste ziet dat de directrice dringend nieuwe schoenen moet.

‘Niet zo bescheiden zijn,’ zegt de directrice, ‘ik geef je een kans en jij grijpt ’m met beide handen. Je mag best een gat in de lucht springen.’ De directrice geeft haar een stevige hand. Ze kijken elkaar aan. Boink.

Normaliter verstaat de directrice de kunst van het rakelings laten passeren.

Tijdens een ontmoeting, ontmoet zij nooit iemand. Pas op overstekend wild, fluistert ze in zichzelf. Zij is het wild. De ander is voor haar de auto die uit onverwachte hoek komt aanscheuren. Net als zij van het ene bos naar het andere wil oversteken. Het gaat erom dat je de auto aan je voorbij kunt laten gaan.

‘Er zijn niet veel mensen die in een ander geloven,’ zegt de directrice plotseling, ‘je hoeft er maar één te hebben. Eén. Juffrouw Nomade.’

Thuis dringt haar geliefde erop aan dat ze het vooral moet doen.

‘Wat bezielt dat mens,’ klaagt ze, ‘die rookworst.’

Hij zegt: ‘Dit is een felicitatie waard. Als je een kans krijgt, moet je ’m altijd pakken.’

‘Wat moet dat rare dikke wijf van mij?’

‘Die directrice is jou gunstig gezind.’

‘Ze kijkt eng naar me.’

‘Je moet eruit halen wat erin zit. In het typen zit jouw toekomst. Daar ligt je talent,’ zegt hij enthousiast.

‘Dan moet ik er elke dag naar toe.’

‘Geweldig,’ roept hij uit, ‘je verdient wat geld en je krijgt frisse lucht. Ik zie alleen maar voordelen.’

‘Is ook zo,’ zegt ze. Haar geliefde ziet nou eenmaal nooit nadelen. Hij zegt ook nog: ‘Je bent goed verzekerd. Je krijgt vakantietoeslag. Als je ziek bent word je doorbetaald. Ze hebben een fantastische pensioenregeling.’

Ze knikt. Omdat ze de beroedste niet is. Omdat het leven nu eenmaal een onbegrijpelijke lap tekst is die je zonder fouten moet overtypen. Omdat mensen de typisten van het leven zijn. Sommigen proberen de tekst te doorgronden; anderen werken zich er gewoon doorheen, zonder te weten wat er staat. Het is hetzelfde.

De poes begint zichzelf nu tegen de deur te werpen. Ze trekt het dekbed tot aan haar kin. Omdat deze dag nog niet officieel begonnen is en daarom alles in zich heeft om de gelukkigste dag van haar leven te worden. Ze kijkt naar haar voet en probeert haar tenen een voor een te buigen, maar ze buigen niet. Ze kromt haar hele voet, maar die kromt niet. Ze schudt ermee, duwt ertegen, trekt eraan. Het helpt niets. De voet beweegt niet.

De typiste is druk bezig beweging in haar linkervoet te krijgen, als de wekker gaat. Ze is blij dat de tijd tenminste gewoon doortikt. Haar geliefde draait zich naar haar toe. Het

gezicht, de ogen erin gaan open. Lig je weer gezellig naast mij te denken? zal hij nu vragen. Nee, zal zij zeggen, ik slaap nog.

‘Ik ben het zat,’ zegt hij.

‘Nee, ik slaap nog.’

‘Sta voortaan zelf maar op.’ Hij schuift zijn dekens opzij, staat op, opent de deur, redt de poes, trekt zijn badjas aan, loopt naar de keuken, geeft de poes eten, zet water op voor koffie. Even later hoort zij het doortrekken van het toilet, de fluitketel fluiten en ruikt zij de koffie al. De typiste ervaart opnieuw de onmogelijkheid van het opstaan.

‘Ik kan het niet.’

‘Kom op,’ roept hij, ‘dit is je eerste werkdag.’

‘Het lukt niet.’

Een zucht uit de keuken. Haar geliefde kleedt zich aan, scheert zich, wast zijn gezicht en zal zeggen: jouw koffie staat in de keuken. Goed zo, antwoordt zij dan, kusje.

‘Ik ben het echt zat.’

‘Goed zo,’ antwoordt ze.

‘Ik meen het.’

‘Kusje.’

‘Ik ga.’

Als hij daadwerkelijk met jas en tas klaarstaat, krijgt ze een brok in haar keel.

‘Let je wel goed op in het verkeer?’ Ze zal hem vastgrijpen aan z’n mouw en hem nog één keer kussen. Hij zal daarbij grinniken en zeggen dat het toch wel verdacht is dat ze elke ochtend zo aardig doet als hij weggaat. Zij zal zeggen dat dit afscheid anders is dan anders. Heel anders.

‘Deze keer verongeluk je.’ Ze zal stilvallen en hem aankijken. Ze kijkt hem aan.

‘Ik wil niet dat je doodgaat,’ zegt ze.

Ik ga niet dood, zal hij zeggen.

‘Ik voorvoel het.’

Dat voorvoel je elke dag. Maar hij zwijgt.

‘Nu echt,’ zegt ze. ‘Als ik nu een paar keer benoem dat je

doodgaat, dan ga je niet dood. Omdat ik de nadruk erop leg. Als geliefden verongelukken, verongelukken ze altijd onverwacht. Dat is een natuurwet. Daar moeten we het van hebben. Daar kunnen we maar beter aan gehoorzamen.'

Omdat jij het altijd maar dan ook altijd verwacht, gebeurt het nooit, zo zal hij haar aanvullen.

Hij pakt de deurklink vast.

'Nu verwacht ik dat je níét doodgaat. Dan kan het dus zomaar onverwacht gebeuren.' Omdat je dit hebt gezegd, verwacht je het weer, dus ga ik niet dood, zal hij zuchten.

'Nu dus weer wel.'

'Ik ga weg,' is het enige dat hij zegt.

Hij zal zich vooroverbuigen, haar een zoen op haar mond geven en daarna zijn hand toesteken om haar uit bed te helpen. Tot vanavond, zal hij dan zeggen.

Ze weet dat ze zich vanmiddag al niet meer kan voorstellen dat er nog iemand anders in dit huis woont. Vanmiddag zal hij in haar hoofd verworden tot iemand anders. In de namiddag is deze vreemdeling helemaal uit haar gedachten verdwenen. 's Avonds staat er een vreemde entiteit voor haar deur. Iemand die met vastberaden pas en luide stem haar huis binnenwalst. Iemand die een heel ander geluid laat horen en een verhaal vertelt dat niet het hare is.

Hij trekt haar koelkast open en haalt er een fles bier uit. Hij lacht. Hij pakt een tas uit en verspreidt de inhoud ervan door het huis. Onbekende dingen. Hij neemt haar krant mee naar het toilet en blijft daar uren zitten.

Iemand die doet alsof hij hier thuis is. Hij probeert haar aan te raken en kijkt verschrikt als zij terugdeinst. Een inbreker die vraagt of er soms iets is.

'Of er iets is? Natuurlijk is er iets!' roept ze.

'Kunnen we dit niet een keertje overslaan? Kunnen we niet gewoon doorgaan.' Dat zullen ze dan doen. De volgende dag helpt hij haar gewoon weer uit bed, zoals altijd.

Zover is het nu nog allemaal niet. Nu heeft ze nog een brok in de keel omdat hij op gruwelijke wijze zal omkomen.

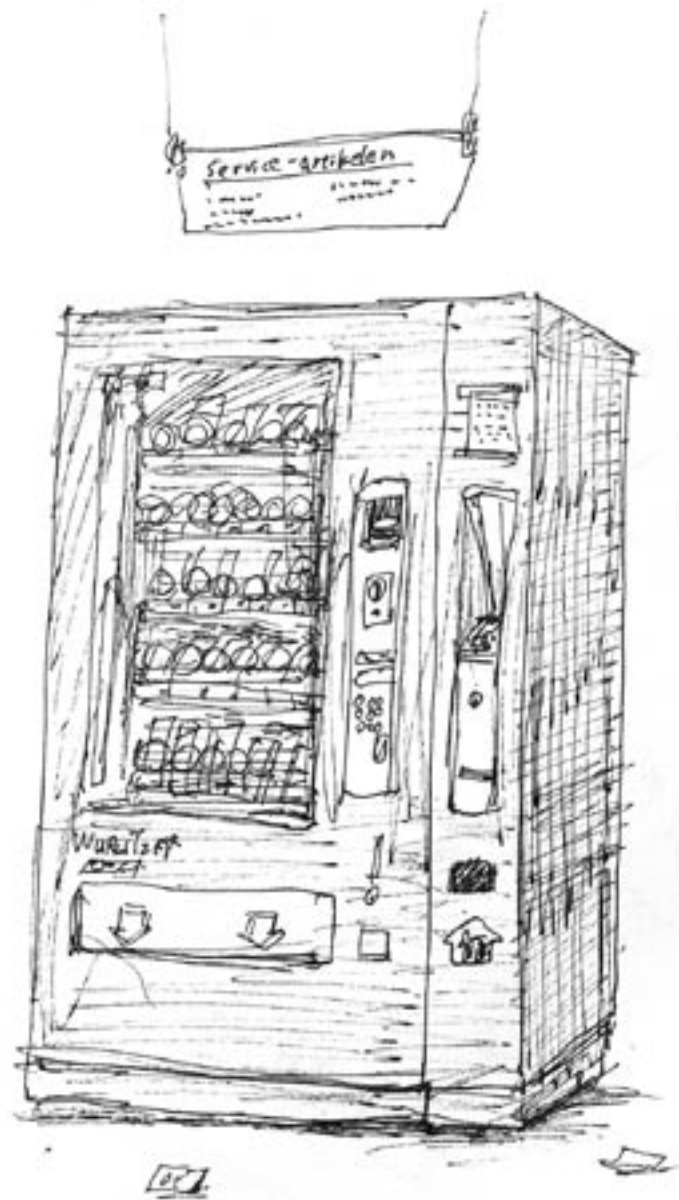
De typiste hoort de voordeur opengaan en weer dichtklappen. Haar geliefde is weg.

'Tot vanavond,' zegt ze zacht.

Hij is zijn afscheidsozen vergeten. Zijn hand ook.

Een dag later, het was alweer voorbij tienen, sprak de directrice het antwoordapparaat van de typiste in. Efficiënt en effectief. Al had ze iets in de typiste gezien. Haar voeten die op het bureaublad lagen zwaaiden naar haar en zij knipoogde terug. De directrice zag dat ze dringend nieuwe schoenen nodig had. Nog voordat ze het bericht had afgerond, werd de verbinding automatisch verbroken. De inspreektijd was te kort. Zodra ze ophing begon de directrice zich zorgen te maken omdat ze nog steeds geen typiste had.

Van de typiste was alleen een pluk bruin haar te zien. De poes lag boven op het dekbed, op haar buik, te slapen, ook opgekruld. Stil. Op het eerste gezicht zag het eruit als een gelukkig tafereel. Het zou het moment vóór het wakker worden kunnen zijn.

De tandenborstel

Tonnie Meewis

Gerda opende de voordeur, stapte knikkebenend haar studio binnen en zag haar schoenen op de deurmat liggen. ‘Nou ja,’ zei ze en keek naar haar blote voeten. ‘Hoe heb ik die nou kunnen missen?’ Ze beet op haar lippen en liep door naar het uiteinde van de woonkamer. Aldaar schoof ze de zijden gordijnen voor het raam vandaan. Ze snoof het binnenvallende zonlicht op en wierp een tevreden blik in het wiegje dat tegen de lange muur bij het raam stond. ‘Braaf kindje,’ mompelde ze terwijl ze de slapende pop over de wang streelde. Ze gaf haar nog een flinke toeter op het voorhoofd voordat ze met haar gehavende voeten in haar tien jaar oude sloffen schoot.

Met een hand in het kruis slofte ze de badkamer binnen en nam plaats op het toilet. Op de vloer lagen vele lege closetrollen en twee ongebruikte tandenborstels, een rode en een witte. ‘Dat is vreemd,’ zei ze toen ze de rode van de grond raapte. ‘Ik dacht dat ik een groene had gekocht.’ Ze dacht er nog eens goed over na, concludeerde dat ze inderdaad een

groene had gekocht en liet de rode dan maar tussen haar benen door in de toiletpot vallen. ‘Plons!’ imiteerde ze de tandenborstel toen deze in het toilet belandde. Een tiental gele druppels spatten omhoog en bleven aan haar vlezige dijnen hangen.

‘Hé!’ sprak Gerda verbouwereerd tot de tandenborstel. ‘Dat is gemeen.’

Ze liet zich van de wc-bril glijden, draaide zich om en stak een hand in de witte porseleinen pot. ‘Niets,’ constateerde ze, waarna ze de hand weer terugtrok en haar hoofd maar eens een kans gunde. Proestend en zich bijna verstikkend in haar losgeschoten tampon, zocht ze onder alle randen, in elk hoekje, maar de tandenborstel bleek nergens te bekennen.

‘Net een wc-eend,’ grapte ze nadat ze haar hoofd weer uit de toiletpot had getrokken en de tampon op de grond had uitgespuwd. ‘Kwakkwak!’ schaterde ze.

Ze hief zich op haar benen en bekeek zichzelf in de spiegel.

In de veronderstelling dat ze haar gehele hoofd had ondergedompeld, verbaasde Gerda zich over haar nog zo propere kapsel. Alleen haar pony en enkele slierten rondom haar oren waren doordrenkt met het gebruinde toiletwater. Als de spiegel haar niet voorloog – en dat deed die zelden – kon het niet anders of ze had niet zo zorgvuldig gezocht als ze aanvankelijk had gedacht. Dat kreng van een tandenborstel lag daar verdomme nog steeds!

Vertrouwend op de trouw van de spiegel, dook ze onmiddellijk weer op de toiletpot af, gezicht voorwaarts. Met een harde klap sloeg haar hoofd op de toiletrand, waarna het even over de badkamervloer stuiterde. Snel herpakte ze zich door zich aan de wc-bril omhoog te trekken en haar hoofd nu daadwerkelijk in de pot te drukken. Deze keer nam ze geen halve maatregelen. Ze doopte haar hoofd steeds dieper in het troebele water, probeerde volledig in de leidingen weg te kruipen, maar week terug toen ze bemerkte dat haar haren in het afvoersysteem verstrengeld raakten.

Geschrokken probeerde ze haar hoofd uit de pot te trekken, maar haar haren trokken haar onmiddellijk terug, telkens weer. Ze probeerde te schreeuwen, maar voelde haar longen onmiddellijk volstromen. Proestend van wanhoop sloeg ze haar vuisten tegen de pot en zette ze haar tanden in het beslagen porselein. Haar sloffen vlogen van haar voeten en het vuile water sloeg over de rand van de wc. Het golfde over haar kleding, kletterde neer op de badkamervloer, stroomde de badkamer door, sloeg tegen de plinten, vloog de badkamer uit, het laminaat over, door tot aan de revers rand van de gordijnen.

Gerda stak haar hand in de wc-pot, vlak bij haar hoofd, en peuterde met bibberende vingers enkele lange lokken los. Met de andere hand tastte ze klakkeloos in het rond. Steeds paniekeriger zeilde haar hand door de lucht. Het was dan ook niet vreemd dat deze al snel in contact kwam met de nabij staande wc-borstel. In de slaande beweging vloog de borstel

uit haar de houder. Hij rolde over de badkamervloer, ver van Gerda's verkrampde handen. Maar na enkele seconden doelgericht rondtasten, voelde ze de verlossende natte kwastjes van de borstel over de wondjes in haar handpalm strijken.

Haastig omklemde ze de borstel en stak de steel onder de helling van haar voorhoofd. In een soepele beweging wist ze haar hoofd enkele centimeters te lichten, waardoor er genoeg lucht kon ontsnappen om de spanning die op haar haren stond te ontcrachten. Met een laatste krachtinspanning rukte Gerda haar haren in één ruk los, waarna ze kuchend en spuwend met haar rug op de bevuilde badkamervloer terecht kwam.

Minutenlang hapte ze naar lucht, maar eenmaal op adem gekomen, realiseerde ze zich onmiddellijk dat haar zoektocht niets had uitgericht. De rode tandenborstel was nog steeds spoorloos, maar dieper zoeken dan zonet was onmogelijk, daarvoor was haar hoofd toch echt te groot.

Bij wijze van bevestiging krabbelde ze kreunend overeind en posteerde zich nogmaals voor de spiegel.

Het was overduidelijk: Gerda was zo diep gegaan als ze kon. Niet alleen had het bruine toiletwater al haar haren tot één grote stinkende kluwen samengeklonterd, ook haar trui en de knieën van haar legging waren ermee doordrenkt. Daarbij liepen er nu ook diverse stralen aan rood vloeistof over haar gelaat. Blijkbaar was ze dieper gegaan dan het oog kon zien. Doordat ze tot aan haar middel in de pot was gekropen, had ze een geheel nieuwe bron aangeboord; één wiens waarvan de kleur te vermoeden gaf dat de vermiste tandenborstel niet veel dieper gevonden kon worden. Haar hoofd mocht dan wel belachelijk groot zijn, enig doorzettingsvermogen bleek voldoende – maar hé, wacht eens. Natuurlijk!

Gerda haalde een doorweekt closetrolkartonnetje door haar bilnaad, waste haar handen en stapte terug de woonkamer in.

'Zo zo,' siste ze geniepig. Dreigend schuifelde ze op het kleine wiegje af, dat met de pootjes diep in de stinkende

bruine brij stond. 'Jij weet vast wel wat je te wachten staat,' sprak ze samenzweerderig. Maar toen Gerda zich andermaal over het wiegje boog, zag ze dat haar popje nog steeds lag te slapen.

'Hé? Wat is dit nou?' Ze porde de pop plagerig in haar zijde.

De pop gaf geen kick.

'Hé! Wakker worden!' schreeuwde Gerda. Grommend greep ze de pop bij de schouders en schudde haar wild heen en weer. Ook balde ze haar doorbloede vuisten, die ze een voor een in het fragiele gezichtje sloeg. Maar de pop bleef zich slapende houden.

Nu werd Gerda het echt zat. Agressief greep ze de pop bij de enkel en trok haar met een harde ruk uit het wiegje. Als een plastic boodschappentas sleurde ze de pop achter zich aan. Dunne straaltjes bloed dropen uit de sneeën in Gerda's klauwen, ze sijpelden over de beentjes van de pop. Het gebarsten hoofdje gleed zo nu en dan door de donkere brij op de vloer, stootte zich aan het opstapje naar de badkamer en sneuvelde uiteindelijk volledig toen Gerda het met een wilde slinger naar de bodem van het toilet gebarde.

'Ha!' snauwde Gerda wraakzuchtig, maar haar gezicht vertrok onmiddellijk toen een losgebroken oog naar de oppervlakte van het roodbruine toiletwater dreef. 'Wat heb ik gedaan?' huilde ze.

Ze viel op haar knieën en dompelde haar hand als een schepnet onder water. Toen ze de hand weer uit de pot ophief, gleed het meeste water tussen haar vingers door. In haar handpalm rustte het kleine blauwe oogje van de pop, temidden van drie flinke bruine brokken.

'Sorry meisje, sorry,' snikte Gerda. Ze wiegde heen en weer en drukte het oogje tegen haar borst. 'Het was jouw tijd meisje, het was jouw tijd.'

Gerda wierp nog één spijtbetuigende blik op het angstige oogje, alvorens zich andermaal op de benen te werken en het achteloos over haar schouder te werpen.

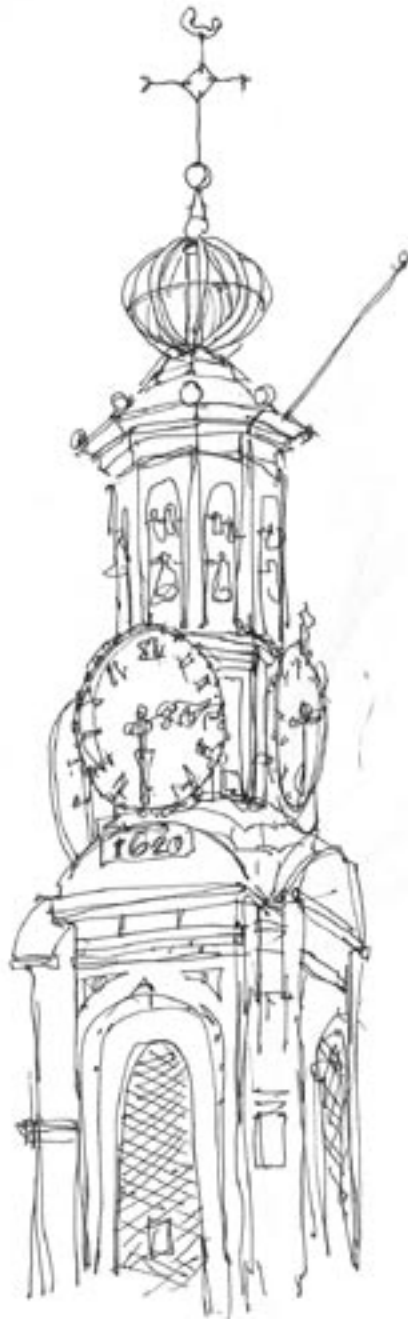
Schokkend en zwetend, slenterde ze droevig naar de keuken, waar ze haar zwarte leren laarzen van de deurmat tilde en ze in haar bevende armen nam. 'Nu heb ik alleen jullie nog,' stamelde ze moeizaam.

Ze drukte de laarzen tegen haar wangen en bracht ze uitnodigend de woonkamer in. 'Zo, ga nu maar lekker slapen.'

Voorzichtig legde Gerda de laarzen in het wiegje, dekte hen toe, en gaf ze beide een parmantig kusje.

'Wel-te-rusten.'

Zich telkens omkerend liep ze weg van het wiegje, stapte de badkamer binnen en raapte de niet meer zo witte tandenborstel van de vloer. Ze begon te poetsen.

La Croix Blanche

Méland Langeveld

A vendre, staat er in groezelig witsel op de ruit van de deur gekalkt. Aan de letters hangen opgedroogde druppels; eronder in slordige cijfers een telefoonnummer. De metalen luiken voor de ramen zijn gesloten. Bovenin staat een luik halfopen en ontbreekt de ruit. Een houtduif vliegt met een strootje in zijn snavel naar binnen. Even later steekt-ie zijn kopje uit het venster, houdt hem scheef, blikt even naar links en naar rechts en fladdert weg op zoek naar nieuw nestmateriaal. Aan de overkant schuift een vrouwtje gebogen langs. Uit haar boodschappennetje steekt een stokbrood.

Het hotel, annex restaurant, staat aan een kruising in het dorp. Er komt een rood Renault-4tje aangereden, de bestuurder houdt gas in, remt, kijkt en rijdt weer door in de richting van Boussac. De wegwijzer die aan de voet van het hotel staat, geeft elf kilometer aan. Een vaalbleke donkerrode tabakskegel hangt aan de gevel. Het glas van het uithangbord met het biermerk Kronenbourg is gebarsten, eronder staat in verbleekte letters La Croix Blanche.

Binnen aan de toog staan drie mannen. Erachter schenkt iemand de lege glazen opnieuw vol. Daglicht dringt in smalle

repen door de luiken naar binnen. De stoeltjes staan omgedraaid op de tafels en de biljarttafel is met een donkerbruin zeil afgedekt, een laag stof heeft zich er flink opgehoopt.

De mannen nippen gezamenlijk aan hun glazen en kijken zwijgzaam voor zich uit.

‘Kom we nemen er nog ene,’ verzucht Dominique. ‘Nog ene op de toekomst, veel zal die ons niet meer brengen, maar toch...’

Jean-Paul schudt zijn hoofd, draait zich om en kijkt naar de flessen drank die omgekeerd boven hem hangen. Ze zijn bijna allemaal leeg.

‘Zal onze tijd nog wel uitzitten, santé,’ roept Pierre uit.

Iemand rommelt aan de deurklink. De mannen draaien hun hoofden in de richting van de deur. Het grijze velours gordijn is half toegeschoven en hangt deels van de rail. Jean-Paul komt achter de toog vandaan en loopt naar de entree. Hij schuift het gordijn opzij en kijkt door de ruit. Het is mevrouw Colombier die staat te zwaaien. Hij draait de sleutel om en opent de deur.

‘Sinds wanneer ben je gesloten? Ik heb zin in een bak koffie.

Kom, laat me er door.' Ze duwt hem met haar wandelstok opzij en stommelt naar binnen. 'Waarom staan hier de stoelen nog op tafel?'

Dominique loopt op haar af en tilt de twee stoeltjes van het tafeltje af. 'Alsjeblieft Nadine, ga zitten, dan zet Jean-Paul je een kopje koffie.'

'Zeg postbode van me, het is nog altijd mevrouw Colombier voor jou... En trouwens, ik krijg bijna geen post meer. Pik jij m'n post soms in?'

'Nee natuurlijk niet. Wij postbezorgers hebben een gelofte moeten afleggen dat we nooit en te nimmer post mogen openen of achterhouden. Dat is de eer van de postbezorger. Zelfs als we per ongeluk een brief zijn vergeten, omdat die in onze besteltas is achtergebleven, moeten we hem nog die dag in de nabestelling gooien in plaats van te wachten tot de volgende dag.'

'Een lekker bakje koffie mevrouw Colombier, vers gezet met opgewarmde melk, zoals u het zo lekker vindt.' Jean-Paul werpt haar een vriendelijke glimlach toe.

'Zeg maar gerust Nadine, lieverde.'

Jean-Paul glundert. Hij weet dat hij haar bij haar voornaam mag noemen, toch speelt hij steeds het spel zoals ze het gezamenlijk spelen. Ja, die eens zo bloedmooie Nadine.

De jonge Jean-Paul liep naar buiten, de straat op. Van zijn vader moest hij een zak stokbroden halen. Ze waren er volledig doorheen. Hij stak de straat over, vlak voor de naderende zwarte Citroën Traction van de dokter die daarop van schrik de claxon inzette. Jean-Paul zwaaide en keek de glimmende limousine na. Alleen de dokter en de burgemeester hadden een automobiel en heel af en toe passeerde er een onbekende met zo'n snelheidsmonster het dorp. Even verderop zag hij Nadine staan praten met zijn vriendje Robert, haar lange zwarte haren wapperden in de wind. Maar toen hij hen naderde, liep ze heupwiegend de andere kant op en trok

Robert demonstratief met haar mee. Ze was ruim drie jaar ouder dan Jean-Paul en wilde niets meer van hem weten nadat hij drie weken geleden aan haar borsten had mogen voelen.

Ze sloegen het pad in naast het huis van haar vader, de dokter. Ze sprak opgewonden terwijl ze met hem over het bospad liep. Ook zette ze er de pas in. Als een spin spon ze in een razend tempo een web, en was naarstig op zoek naar een gewillige prooi. Het spanningsveld dat ze opriep, had veel weg van een onweersbui na een drukkende, hete dag. Plots trok ze hem aan zijn arm het struikgewas in. 'Wil je m'n borstjes zien?' vroeg ze plompverloren.

Hij keek haar ongelovig aan en wist niet wat hij moest zeggen.

'Nou, wil je ze zien of niet?' vroeg ze ongeduldig.

'Ja, ja, maar...' lispelde hij.

Ze schoof, alsof het de normaalste zaak van de wereld was, haar blouse omhoog en voor zijn ogen tekende zich twee spierwitte borstjes af. Zijn mond viel open. Nooit eerder had hij zoiets gezien.

'Kom eens hier met je hand,' zei ze kordaat en drukte zijn hand tegen haar borst. Als een mak schaap volgde hij haar instructies op. Onder zijn vingers voelde hij een hard en stevig knopje opzwellen. Bij zijn vriendje had hij weleens geholpen met het melken van de koeien. Trekken en tegelijkertijd knijpen dan spuit er zo een straal melk uit. Zou er bij haar ook melk uit komen? Hij hoorde haar zacht kreunen en zag haar hand onder haar rok verdwijnen. Hij wist niet wat ze daar deed, maar de spanning wond hem danig op. Hij voelde bij zichzelf een stijf gevoel opkomen. Dat had hij nooit eerder gevoeld.

Even later trilde ze over haar hele lijf. Geschrokken trok hij zijn hand terug en staarde haar bevreemd aan. Haar ogen waren gesloten en haar gezicht straalde een gelukzalige blik uit.

‘Dag Jean-Paul,’ had ze alleen gezegd en was van hem weggehold, het pad af richting huis.

‘Nog een bakje koffie mevrouw Colombier?’

‘Zeg maar gerust Nadine, lieverd. Nou geef me eigenlijk maar een rooie. Al die koffie is niet goed voor me.’

Hij fronst zijn voorhoofd. ‘Zou je dat nou wel doen?’ Hij weet dat hij haar beter geen wijn kan schenken, ze raakt erdoor te veel op dreef maar hij weet ook dondersgoed dat hij haar de fles niet kan weigeren. Zelfs zijn hotel is dan te klein. Met tegenzin loopt hij met de fles en een glas op haar af en schenkt het glas half vol.

‘Kom op zeg, tot aan de rand graag. Ik ben nog geen aftands exemplaar.’

Als een trouwe hond volgt hij haar commando op.

Ze heft het glas met de anderen. ‘Laat de brieven van mijn man alsjeblieft snel boven water komen,’ verzucht ze en neemt een flinke slok. ‘Mijn man heeft het vast heel druk waardoor hij geen tijd heeft me te schrijven. Er vallen te veel doden in die bloedige oorlog die ze daar voeren. En mijn lieve man moet al die gewonden weer opkalefateren. Wat een gigantische taak heeft-ie daar te volbrengen. Maar Frankrijk zal overwinnen en dat stelletje ongeregeld brengen we daar weer in het gareel. *Vive la France!* Een tweede toast en een forse slok. Demonstratief zet ze haar lege glas voor zich neer en gebaart Jean-Paul opnieuw in te schenken.

‘*Vive la France.*’

De mannen draaien hun hoofden gezamenlijk naar haar om en heffen hun glazen. ‘Op onze overwinning.’ ‘En laat de dokter heelhuids in ons midden terugkeren,’ voegt Dominique eraan toe.

‘Ja, laat hem in godsnaam heelhuids bij me terugkeren, het leven is zwaar zonder een man in huis,’ lispelt ze. ‘Zeg Jean-Paul, waar zijn al je gasten?’

Hij kijkt haar wat schuchter aan en lacht verlegen.

‘Tja Nadine, we hebben een slechte zomer dit jaar. Veel regen en daar houden vakantiegangers niet zo van.’

Met een afkeurende blik kijkt ze de zaal rond en zwaait daarbij vervaarlijk met haar wandelstok. ‘Je moet de zaak ook eens wat opfleuren, stoelen van tafel, vrolijke muziek, dan komen de gasten vanzelf... en een vrouw in de zaak, dat fleurt de boel op. Die weet er altijd iets van te maken. Wordt het niet eens tijd voor je om te trouwen? Je bent oud en wijs genoeg, nietwaar.’ Ze schaterlacht haar rotte tanden bloot.

Jean-Paul kijkt wanhopig om zich heen en werpt een slinkse blik op de mannen. Een voor een halen ze stoïcijns hun schouders op en nippen aan hun glazen. Ze durven zich niet naar haar om te draaien, bang voor de wind van voren. In welk een lastig pakket hebben ze zich in al die jaren gezamenlijk gemanoeuvreed?

Jean-Pauls ogen dwalen af naar de hare. ‘Tja, wat moet ik daar nou op zeggen? Je brengt me danig in verlegenheid. Een vrouw zou zeker goed zijn... Maar waar haal ik die op mijn leeftijd vandaan?’

Nadine’s dooraderde wangen lichten rood op. Met haar handen houdt ze het tafeltje vast, dat door het lachen mee beweegt en de wijn uit haar glas laat gutsen. ‘Maar Jean-Paul toch, wie wil jou nou niet? Zo’n jonge knappe vent, bemind; een vrouw is gek als ze niet voor jou gaat.’

Bedaarlijk schieten de mannen in de lach en kijken Jean-Paul recht in de ogen aan. ‘Ja Jean-Paul, wij snappen daar ook helemaal niks van,’ grapt Dominique.

‘Inderdaad, een vrouw moet stapelgek zijn om al die goede eigenschappen niet te zien,’ voegt Pierre er spottend aan toe. ‘U hebt volkomen gelijk,’ richt hij zich tot Nadine.

‘M’n lieve Pierre, zeg alsjeblieft je tegen me.’

Hij knikt haar vriendelijk toe en heft zijn glas: ‘Laat er snel een mooie, lieve vrouw voor Jean-Paul komen logeren. Er is plaats genoeg in dit grote hotel.’

Nadine hangt scheef in haar stoel, leunt met haar ene arm

op het tafeltje en met de andere neemt ze een laatste slok. Ze heeft zichtbaar moeite om zich overeind te houden. Het is niet alleen de hoeveelheid alcohol die haar in deze positie heeft gebracht, maar ook de artrose draagt ertoe bij.

Dan richt ze zich naar Dominique en kijkt hem met guitige ogen aan. ‘Toch hou jij de post van m’n man achter. Al jaren heb ik niets meer van hem gehoord. De schat, iedere week schreef hij me een lange, lieve brief, maar ik krijg ze niet meer in mijn brievenbus...’ Er waggelt een traan langs haar wangen. ‘Vertel me postbode,’ vermant ze zich, ‘wat schrijft hij me al die tijd? Jij als postbode moet dat weten. Jij leest immers iedere brief. Houdt hij nog wel van me?’

Dominique twijfelt. ‘Kon ik het u maar vertellen, maar helaas weet ik het niet. Ik krijg geen enkele brief meer van hem door mijn handen. Mevrouw Colombier, ik wou dat ik u kon helpen. Ik zou het met alle plezier voor u doen.’

Even glimlacht ze, maar dan verandert haar gelaatsuitdrukking in een onheilspellende onweersbui. ‘O, kleine, miezigerige postbode, wat sta je toch altijd mooi weer te spelen, kom op met die stapels brieven van mijn liefhebbende man. Ik heb genoeg van het spel dat je met me speelt. Vooruit, kom ermee voor de dag!’

Dominique kijkt met wazige ogen voor zich uit. Hij weet zich geen raad met de ontstane situatie. Moet hij haar de waarheid vertellen? Moet hij de radiostilte doorbreken, de stilzwijgende afspraak met de anderen loslaten? Moet hij haar vertellen dat haar man reeds jaren overleden is? Wat moet hij met haar aanvangen? Wanhopig kijkt hij Jean-Paul aan, maar die laat zich door zijn knieën zakken en verdwijnt onder de toog.

‘Zeg m’n lieve Jean-Paul, doe me er nog ene.’

Terwijl hij zich opricht en een flesje abricot op het werkblad neerzet, vraagt hij: ‘Zou je dat nou wel doen? Je hebt er al meer dan genoeg achter je kiezen zitten.’

Ze hijst zichzelf enigszins wat rechter in de stoel en trekt

daarbij een pijnlijk gezicht. ‘Kom op met die fles, ik verrek van de pijn: die wijn verlicht de boel, dat wil je me toch niet ontzeggen. Je wilt me hier toch niet in je zaak laten creperen van de pijn. Dat kan je je klanten niet aandoen.’

Als een slaaf loopt hij met de fles op haar af. Hij schenkt haar glas opnieuw tot aan de rand toe vol. Hoofdschuddend loopt hij terug naar de toog. Die Nadine, wat een pechvogel toch. Was ze ooit in Parijs wel gelukkig geweest? Hij betwijfelt het. Zijn blik glijdt langs de mannen. Daar zitten ze dan met z’n allen: de mannen uit Nadine’s jeugd. Allen eens tegen haar aangevaren, en bijna even snel weer van boord gezet. Ze waren stuk voor stuk speeltjes geweest. Leuk om mee te spelen maar, zoals een boos kind plots zijn speelgoed in de hoek smijt, waren ook zij van de ene op de andere dag aan de kant gezet.

‘De laatste ronde,’ roept Jean-Paul naar zijn vaste gasten.

‘Wat krijgen we nou? We gaan toch niet op klaarlichte dag sluiten, m’n lieve Jean-Paul? Daar komt niks van in, geef me er nog ene.’

Jean-Paul kijkt de mannen een voor een aan. Hij zoekt steun bij ze, maar eigenlijk verwacht hij niet bijster veel van ze. Met z’n allen zijn ze niet in staat hun jeugdliefde te temmen, een voldongen feit waar ze zich bij hebben neergelegd. Ze zijn oud en hebben de hoop voorgoed laten varen.

Schoorvoetend loopt hij met de fles naar Nadine en schenkt haar glas vol.

Ze heft haar glas en proost nogmaals op de overwinning van Frankrijk. ‘En laat m’n man snel en heelhuids terugkeren.’

‘Zo is dat,’ lalt Dominique. ‘Trouwens, nou herinner ik me opeens, ik was het helemaal vergeten, maar er zat nog een brief bij de post van uw liefhebbende man.’ Uit zijn binnenzak vist hij een brief op. De anderen kijken hem met ongeloof aan.

‘Is er dan eindelijk toch een brief van hem gekomen.

Het werd toch eens tijd,' lispelt Jean-Paul.

'Zeg dat wel. Dan toch nog een levensteken van de dokter,' mompelt Pierre voor zich uit.

'Heb je hem expres al die tijd bij je gehouden, postbodetje? Nou kom op met die brief, hij is van mij.'

Hij overhandigt haar de enveloppe die er te nieuw uitziet. Als een bezetene scheurt ze hem open en vouwt de brief open. Voor haar ogen worden de letters onscherp en razen als een roedel honden over het papier. 'Kan iemand mij de brief voorlezen?'

Dominique reikt zijn hand naar haar uit. 'Nee postbodetje, jij niet. Jou vertrouwd ik voor geen centime. Jean-Paul lees jij me de brief voor.'

Jean-Paul rommelt in de la, haalt er zijn leesbril uit tevoorschijn, loopt naar haar toe en leest met gedragen stem de brief voor. Hoe vaak heeft hij deze brief nu al niet aan haar voorgelezen? De inhoud is hem volstrekt bekend en met gemak zou hij de brief uit zijn hoofd aan haar kunnen voordragen. Elke zin, met hier en daar enkele ongrammaticaalheden, de gedachtesprongen, zelfs de haperingen in het handschrift zijn hem van haver tot gort bekend. De brief die jaren na dato door Dominique is opgesteld, vertoont slijtage op de vouwen en de inkt is grotendeels verbleekt. Hoe lang blijft deze brief van de dokter nog intact? vraagt Jean-Paul zich af. Misschien moet Dominique eens een nieuwe schrijven met een nieuwe tekst; dat zou een welkome afwisseling zijn.

'Zien jullie wel, mijn man heeft het vreselijk druk met het verzorgen van al die gewonden daar. Wat een schat, hè. En ontzettend lief dat hij toch nog tijd heeft weten te vinden voor het schrijven van deze brief.' Ze kijkt met veel trots om zich heen en staat moeizaam op. Een pijnscheut verkrampst haar gezicht. Ze strompelt naar Dominique en geeft hem een kus op zijn wang. 'Dank je wel m'n jongen.'

'Moet ik je naar huis brengen?'

Ze schudt haar hoofd. 'Nee hoor lieveling, ik red het wel in m'n eentje, maar lief dat je me wilde helpen. Maar ik ben nog niet zo oud hoor,' giechelt ze als een jonge meid. Het gekke is dat haar stem nog steeds kraakhelder klinkt, de tijd heeft daar geen gaten in het plaveisel geslagen.

Met haar wandelstok schuifelt ze voetje voor voetje naar de uitgang. Jean-Paul is haar voorgegaan en heeft de deur geopend. Ze draait zich om en wuift met haar stok naar de mannen.

'Dag Nadine,' roepen ze in koor.

Als Jean-Paul de deur achter haar heeft dichtgedaan, kijkt hij haar nog even door het raam na. Ze waggelt als een gans en steekt de straat zonder te kijken dwars over. Jean-Paul loopt hoofdschuddend terug naar de toeg. Reeds jaren spelen ze dit spel als een professioneel pokerend gezelschap. Ze bluffen er stevig op los alsof er levens van afhangen. Ieder heeft zijn eigen rol in het spel en samen houden ze een grote mythe in stand: Frankrijk slaat dapper terug in Algerije en dokter Colombier heeft het heel druk met het verzorgen van de gewonden waardoor hij geen tijd heeft haar te schrijven. Dat hij vele jaren later in het bijzijn van Nadine in zijn geboortestad Parijs het leven liet, houden de mannen voor haar verborgen.

'*Alors*, ik ga sluiten, het is genoeg geweest voor vandaag.'

'*Bon*, ik ga m'n koeien maar eens melken. Ze staan vast te popelen bij het hek.'

Een voor een staan ze op en verlaten het café.

Jean-Paul trekt de luiken van de deur van binnenuit dicht, sluit de deur en verdwijnt naar het woongedeelte.

Een proeve van bekwaamheid

Ton Pijnenborgh

Zijn met verf besmeurde vingers trilden toen hij de envelop openscheurde. De dag dat de lang verwachte brief in de bus viel, was stomtoevallig dezelfde dag dat hij zich weer achter zijn schildersezel had gezet. Wekenlang had hij het doek geen blik waardig gekeurd. Het had anoniem tegen een muur van zijn slaapkamer staan wachten op de laatste hand. En nu, onaangeroerd op de schildersezel, in het volle licht van de ochtendzon, leken de kleuren feller dan ooit. Haastig sprongen zijn ogen over de inhoud van de brief.

Beste L.,

Ik heb een hekel aan taalhandschoentjes. Neem nou het woord zelfdoding. Wat een ergernis wanneer dat weer eens wordt ingezet (misbruikt) om het woord zelfmoord te vermijden. Alsof het zou gaan om een synoniem. Onzin. Iemand die zich met opzet van het leven berooft pleegt zelfmoord. Van zelfdoding is sprake wanneer iemand door eigen toedoen, meestal onhandigheid, onbedoeld het leven laat. Hier duikt echter wel een probleem op. Als Piet van veertig zijn vingers in het stopcontact steekt en zich daarvoor naar de eeuwige jachtvelden weet verplaatst, is niet

met zekerheid te zeggen of dit een daad van zelfmoord of een geval van zelfdoding is. Daarvoor zou je Piet op zijn minst gekend moeten hebben. Was hij elektricien? Ik ken Piet echter niet, dus blijf ik achter in diepe vertwijfeling. Als Pietje van vijf op deze manier aan zijn einde komt, dan is vermoedelijk sprake van zelfdoding, maar ook dat is niet zeker, want misschien was Pietje wel de zoon van Piet en heeft het overlijden van zijn vader zijn gemoed zo bezwaard dat hij bewust 220 volt opzocht. Dat is niet uit te sluiten.

Meer in het algemeen doet zich nog de volgende complicatie voor. Bekend is dat mensen die ervoor kiezen een einde aan hun leven te maken vaak de schijn willen wekken dat het om zelfdoding gaat. Veelal uit piëteit met de nabestaanden (de verzekeringspolis) of om zich verzekerd te weten van een onderaardse rustplaats in gewijde grond. Dit impliceert dat ook het kerkhof een zootje is, maar dat terzijde.

Ik zou graag willen dat je aan alle onduidelijkheid voor eens en voor altijd een einde maakt. Taalkundig is er geen probleem, zo stellen we vast. Het zit hem sec in de onderliggende oorzaak al dan niet voorzien van een motief. Ik stel gemakshalve voor het motief volledig buiten beschouwing te laten en de oorzaak centraal te stellen. Laten we als uitgangspunt nemen dat dood door de kogel, verdrinking, verhangen en de trein in alle gevallen voortaan het predicaat zelfmoord krijgt. De rest is zelfdoding. De praktijk zal uitwijzen dat je dan in de regel goed zit. De enkeling die door toedoen van derden op een van voornoemde wijzen om het leven komt is van ondergeschikt belang. Dit omwille van het algemeen nut. Werk dit uit!

*Je mentor,
Professor D.*

Voorzichtig, kalm nu, liet hij de kwast terug in het glas met water glijden, schroefde werktuigelijk de dop weer op de tube verf en ging languit op zijn tweepersoonsbed liggen. Dit was de opdracht die hij had gevreesd. Een proeve van bekwaamheid die hij zonder deskundige hulp onmogelijk met succes zou kunnen afleggen en er was maar één partij, zo wist hij, die hem daarbij van dienst kon zijn. Hij legde de envelop met de brief op zijn borst, plaatste zijn armen er kruislings overheen en draaide zijn hoofd naar het schilderij. De kogel, verdrinking, verhangen en de trein mompelde hij het rijtje af, dat zou een hoop zelfmoordenaars schelen. De Nederlandstalige literatuur zou zich in één klap van een zwaarmoedig juk bevrijd weten. Alleen Piet Paaltjens bleef als zelfmoordenaar te boek staan. Dirk de Witte, Jan Arends en al die anderen konden op het lijstje worden doorgehaald: allemaal aan hun einde gekomen door zelfdoding.

Hij liet de brief op de grond vallen, sprong op van het bed, trok de lade van het nachtkastje open, greep de pot met pillen en nam ze in met een slok van het troebele water waarbij de steel van de kwast even in zijn linkeroog priemde en ging toen weer op bed liggen. Professor D. zou weten dat hij zijn opdracht serieus nam. Hij was bereid tot het uiterste te gaan om te worden toegelaten als assistent in opleiding op de universiteit. Hij sloot zijn ogen en probeerde zich te ontspannen. Alles nu maar de vrije loop laten en de kleuren van het schilderij, die wild op het netvlies achter zijn oogleden heen en weer kaatsten, proberen te onderdrukken. Denkbeeldig smeerde hij ze weg onder een dikke laag witte verf. Ook de sprookjesfiguur Repelsteeltje zou, als hij de uitgangspunten van de professor serieus moest nemen, een ander lot beschoren zijn dan zelfmoord, schoot het plotseling door hem heen. Die scheurde zich immers in tweeën toen de molenaarsdochter, voor wie hij goud uit stro gesponnen had, zijn naam had geraden. Zo ging althans het verhaal. Hij tastte dieper en vermoedde een ander motief. Waarschijnlijk ging

Repelsteeltje over tot zelfsplitsing, toen het meisje hem te kennen gaf zijn avances niet langer op prijs te stellen, omdat ze had ontdekt dat in de naam van haar aanbieder 'je tepel strelen' verscholen zat. Bovendien betekent repel zowel 'stalpaal' als 'vlaskam om zaaddozen van het vlas te trekken'. In combinatie met 'steeltje' betekende dat voor elk meisje een niet mis te verstane waarschuwing. Hij schudde zijn hoofd. Wat een onzinnige gedachten. Bij de les blijven nu. Hij probeerde tevergeefs zijn ogen te openen om tegenwicht te bieden aan het draaierige gevoel dat opkwam in zijn hoofd, maar de kleuren vraten zich opdringerig door de witte verflaag heen en drukten hem tegen het bed. Hij probeerde te schreeuwen om zijn belagers te verjagen, maar de stem die hij hoorde was niet zijn stem en de woorden die gesproken werden waren niet zijn woorden. Flarden geluid die zich aan-eenregen tot zinnen toen de kleuren plotsklaps zijn lichaam weer met rust lieten en samenvloeiden tot een grijze mist die langzaam opsteeg naar het plafond.

'De grootste angst van een schilder moet zijn om bij het plaatsen van zijn signatuur dood neer te vallen. Hij heeft zojuist zijn meesterwerk voltooid – zijn laatste schilderij is altijd zijn beste – maar sneuvelt tijdens de finishing touch. Het lijk zal geïdentificeerd worden, maar van wie is dat doek?' Hij openende zijn ogen en zag een man naast hem op het bed liggen die hem met een meewarige glimlach op zijn gelaat vragend aankeek. Een lange man met een mager gezicht waaruit, onder zwarte borstelige wenkbrauwen, twee felblauwe ogen naar voren sprongen. Zijn haar was grijs en dun en viel sluijk over zijn voorhoofd. 'Een vraag van mijn kant, bij wijze van aftrap,' zei de man, 'niet meer dan een aardigheidje, want het is uiteraard aan jou om vragen te stellen, dus ik zou zeggen: ga je gang.' Terwijl hij zijn gedachten probeerde te ordenen zag hij dat de man zijn benige handen vouwde en zijn voeten over elkaar sloeg alsof hij zich opmaakte voor een middagdutje. 'Toe maar,' spoorde de man hem aan, 'ik wacht.' Opnieuw die glimlach die hem nu hielp

zijn angst tot spreken te overwinnen.

'Schijndood,' zo begon hij, 'dat onderwerp heeft me altijd al geïntrigeerd. Kunt u me daar iets meer over vertellen?' 'Ja, schijndood,' antwoordde de man, 'dat is een delicate kwestie. Het houdt de mensheid al eeuwenlang bezig. Wanneer is iemand dood? Over die vraag heeft menige knappe kop zich in het verleden gebogen en dat leidde tot verschillende opvattingen. De meest gangbare was op enig moment dat er sprake moest zijn van ontbinding van het lichaam. Pas als het rottingsproces in werking trad, durfde men te stellen dat de dood haar intrede had gedaan. Dat is de reden waarom in de christelijke wereld een lijk nog steeds een aantal dagen boven de grond wordt gehouden voordat het ter aarde wordt besteld. Ook andere religies hanteren deze voorzorgsmaatregel. De angst om levend begraven te worden is nog altijd wijdverbreid. Vooral in de negentiende eeuw hield dit de gemoederen flink bezig. In die tijd zijn dan ook talloze uitvindingen gedaan om te voorkomen dat mensen pas in hun graf zouden sterven. De bekendste daarvan is de zogenaamde veiligheidskist met als onbetwiste topper 'Le Karnice' bedacht door Graaf de Karnice-Karnicki, kamerheer van tsaar Nicolaas II. Dit eigenaardige model was voorzien van een buis die in contact stond met de buitenlucht en bevatte een mechanisme dat ervoor zorgde dat er bovengronds een belletje ging rinkelen als het 'lijk' zou bewegen. Tegelijkertijd zou er op het graf, als zichtbaar teken van leven, een vlaggetje verrijzen: naar wens halfstok of fier in de top. Tot zover. Tevreden?'

Hij knikte, ofschoon het antwoord van de man hem zo goed als geheel was ontgaan, in beslag genomen als hij was door diens zware sonore stemgeluid. 'Ja, ja,' bevestigde hij gehaast en ging over tot de volgende vraag waarbij hij voor het eerst de man recht in zijn ogen durfde aan te kijken. 'Kunt u mij vertellen of de mens een ziel heeft?' 'Tijdens zijn leven,' reageerde de man direct, 'heeft hij minstens dertig lijken opengesneden en ontleed om het binnenste van de mens te

doorgronden. Dat moest heimelijk in de nachtelijke uren om te voorkomen dat zijn naam in verband zou worden gebracht met zwarte kunst. In werkelijkheid was het veel erger. Zijn werkkamer was een stinkend abattoir, want de vrieskist was nog niet uitgevonden. Maar hoe onverstoorbaar toonde hij zich tussen al dat rottend menselijk afval waarvan hij de verschillende bestanddelen op ongeëvenaarde wijze op tekening vastlegde. Geen ander dan Leonardo Da Vinci heeft de afstand tussen het verderfelijke en de schoonheid van de mens zo meesterlijk weten te overbruggen. En dan te bedenken dat hij tot zijn ontsteltenis moest erkennen dat ons lichaam zielloos is. Het antwoord op je vraag is dus: neen, en dat had je natuurlijk kunnen weten als je het leven van Leonardo Da Vinci had bestudeerd, dat mag duidelijk zijn. Volgende vraag graag.'

Ondanks de duidelijke reprimande van zijn metgezel, voelde hij zich nu wat meer op zijn gemak en gunde hij zich enkele seconden bedenktijd voor zijn volgende vraag. 'Kunt u mij zeggen wat de dood is, waar wij haar kunnen vinden, en wat het verschil is tussen het leven en de dood?' 'Natuurlijk,' zei de man, 'het leven gaat gehuld in nevel, maar de dood is en blijft onomkeerbaar de dood. Taalkundig is de dood zowel mannelijk als vrouwelijk. Niemand wordt gespaard. In de kunst is de dood het enige onvergankelijke thema en in de wetenschap het enige vaststaande feit. Waar kunnen wij haar vinden? Laat ik dit zeggen: een filosoof die een medicus nodig heeft zal niet bij zichzelf te rade gaan, en een schilder die de kleur blauw op zijn palet uitgesmeerd wil zien zal niet naar de tube grijpen waar de kleur groen in opgesloten zit. Ons vermogen tot het maken van onderscheid zet ons tot dergelijke handelingen aan, maar dit vermogen is bij uitstek rudimentair om goed en efficiënt te kunnen functioneren. Het geeft ons slechts een grove en selectieve indruk van de toestand van onszelf en onze omgeving. Er ontgaat ons dus veel, want in de kleur groen schuilt blauw en in de filosoof schuilt een medicus, al beseft hij dat zelf niet. Zo is het ook

met de dood, die wij, om haar te kunnen duiden, buiten het leven plaatsen waardoor zij onvindbaar is. Ik zeg: de dood is een levensparasiet, zij is er wel maar wij zien haar niet.'

Nu pas was hij in staat de woorden van de man enigszins tot zich te laten doordringen. 'Maar als wij de dood niet zien, kunnen wij haar dan wel, als was het maar per ongeluk, benaderen?' 'Neen,' antwoordde de man stellig, 'de dood kan niet zintuiglijk worden benaderd, niet op kousenvoeten worden beslopen, niet fluisterend worden aangesproken of met dichtgeknepen ogen bespied. Het is niet mogelijk bij leven de dood te ontmoeten. Denk daar maar eens goed over na.'

Dat probeerde hij, maar de volgende vraag rolde automatisch al van zijn lippen: 'Is er een leven na de dood?' De man slaakte een vermoeide zucht. 'Ik dacht al, waar blijft-ie: de meest gestelde en meest onzinnige vraag omtrent leven en dood. De vraag zoals jij, en het gros van de mensheid, die formuleert, impliceert dat de dood tegelijkertijd, in één zin, zowel erkend als ontkend wordt en dat is een onmogelijke positie. De vraag zou daarom moeten luiden of er een dood is na het leven. Het antwoord daarop is: ja.'

'Een laatste vraag graag, want je tijd is bijna om,' zei de man nu streng terwijl hij opstond van het bed en zich richting de deur van de slaapkamer begaf. Met de hand aan de deurklink draaide de man zich om een keek hem dwingend aan. 'Eh, ja natuurlijk,' stamelde hij, enigszins in verwarring gebracht door het plotseling aangekondigde vertrek van zijn gezelschap. 'De hemelpoort, dat vraag ik mij af, ja, de hemelpoort: scharniert die van binnen naar buiten, of juist andersom? Duwen of trekken?' Nu lachte de man voluit. 'Sta op en volg mij, zei hij zich omdraaiend, 'op sommige vragen is alleen een proefondervindelijk antwoord mogelijk.' Zonder aarzeling sprong hij op van zijn bed en liep richting de nu openstaande deur waardoor de man zojuist verdwenen was. Bij de schildersezels hield hij even stil, wierp een blik op het maagdelijk witte doek in het volle licht van de ochtendzon, en liep toen door.

Sirenenzang

Rihana Jamaludin

Hij had haar zang in de nacht al vaker gehoord. Even ijl als de dunne mist die zich boven de grachten vormde en traag omhoog steeg, zweefde haar stem over het water. Naar hem toe, dwars door de bakstenen muren en het koude glas. Een zachte trilling, voelbaar tegen zijn vingertoppen – of was het verbeelding? Een gerucht, geritsel van muizen, de omgekulde hoeken van de posters aan de muur, die in de tocht deinden.

Vanachter het raam tuurde hij naar de straat, de huizen.

Op dit uur was geen levende ziel te bekennen. Toch reikte haar stem door de sluiers van de droom heen en wekte hem uit de lichte slaap van verplicht werklozen.

Al maanden waren de dagen te lang, ledig, alleen te verduren door gekoesterde hoop. Trachtte hij heimwee te bestrijden door zijn herinneringen aan de burgeroorlog levendig te houden, een bittere remedie uit zelfbehoud. Eindeloos werd de tijd wanneer zijn gedachten weken naar de achtergebleven familie op Sri Lanka. Zo dichtbij was nog het verleden, dat

het heftige weten, wars van getuigen hem dreigde in te halen en zijn toekomst te blokkeren.

Over uitwijzing, al dan niet, kon elk moment een beslissing vallen. Het feit dat de autoriteiten zijn verhaal konden betwijfelen en daarmee de macht hadden zijn lot te bepalen, had een staat van hulpeloosheid over hem gebracht. Betekende het abrupte vertrek uit zijn geboorteland al grove ontworteling, het lange wachten op de verandering van zijn status van gedoogde naar politiek vluchteling, deed het zaad van het ontmoedigingsbeleid ontkiemen. Het verbod te werken of de Nederlandse taal te leren was effectief; de dagen verliepen koud, eentonig, bloedeloos eenzaam.

Het uitbreken in de jaren tachtig van de burgeroorlog op Sri Lanka, had de vlucht van vele jonge Tamils veroorzaakt. Met elk vol vliegtuig dat Schiphol binnenkwam steeg hun aantal, de schijn wekkend dat Nederland door Selan-dienstweigeraars overspoeld werd.

Snel werden de jongemannen over diverse regio's verspreid, zodat er weinig onderling contact was. Daar velen toch al liever naar Canada of Amerika wilden, waar ze familie hadden, vertrok een deel van hen na een kortstondig verblijf in Nederland weer.

Francis had noch het geluk familie in het verre Westen te hebben, noch het geld voor de reis. Men wees hem een kamer toe in een Utrechts grachtenpand, gebruikt voor studenten-huisvesting.

De andere bewoners zag hij weinig. Ieder had zijn eigen leven en de overeenkomsten waren te gering voor een hechte band. In het begin sprong hij blij op als hij de voordeur dicht hoorde slaan, teken dat er iemand was thuisgekomen. Vol verwachting ging hij dan naar de gemeenschappelijke ruimte op zoek naar gezelschap. Maar ervaring leerde dat zijn huisgenoten alleen even hun postvakjes doorzochten, om zich dan op hun kamer terug te trekken.

Kwam hij iemand tegen in de gang als hij in zijn huissarong gekleed, de zomerse gekleurde lap om zijn lendenen geslagen, op weg was naar de keuken, dan groette de ander vriendelijk maar had geen tijd over voor een praatje; college of kroeg wachtte. De cultuurbarrière en gebrek aan bezigheden maakten dat hij zijn dagen voornamelijk met zichzelf doorbracht.

Zijn enige afleiding was de stad. Uren kon hij doorbrengen in het winkelcentrum Hoog Catharijne, waar hij zich vergaapte aan de etalages, maar vooral aan de eindeloze stoet voorbijgangers. Verwarrend genoeg leken ze allemaal eender. In de witte gezichten boven uniforme kantoorpakken en overjassen, kon hij persoonlijke verschillen amper traceren. Het makkelijkst te onderscheiden was jong van oud, maar zelfs leeftijden bleven moeilijk te schatten. Tijdens de spitsuren trachtte hij de voorbij marcherende massa met zijn ogen te volgen en duizelde het hem.

Nu en dan doken er in de blanke menigte donkere gezichten op. Buitenlanders, als hij. Gretig bekeek hij dan de passanten, gissend uit welk land ze afkomstig waren. Als het een jonge vrouw was bestudeerde hij haar met des te meer interesse, een innerlijke strijd voerend. Zou hij een gesprek beginnen en vragen uit welk land ze kwam? Hij durfde nooit.

Eenzaamheid omringde hem zelfs in de drukte van het winkelende publiek. Leek als een camouflagenet de vluchteling voor hen onzichtbaar te maken. Geleidelijk aan begon dit zelfs zijn natuurlijke staat te lijken. Dat te doorbreken, naar voren te treden, leek welhaast een onbehoorlijk gebeuren. Hoe dan ook waren de hindernissen onoverkomelijk. Een meisje zomaar aanspreken? Natuurlijk zou ze gewoon doorlopen, hem negerend als was hij een opdringerige zwerver, een van de dakloze drugsverslaafden die zich in het winkelcentrum ophielden.

Tot nu toe was hij door de junks niet aangesproken; hij was te anders om tot hun wereld te behoren, voorlopig althans. Met angst in het hart bedacht Francis dat hij mogelijk op een

dag tot hun groep zou behoren, uitgebannen door de maatschappij, ongewenst en uitzichtloos.

Daarom vermeed hij de haveloze groep, zorgde ervoor dat hij netjes geschoren bleef, maar aan zijn eenvoudige, goedkope kleding en doelloze voorkomen kon hij niets veranderen.

De laatste tijd ging hij weleens koffie drinken in de Turkse snackbar. Hij had de eigenaar leren kennen, oppervlakkig weliswaar, maar als het niet druk was wisselden ze enige vriendelijke zinnen. Weinig, maar het was weer iets om je nog mens te kunnen voelen.

In de snackbar kon hij niet te lang blijven hangen. Hij wilde de verstandhouding tussen hem en Kenan, de eigenaar, niet verstoren. Francis had nu eenmaal niet veel geld te besteden, dus een kopje koffie was eigenlijk al een buitenissige uitgave; thuis was hij goedkoper af. Maar uren zitten met één consumptie, zou hem toch te veel doen lijken op de zielige zwerfers uit het winkelcentrum en hij had nog genoeg gevoel voor eigenwaarde. Dus maakte hij zich na een uurtje koffie en Turkse kabel-tv en soms een kort praatje, uit de voeten. De straat op, naar Hoog Catharijne, of naar huis.

In de kamer die hij voorlopig zijn thuis kon noemen, heerste wanorde, als in zijn hoofd. Huisraad, meest op rommelmarkten aangeschaft, lag her en der verspreid. De enige meubels in de kamer waren een bed en een stoel. Bij gebrek aan kasten hingen zijn kleren op kleerhangers aan een koord tegen de muur, vuil wasgoed slingerde in de kamer rond. Het raam klemde, waardoor er niet meer dan een kier beschikbaar was om te kunnen luchten.

Koken kon in de gemeenschappelijke ruimte, waar hij af en toe een flinke schotel bereidde waarmee hij enige dagen vooruit kon. Op die manier hoefde hij niet elke dag te koken, wat scheelde in de relatie met zijn huisgenoten. Die vonden dat het stonk als hij bezig was geweest. Hij was niet beledigd,

wel verbaasd.

Enig begrip kon hij er wel voor opbrengen. Op een verjaardagsfeestje had een van de studenten hem vriendelijk gevraagd of Francis soms wat *salad* wou, en hij had verheugd geknikt, maar was wit weggetrokken bij het zien van de huza-rensalade, een bleke, koude brij. Alsof hij een schaal uitgetotst voedsel voorgezet kreeg. De andere jongelui hadden het allemaal smakelijk zitten weghappen, maar hij durfde er niet aan te beginnen. Uiteindelijk had hij het gerecht beleefd afgeslagen, verklarende dat hij een *fruit salad* verwacht had. Hij veronderstelde dat zijn maaltijden op de burens een soortgelijke indruk maakten en had er verder geen woorden aan vuil gemaakt.

Aan zijn kleine huishouden was hij weinig tijd kwijt. Kleren waste hij op de hand in de badkamer. Eten warmde hij op een elektrisch plaatje in zijn kamer. Meer was er niet te doen.

En nu leek hij ook nog last te krijgen van slapeloosheid. Wanneer alle geluiden in huis en op straat verstomd waren, werd hij wakker. Plotsklaps was hij klaar en helder.

In de stilte kwam dan haar stem aanzweven. De eerste keer bleef hij in bed liggen en luisterde gefascineerd. Het duurde kort. Ze was ineens verdwenen. Na enige tijd afwachtend luisteren, viel hij weer in slaap.

De derde nacht dat haar stem hem wekte, werd hij onrustig. Hij stond op en probeerde te achterhalen waar het gezang vandaan kwam. Alles in het gebouw was stil, dus kon het geen radio of muziekinstallatie zijn, noch het gezang van een huisgenoot.

Het geluid kwam van buiten, maar daar was niemand te zien. Met zijn gezicht tegen het venster gedrukt, bleef hij zitten luisteren, tot het zingen ongeveer een uur later ophield. Verkleumd kroop hij in bed terug, na nog een poos vergeefs op een nieuw lied gewacht te hebben.

Maar elke avond keerde ze terug, al kon hij niet achterhalen

waar de vrouw zich bevond. Soms klonk ze heel dichtbij, soms ver weg. Altijd met dat wonderlijke stemgeluid, gezang zoals hij nooit eerder gehoord had.

Hij dacht erover bij zijn medebewoners navraag te doen naar de nachtelijke zangeres, maar zag er van af. In de vroege ochtenduren wanneer hij gewekt werd, brandde er bij niemand licht en klonk nergens gerucht. Dat had hij in de gang al gezien, als hij zachtjes naar de gemeenschappelijke keuken sloop. Maar in de keuken kon hij haar niet horen, hoewel die meer aan de straatkant lag. Het leek wel of ze zich uitsluitend onder zijn raam ophield.

De eerstvolgende nacht ging hij naar buiten zodra hij haar stem hoorde. Het was koud; hij dook weg in zijn te dunne jas. Een jack dat in de tropen gekocht was net voor zijn vertrek uit Sri Lanka, waar je je in een dergelijk overbodig kledingstuk een ongeluk zweette, maar hier in Nederland de vriesdood zou kunnen sterven. Hij nam zich voor bij Emmaüs naar een betere jas op zoek te gaan.

Maar alsof al deze gedachten haar verjaagd hadden, bleek haar stem verdwenen zodra hij de buitendeur achter zich had gesloten. Hij liep nog langs de gracht bij zijn raam op en neer, maar er was niets meer te horen dan de echo van zijn eigen voetstappen.

Overdag peinsde hij in het winkelcentrum over de zonderlinge, onzichtbare zangeres en vroeg zich voor het eerst af of zij alleen in zijn hoofd te horen zou zijn.

Hij schrok van het idee. Weigerde dat als mogelijkheid te accepteren. Tegen Kenan in de snackbar deed hij zachtjes zijn verhaal, fluisterend omdat hij niet wilde dat de andere gasten het zouden horen. Maar Kenan keek hem alleen even fronsend aan, liet zijn zware hand met een klap op de toonbank neerkomen en sprak kort: *'You only need a woman!'*

Francis sprong bijna achteruit van schrik en had onmiddellijk spijt van zijn gepraat. Nu had hij er een probleem bij.

Was hij bezig gek te worden of had hij te maken met een eigenaardig natuurverschijnsel, hier in het halsstarrig vreemde Westen?

Met zijn pas verkregen winterjas stond hij enige nachten later weer op de uitkijk. En waarachtig, haar stem kwam aanwaaien, omringde hem met het zilte ruisen van de zee, de belofte van verre eilanden in zich dragend.

De tranen sprongen hem in de ogen. Lokkend klonk de stem, ebde weg van het grachtenhuis. Hij volgde zonder verder na te denken. Door verlaten straten waar alleen zijn stappen op de keien klonken, ging hij de ijle zang achterna.

Steeds klonk ze voor hem uit, soms dichterbij, dan weer verder weg. Hij kon niet anders dan slaafs die onaardse stem volgen.

Toen hij in de verte eindelijk haar witte sluiers zag wapperen, begon hij te rennen. Tot zijn geluk vluchtte zij niet, hij haalde haar in.

Op de brug begon hij langzamer te lopen. Hij zag nu twee gestalten die in een krans van licht stonden. Hun lange witte gewaden plooiden liefelijk in de wind. Mistslierten gleden geruisloos langs hen heen.

De zangeres zweeg. Francis kwam weer haastiger nader. Hij stak zijn hand uit naar het kleed en greep de dunne stof beet.

Ongelovig tastte hij, de ontgoochelde schreeuw botsend tegen blinde gevels. Zijn hand omklemde een gietijzeren lantaarnpaal. Sierlijk waren draperieën om de straatverlichting heen geslagen. Verward keek hij om zich heen. Achter hem ontwaarde hij een felroze beschilderd kraakpand.

Struikelend liep hij nu de brug af, duizelend overstuurd, een stuk afgescheurde stof nog vastgeklemd in zijn vuist. Hij rende over de kade, zwaaiend met de lap, roepend naar de mysterieuze vrouw.

Francis bereikte een straat waar de gracht dieper lag. Via smalle trappetjes kon men omlaag gaan naar de kelders en restaurants, die met de terrassen aan het water lagen.

Op dit uur was alles gesloten. Hij sprong de trappen af, treden overslaand, viel bijna. Zich vastgrijpend aan de balustrade redde hij zichzelf terwijl zijn voeten weggleden en zijn benen pijnlijk tegen de treeranden sloegen, die met een metalige klank natrilden. De lap ging fladderend omlaag, verdween in de duisternis bij de muur.

Hij bevond zich op een verlaten terras. De cafétafeltjes en -stoelen stonden tegen de muur opgestapeld en waren met meters kettingen beveiligd. Hij botste tegen een stapel op en het gerammel deed hemzelf schrikken. Het water was hier heel dichtbij. De waterspiegel lag nauwelijks dertig centimeter onder de stoepwand.

Bij de bemoste stenen knielde hij neer en keek in de donkere gracht. Het water klotste tegen de kade. Een zacht, verleidelijk zingen echode. Hij ging voorover liggen en reikte met zijn handen over de rand, tastte naar het water. Daar moest ze zijn. Op zijn buik schoof hij naar voren, de kilte van de keien negerend, pogend het water beter te bereiken.

Een gespiegelde wereld werd zichtbaar. Gevels, lantaarnpalen en kale boomtakken bibberden ondersteboven op de rimpels van het watervlak. Was daar in de diepte een bleek gezicht, een gestalte die zich thuis had gemaakt in de bouwvallen van de schaduwwereld? Vlug zwom ze tussen de waterplanten, joeg uit haar stede de rag en de larven, vlood over stille eeuwenoude panden, met hun verzegelde geheimen. Er was in het duister geen tweede adem, geen stem en toch klonk de galm in de rei, van haar zang.

Spetterend stoven de druppels omhoog en benatten het gezicht van de jongeman, zoet verlokt. Over de stad zweefde klokgelui, bij de Dom waaide het afval, verzamelde zich in hoeken onder de spookachtig verlichte poortkoepel.

Hij wist niets van dat alles, liet zijn vingers wuiven in de waterloop, naar de onzichtbare beminde, lachte om de krans van haren die om zijn hand spoelde. Afgezante van een ver-

geten tijdperk, bracht de sirene hem de schatten van beneden, legde in zijn palm natte slakken en delen van een halfvergaan kleed. Stom vertelde ze hem van verdwenen dagen en hij knikte, was het met haar eens, zwaaide naar de glibberige linten in het water, restanten verzonken glorie.

Zeevaardersschimmen wachtten in dompige kelders onder de pakhuizen, telden tussen de schimmels de eertijds rijke vracht, terwijl aan de andere kant van de aardbol halfnaakte vissers in hurkzit de wacht hielden, op hun hoge staken afgetekend tegen de tropenblauwe hemel, de netten voor de vloed uitgespreid. Hun opgewekte roep schallend over het Indische water, over de oceaan, van kust tot kust tot een afgedreven net bij het pakhuis neder zinkt, de stromen lakend.

Waar blijft toch de zon die dit land verlaat, altoos fletse wolken achterlatend, en de nagels van de wind. Als ik kon reisde ik met de zon, mee naar de schone dagen van weleer.

Maar de frons bij zijn wenkbrauwen kon geen opkomende bloedige herinnering verhinderen. Staak tegen staal, spieren afwerend gespannen. In de verte – maar te dichtbij – geratel van geweervuur, angst stijgt als smook uit de puinhopen. Jammerlijk gekreun ontsnapte zijn lippen. Zacht echode haar stem zijn pijn.

Ach, ook zij was een banneling in de tijd, verstoten door het onverbidde tempo van het stadse leven. Buitengesloten door de onverdraaglijke schotelruis, gierende claxons en strenge spanningskabels. De splendende sporen van haar vlucht in de modder gedrukt. Water vulde de voetafdruk. Zijn tred paste haar.

Hij kwam overeind, ging zitten op de stenen rand, zijn benen bungelend, voeten in het klotsende grachtwater. Peinzend speelde hij met de groene slierten in zijn hand, dacht na over haar die onder hem zwom en boeien vlocht met oude verzen.

Daar is zij, dacht hij ontroerd en luisterde naar haar zang, wilde zich voor altijd overgeven aan de troebele flessen-

groene koelte, samen naar kostbaarheden jagen tussen verroeste spaken en algenbegroeide scherven.

Het was zijn tijd. Francis trok zijn benen op en ging op de stenen liggen, boog zijn hoofd voorover naar het water. Dorstig naar haar stem.

Twee zwijgende figuren hadden hem al een tijd vanonder de brug gadegeslagen, bij hun vaste stek van smoezelige kartonnen dozen. Ze kropen tevoorschijn toen Francis met zijn gezicht in het water hing en bestudeerden hem een poosje.

Tenslotte schuifelde er één naar de liggende man toe en trok hem uit het water. De ander voegde zich bij hem en samen keken ze of er nog tekenen van leven waren.

Francis hoestte en sloeg de ogen op. In het halfduister onderscheidde hij twee gehurkte wezens, behangen met een verzameling vunzige vodden. Hun lijven mager en taai, gehard door het leven aan het singel. Hij zuchtte en begon weer terug te kruipen naar het water.

Gealarmeerd kwamen de zwervers in beweging en grepen hem vast. Op de kade ontstond een worsteling. Bittere teleurstelling en woede ontketenden nieuwe kracht in hem en hij wrong zich los uit de verzwakkende greep van de mannen. Als uit het net van het leven glipte hij door de mazen van hun armen en slaagde erin het water te bereiken.

Maar het was te laat. Schuw als zij was voor wie niet haar roepen kon bevatten, dook zij onder, de schubben schurend tegen de wering, terug naar haar eigen koude stromen en liet achter het verlangen en het verlies.

Jaren later, toen hij al lang in het noorden des lands woonde, van een flat naar een woning met tuin was verhuisd, dichtbij het park waar hij bij warm weer de lunchpauze doorbracht en zondags met zijn kinderen kwam om te spelen, de dagen gevuld waren met huiselijke aangelegenheden en zijn baan op het Arbeidsbureau, kwam zij al niet meer voor in zijn dromen.

De periode van zijn wortelloze bestaan lag ver achter hem. Er was geen reden meer om haar stem te horen, en zo vergat hij. De dag genas.

Maar soms in de nacht, als de mist de vroege dauw vormt en door de straten vage vormen zweven, en geritsel van de kalenderbladen in de tocht van het raam hem wekt, wordt een jonger deel van hem weer waakzaam. Luistert hij. Wacht hij op de zacht plooiende golfslag, en de vraag daarachter.

Een belofte dient ingelost te worden. En hij wacht. Wacht.

De deur

Gaston De Rede

De kamer heeft mij opgesloten. Ik weet niet hoe. Ik schuur met mijn schouders tegen de muren. Als ik een vlek op een van de wanden zie krab ik met mijn nagels tot de vuile plaaster afbrokkelt en alles opnieuw mooi wit is.

Ik gooide keitjes tegen de gevel van het huis. De steentjes kaatsten tegen de muren of drongen door het open venster tot in de woonkamer. Mijn moeder liep naar me toe, mijn vader raapte de keitjes op. Ik schopte tegen hun benen.

De deur daagt mij uit. Ik kijk door het sleutelgat. De gang is leeg. Er komt geluid uit de geschaafde muren. De stenen kraken, de cement breekt.

Ik gooide de bloempotten op de grond. Mijn vader suste, mijn moeder aaide.

Ik spreek met mijn vriendjes. De papegaai met de vurige kleuren en de aap met de grote handen, Ze hangen als papier aan de muren. De papegaai is een verteller. Hij weet alles over de wereld buiten mijn kamer. Hij vliegt door de nauwe tralies boven de deur de gang in. Als hij terugkomt vertelt hij leuke verhalen. Ik lach iedere keer uitbundig. De aap is mijn speelkameraad. Hij doet vele dingen om mij te vermaken. Hij maakt dwaze sprongen, slingert van stoel tot stoel en danst op tafel. Als ik moe ben mag ik in zijn armen liggen. Dan knuffelt hij mij. Ik ben gek op mijn vrienden. Niemand weet dat zij hier zijn. Ik verberg ze in het papier. Een betere schuilplaats kan ik niet bedenken.

Het kijkgat in de deur knarst. Handen schuiven een bord, een beker en een plastic lepel naar binnen. Ik kijk geboeid naar het ritueel van de dansende handen. Soms probeer ik een duim te grijpen, maar ik ben niet sterk genoeg om de vinger bij te houden. Ik deel mijn maaltijd altijd met mijn

vrienden. De papegaai hapt naar mijn groenten en de aap eet mijn vlees. Het toetje is voor mij. Pogingen van de aap om mijn fruit te grijpen bestraf ik met een klap op zijn handen. Daarna zijn we weer vrienden. Na het eten maken we grapjes, maar de papegaai vertelt ditmaal een vreemd verhaal. Hij heeft wat verder in de gang een man en een vrouw ontmoet. De twee mensen zaten op een bank en gedroegen zich raar, want ze bespieden constant de deur van onze kamer. Ik vraag meer uitleg. De papegaai heeft deze mensen nooit eerder gezien. Ik gebied hem opnieuw te gaan kijken. Ik wil ieder detail over het vreemde duo kennen. De vogel springt prompt naar buiten. Ik hoor hem door de gang fladderen. Het wordt stil. De aap omarmt mij.

Mijn boekentas was leeggeschud. Mijn potloden lagen op de weg, mijn boeken en schriften dreven op het water. Mijn moeder kustte me. Ik hield haar stevig vast.

Ik neem een stoel en kijk door de tralies. Ik luister naar de geluiden die de gang op mij afstuurt. Een man in witte jas doet een deur open. Ik roep naar de papegaai. Ik zie hem in de diepte van de gang. Hij landt op mijn arm en vertelt over de vreemde dingen die hij gezien heeft. De man en de vrouw liggen zwiiggend op een bed. Hun gezicht heeft rode strepen. Ik plak papier voor de tralies en het sleutelgat. Niemand mag binnenkomen of naar buiten gaan.

Ik zat alleen in de klas. De deur was op slot. Kinderen joelden in de gang naar mij. Mijn vader kwam. Hij deed thuis zijn narrenpak aan en vertelde een vrolijk verhaal.

De aap doet gek. Hij trekt zijn lippen breed open en laat zijn tanden zien. Hij gaat op zijn handen staan en draait met zijn poten alsof hij op een fiets zit. Ik moedig hem aan. Hij springt

op mijn rug en kietelt mij.

Ik liep spelend de trap af. Mijn moeder ving me op. Ik mocht op haar schouders zitten en paardjerijden.

Ik neem de aap bij de hand en loop met hem de kamer rond. Mijn vriend krijst en springt handig over elke hindernis. De papegaai wappert met zijn vleugels en huppelt op zijn poten. Hij vertelt de ene mop na de andere. We lachen om 't hardst. Iemand klopt op de deur. Mijn vrienden kruipen in het papier en ik duik onder mijn bed. Ik hoor gestommel achter de deur.

Ik verborg me in het toilet van de school. De kinderen kloppen op mijn deur. Ze beschimpten mij en gooiden water en krijt over de deur. Het was al nacht toen mijn vader de deur opendeed. Hij had zijn kleurrijke kostuum aan. Hij wilde geen kus van mij.

Het is bijna donker als ik mijn schuilplaats durf te verlaten. Ik kruip voorzichtig over de vloer en gluur onder de gleuf van de deur. Ik kijk goed rond. Ik zie geen voeten, alles lijkt me rustig. Ik roep mijn vrienden. Ik lig in de armen van de aap. Hij troost mij. De papegaai beurt mij ook op. Hij weigert mijn zoen.

Ik draaide alle kranen open. Het water liep van de trappen en vloede over de vloer. Ik waadde met mijn voeten door een grote plas. Ik gebruikte mijn handen als een schep en gooide het water in de lucht. De meubels werden kletsnat, het behangpapier kwam los van de muren. Ik schreeuwde en trapte in het water. Mijn moeder snikte en klemde mij in haar lange stevige armen. Ik krabde mijn moeder en spuugde naar mijn vader.

Ik jaag de papegaai de deur uit. Hij moet de twee mysterieuze mensen gaan beloeren. Ik wacht met spanning op zijn terugkeer. Hij zegt dat de man en de vrouw nog steeds op hun bed liggen. Hun gezicht is volledig rood geworden. Ze dragen witte pijen en slapen als engelen. Ik verberg mij onder mijn matras. De aap likt behoedzaam aan mijn vingers. Ik duw

hem weg. De aap maakt ruzie met de papegaai. Hij verwijt de vogel dat hij mij overstuur heeft gemaakt.

Ik verstopte me. Mijn moeder gilte tegen mijn vader. Ik hoorde haar iedere keer mijn voornaam roepen. Een deur klapte dicht. Het werd stil in huis. Ik vluchtte de straat op. Ik zag mijn vader haastig over het plein lopen. Ik haalde hem in, maar hij duwde mij weg. Ik bleef staan tot ik hem niet meer zag.

De aap en de papegaai spreken niet meer tegen elkaar. Ze gaan ieder in een andere hoek van de kamer zitten. Ik probeer te bemiddelen, maar mijn woorden hebben geen effect. Ik heb niets meer, geen vrienden, geen spelletjes.

Ik luister aan de deur. Ik hoor geschuifel, alsof iemand zich over de grond voortsleept. Ik verberg me onder een stoel. Ik zoek steun bij mijn vrienden. Ze negeren mij.

Ik riep, maar niemand antwoordde. Mijn moeder liep weg, mijn vader verdween. Ik ging voor de spiegel staan en verzon verhaaltjes over mijn ouders. Ik nam natte aarde uit de bloempot en smeerde er het glas mee in.

De aap komt naar me toe. Hij zegt dat hij in een ander huis wil gaan wonen, ver van de papegaai. Ik lach, de aap en de papegaai zijn voor elkaar gemaakt. Een steen kan men niet zomaar splijten.

Het was nacht. Ik wandelde door de duisternis van het huis. Mijn vader en moeder sliepen. Ik zwierf hun kamer binnen. Het mes was blank, het mes werd rood. Ik zal nooit meer een kind zijn.

Ik hoor voetstappen achter de deur. Het hout kraakt en barst open. Mijn ouders met hun rood gezicht. De dode engelen met de witte pijen.

Twee mannen in een witte jas kijken naar mij.

'Het is tijd voor je dagelijkse prik. We gaan vandaag toch niet moeilijk doen. Een man van jouw leeftijd.'

Ik laat gewillig mijn broek zakken. Ik heb de tijd verteerd. Pijn kan me niet meer deren.

De winkel die geluk verkocht

Frank Heinen

In de winkel van meneer Onckelaerts was het nooit zo heel erg druk. De winkel lag in een klein zijstraatje dat op het eind uitkwam op een blinde muur. De huizen verhieven zich er hoog en dreigend.

Toch was de Burgemeester Van Berkelsteeg breder dan hij op het eerste gezicht leek. Je kon er bijvoorbeeld makkelijk met z'n drieën naast elkaar lopen. Maar mensen die in de Burgemeester Van Berkelsteeg liepen waren nooit met z'n drieën. Iedereen liep er alleen.

In de Berkelsteeg – het overbodige ‘Burgemeester Van’ liet iedereen al snel achterwege – woonden voornamelijk types van laag allooi. Verder wemelde er het van de katten die hun dagen zoekbrachten met het jagen op fictieve muizenfamilies. Het stonk er ook een beetje, soms, in de Berkelsteeg.

Hoe anders was het in de winkel van meneer Onckelaerts! Zijn etalage was uit financiële overwegingen misschien wat

schaars verlicht en de uitgestalde blikken en in plastic verpakte levensmiddelen zagen dan misschien wat dof door het stof dat zich er in de loop van de tijd aan was gaan hechten, maar de winkel zelf was kraakhelder.

Meneer Onckelaerts schrobde de houten vloer tot deze voorzichtig glom in het vale licht dat een oude lamp aan het plafond door de ruimte verspreidde. Zonlicht raakte nooit aan de winkelruit; daarvoor waren de omringende huizen te hoog.

Ook de rest van de winkel blonk uit in hygiëne. De potten achter de toonbank waren écht doorzichtig, de groenten links van de toonbank waren vers van het land en de fris geboende vitrines toonden de te verkopen waar op zijn alleraanlokkelijkst.

‘Onckelaerts kruidenierswaren’ was kortom een winkel als vele andere.

Op de ochtend van de derde september opende meneer Onckelaerts als altijd om half acht zijn zaak. Hij stond even in de deuropening en keek de steeg af. De nacht kleefde nog aan de huizen, alsof de nauwte het haar belette te verdwijnen. Onckelaerts keek naar boven, naar de hemel die hij zo zelden zien kon. Dáár, boven de daken, was de dag al lang en breed begonnen. Hier beneden, in de Berkelsteeg, werd het nooit helemaal licht. Hier was de nacht altijd aanwezig.

Onckelaerts ademde nog één keer diep in. Hij rook de mufte lucht van armoe. Blij als hij was dat hij de rest van de dag van deze lucht verstoken zou blijven, sloot hij de deur. De bel tringelde. Onckelaerts draaide het bordje ‘Gesloten’ naar binnen.

Met zijn rug naar de deur begon hij met het schikken van de glazen potten, die zich in lange doorzichtige rijen uitstrekten langs de achterwand. Hij zette de suikerpot recht, schoof de amandelkoekjesbokaal iets verder naar achteren en draaide het deksel van de rozijnenpot nog wat steviger vast. Ook de potten die al goed stonden, raakte hij even voorzichtig aan.

Onckelaerts’ ritueel was voltooid.

De winkel van Onckelaerts was nooit lang leeg, ook die dag niet.

Al om half negen duwde Bosman de winkeldeur open en schuifelde naar de toonbank.

‘Môge,’ zei Onckelaerts, maar Bosman groette nooit terug. Hij vond dat men zijn komst maar als groet moest beschouwen, zo had hij eens gezegd.

Bosman liep langzaam. Hij sleepte zijn gekwetste rechtervoet achter zich aan, als een onwillig kind. Er waren er die vertelden dat Bosman wel had gegroet toen hij nog twee gezonde voeten had, maar dat geloofde niemand. Bosman had altijd een principiële man geleden; niet iemand die in zijn doen en laten wordt geleid door kleinzerigheid.

Bosman hinkte tot vlak voor de toonbank en zette zijn

gerimpelde handen (hoe oud hij was, wist niemand, maar zijn handen waren minstens tachtig) op het ongelakte hout. Zijn gezicht zat vol bruine vegen. Niet van het zware werk dat hij verrichtte – werk was net als groeten een teer punt bij Bosman; het leven zelf was al werk genoeg – maar als gevolg van te weinig wasbeurten.

Midden in zijn smoezelig gezicht stonden twee opmerkelijk heldere ogen. Met die ogen keek Bosman Onckelaerts ook nu aan en zei traag: ‘Schenk nog eens in.’

De kruidenier vulde een glaasje tot aan de rand met jonge jenever, zette de fles terug onder de toonbank en zette een streepje achter Bosmans naam op een bord, dat onzichtbaar voor onbevoegden was opgehangen.

Ze hadden nog uren zo kunnen zitten: Beide zwijgend, samen alleen met hun gedachten en de enige beweging bestaande uit Bosman die zijn glaasje voorzichtig naar zijn lippen bracht.

Maar gewijde stiltes zijn er om verbroken te worden en winkelbellen zijn er om te rinkelen. Al gauw arriveerden de eerste klanten. Twee meisjes en een vrouw. Ze kochten van alles een heel klein beetje, wilden alles apart ingepakt zien en vertrokken weer. Bij de deur botste een van de meisjes tegen een zwaargebouwde man die juist naar binnen wilde. Het was Jan Magielse.

‘Ha, wat ziet mijn oog? Bosman, man, kijk niet zo zuur! Het leven is te kort om te treuren, we leven maar één keer en je moet iedere dag leven alsof het je laatste is. Schenk nog eens wat gezelligheid in, Onckelaerts!’ Jan Magielse was kortom nogal dol op gezegdes, tegelwijsheden en het geluid van zijn eigen stem.

‘Weet je wat ik nu zo verrekte fijn vind aan jou en je winkel, Onckelaerts?’

Onckelaerts zweeg. Het was geen vraag waarop een antwoord werd verwacht.

‘Dat jij ons clandestien dronken voert in een winkel zonder

volledige vergunning. En weet je wat ik nog fijner vind, Onckelaerts? Dat je daar nooit een cent voor in rekening brengt. Dat getuigt van een breed inzicht in de wensen van de consument, weet je dat?’

‘Ik houd iedere druppel die je drinkt bij,’ zei Onckelaerts, terwijl hij de stukken zeep nauwkeurig herordende in de daarvoor gereserveerde kist.

‘Dat spreekt vanzelf. Je administratie moet op orde zijn. Geen wereld zo mooi als de wereld van de bureaucratie. Leve de vergunning! Leve de ambtenaren! Leve Onckelaerts!’ Magielse hief het glas. Zijn rijpe appelengezicht glom in het winkellicht, zoals altijd wanneer hij voor langere tijd aan het woord was geweest.

‘Als-ie zo graag een kroeg wil wezen, moet-ie ook maar bar-krukken kopen,’ mompelde Bosman, die voorzichtig rechtop ging staan.

Drie klanten later betrad meneer Mahieu de winkel. Hij was in pak. Meneer Mahieu was altijd in pak. Niemand wist wat meneer Mahieu voor de kost deed of had gedaan. In elk geval iets waardoor hij altijd in pak kon lopen.

Mahieu liep niet meteen naar de toonbank met de fles, zoals de andere twee hadden gedaan, maar inspecteerde eerst de uitgestalde vruchten. Pas toen wandelde hij richting de drie mannen, die zwijgend zijn komst afwachtten.

Hij glimlachte. Mahieu glimlachte altijd.

‘Goedendag, heren. Nee, geen drank voor mij. Ik moet helder blijven. Vannacht ben ik bezocht door een droom die alle geheimen van de kosmos voor me ontsluitte. Het was groots. Ik heb er de hele ochtend over nagedacht, maar al wat ik me herinner is een man met een lange grijze baard die erg lijkend sprak.’

‘God?’, vroeg Onckelaerts.

‘Petrus,’ dacht Magielse.

‘Willem Groot,’ zei Bosman. ‘Die heeft een baard en hij praat langzaam.’

‘Willem Groot’s baard is niet grijs maar roodbruin en hij praat zo langzaam omdat hij de ganse dag in de olie is. En als je denkt dat je de spot kunt drijven met existentiële overpeinzingen, kun je beter naar huis gaan.’ Mahieu’s glimlach was plotseling verdwenen.

‘Niemand sommeert hier iemand mijn winkel te verlaten, behalve ik. Voor existentiële overpeinzingen is hier geen plek,’ zei Onckelaerts, onverwacht scherp.

Mahieu ging geschrokken recht staan.

‘Je zegt dat ik niet meer welkom ben?’

‘Dat zeg ik.’

‘Dan zal ik voortaan mijn boodschappen moeten halen bij een andere winkel.’

‘Dat moet dan maar.’

‘Juist. Voortaan doe ik mijn boodschappen bij die nieuwe super-markt. Misschien dat ik daar gerespecteerd word. Vaarwel.’

Plechtig verliet Mahieu de winkel. De drie anderen keken hem na. Morgen zou hij terug zijn. Hij zou met dezelfde glimlach de winkel betreden en luisteren naar de verhalen van Magielse. Mahieu bezat nu eenmaal niet het talent boos te blijven. Ruzies dreven weg buiten het bereik van zijn geheugen, tot ze nog slechts een vage vlek vormden die gemakkelijk weggepoetst kon worden.

‘Die is weg,’ trok Magielse de enige juiste conclusie.

’s Nachts in bed keek Onckelaerts naar het plafond. Het wit boven hem keek zwijgend terug. Er was iets wat hem dwarszat, maar wat wist hij niet. De herinnering aan de oorzaak van het gevoel was verdwenen, maar het gevoel zelf stond hem om twee uur ’s morgens opeens helder voor de geest. Het was teruggekeerd.

Hij draaide op zijn zij. Hij keek nu naar het gordijn voor het dakraam. Zo diep als nu had hij nog nooit nagedacht. De wind drong voelbaar door de kieren. Het gordijn bewoog;

het leek nog het meest op een ingehouden geeuw.

Opeens wist hij het. De donkerblauwe stof van de gordijnen riep een herinnering in hem wakker. Het was het donkerblauwe pak van Mahieu dat deze vandaag had gedragen. In dat donkerblauwe pak had Mahieu beweerd dat hij zich voortaan tot een andere winkel zou wenden. Een supermarkt. Onckelaerts had er wel eens van gehoord, maar had er nooit een van binnen gezien. Het had hem niet de moeite geleken. Maar hoeveel mensen dachten hetzelfde als Mahieu? Hij had, nu hij erover nadacht, al verscheidene vaste klanten al dagen niet meer gezien.

Hier moest actie worden ondernemen en snel.

Die nacht sliep hij nauwelijks.

De volgende ochtend was Jan Magielse al om kwart over acht op pad. Op andere dagen was hij niet voor negen uur uit bed.

Vandaag was er iets dat hem naar buiten dreef en verwonderd liep hij door de doodstille Hoofdstraat, die hij alleen als lawaaiig kende. Het was zijn eerste ochtendwandeling in dertig jaar.

Zijn adem was een wolkje.

Hij schoot de Berkelsteeg in. Hij had wel een borreltje verdiend, voor het vroege opstaan.

De deur van de kruidenier was gesloten en de lamp aan het plafond brandde niet. Magielse bonsde op de ruit.

‘Heb je het ooit zo zout gegeten?’ mompelde hij. ‘Heb je het ooit zo zout gegeten’ was zijn favoriete gezegde.

‘Als je die winkelier zoekt, die is weg!’ klonk een vrouwenstem. Twee huizen verder hing een hoogzwangere vrouw gevaarlijk met haar hele buik uit een raam op de tweede verdieping.

‘Weg. Opgehoepeld. Pleite. De hele dag. En hou op met bonzen!’

Het raam ging dicht. Magielse zocht even naar een spreekwoord dat zijn gevoel kon verwoorden, vond er geen en liep

de steeg uit. De veelbelovende ochtend was het begin van een droevige dag gebleken.

Ook Mahieu, die de ruzie inderdaad al glad vergeten was, en Bosman stonden die ochtend voor een dichte deur. Beiden vertrokken niet voordat de zwangere buurvrouw ze had ingelicht.

Nog geen vierentwintig uur later was de winkel weer open. Onckelaerts wachtte. Klanten kwamen er niet. Wie wél kwamen waren de drie drinkebroers die Onckelaerts om uitleg vroegen.

‘Waar was je?’

‘Ik was weg.’

‘Waar naar toe.’

‘Op werkbezoek.’

De vier mannen zwegen. Plotseling begon Onckelaerts te vertellen.

‘Ik ben naar de super-markt geweest. De hele dag. Het was de ergste dag van mijn leven. Overal bakken en kasten waar iedereen in graait. Overal licht. Overal mensen. Vuile vloeren. Het was de ergste dag van mijn leven.’

‘En nu?’

‘Wat nu?’ Onckelaerts staaarde alweer naar buiten.

‘Je moet iets doen, man. Voor je je winkel moet opdoeken,’ riep Bosman, de gratis versnaperingen indachtig.

‘Adverteren,’ prevelde Magielse. ‘Adverteren moet je.’

‘Dat doe ik uit principe niet.’

‘Principes zijn er om overboord gezet te worden. Je gaat adverteren. In de krant, want die leest iedereen. Daar plaats je een advertentie. Met grote letters. Dat is belangrijk.’

‘Wat moet er dan in staan?’

‘Je moet zeggen dat je Geluk verkoopt, per ons. En dat de mensen korting krijgen als ze ineens een kilo kopen.’

‘Maar ik verkoop geen Geluk! Ik verkoop Humor, Haat, Achteloosheid en Groene Vingers. Geen Geluk. Geluk

bederft snel.’

‘Niet als je het goed verpakt. Bestel Geluk. Twee vaten minstens. Daarna plaatsen we de advertentie.’

En weer vertrok Onckelaerts. Ditmaal zou hij twee dagen wegblijven. De Geluksgroothandel lag aan de andere kant van het land. Magielse had gelijk. Geen enkele supermarkt verkocht Geluk. Zijn winkel zou landelijke bekendheid krijgen. Hij zou nooit meer borreltjes hoeven schenken. Hij zou Gelukkig zijn.

Twee dagen later keerde hij terug, vroeg in de middag. De rest van de dag werkte hij met Mahieu, Magielse en Bosman aan de advertentie. ’s Avonds brachten ze hem gevierden naar de krant. Onder het bord ‘Advertenties’ zat een in het krantenvak vergrijsde man.

‘U wilde een advertentie plaatsen?’

‘Dat klopt,’ zei Onckelaerts. ‘Magielse, laat hem de advertentie zien.’

Magielse toonde de man de advertentie.

‘U verkoopt Geluk?’

‘Jazeker, m’neer. En pepermunt en azijn en mandarijnen.’

‘Ik zal het voorleggen aan de hoofdredacteur, de heer De Grauw. Als hij akkoord gaat, staat uw advertentie er morgen al in, meneer... Onckelaerts.’

Magielse zette grote ogen op. ‘De heer De Grauw? Burgemeester De Grauw?!’

‘Mijnheer De Grauw is de jongere broer van meneer de burgemeester. Blijft u hier wachten op antwoord of zullen wij schrijven?’

‘Wij wachten,’ zei Onckelaerts.

De advertentieman knikte en verdween op de gang.

Het afwijzen van de advertentie had Magielse nog het meest geraakt. De kale zat op de vloer van Onckelaerts’ winkel en keek intens treurig voor zich uit.

Hoofdredacteur De Grauw was duidelijk geweest tegen zijn ondergeschikte. De verkoop van Geluk mocht niet worden aangemoedigd; de verslavingsrisico’s waren te groot.

De advertentieman had ze de deur gewezen.

De twee vaten Geluk stonden midden in de winkel. Onckelaerts had nog geen tijd gehad om ze weg te zetten. En nu hij wél tijd had, was de noodzaak verdwenen.

Het duurde lang, uren, voordat iemand iets zei. Magielse had zich al die tijd niet verroerd, Onckelaerts staarde naar de schemering buiten en Bosman dronk onafgebroken borreltjes.

De eerste die de stilte verbrak was Mahieu. Hij had door de winkel gedrenteld, opschriften bestudeerd en de privévertrekken bezocht. Toen hij daarmee klaar was, ging hij naar Onckelaerts, glimlachte en zei:

‘Je moet verbouwen, kerel. Een verbouwing lokt mensen, net zo goed als een advertentie. En als ze eenmaal binnen zijn, kun je alles aanprijzen. Ook Geluk. Wanneer je eenmaal verbouwd hebt, zijn die twee vaten zó op.’

Mahieu had nog nooit met zoveel geestdrift over een niet-levensbeschouwelijk onderwerp gepraat, maar nu het eenmaal zover was, kende zijn dadendrang nauwelijks nog grenzen.

Uit het kantoortje pakte hij een potlood, een liniaal en een vel papier en begon te tekenen. Op het papier verscheen de winkel en de omliggende panden. Een regen van lengtematen, pijlen, uitroeptekens en doorhalingen later was de plattegrond af.

‘Het is natuurlijk een ruwe schets, maar zo moet het worden. We moeten de zaak nog doormeten, er zal misschien nog een deur moeten sneuvelen, maar de opzet is er. Magielse en ik brengen het naar het gemeentehuis, voor de vergunningen en de stempels en zo. Onckelaerts en Bosman, jullie meten de winkel op. Meetlint ligt in de la. We moeten er nu gauw vandoor.’

Toen ze weg waren, ging Onckelaerts op een van de vaten zitten.

‘Verbouwen. Hoe moet ik dat betalen? Dat kan alleen als ik al mijn rekeningen zou innen.’

Bosman zweeg en dronk zijn glas uit.

Op het gemeentehuis brandde nauwelijks nog licht. De meeste ambtenaren waren al uren naar huis.

‘Wij zoeken iemand die gaat over bouwtekeningen. Gaat u daarover?’ vroeg Mahieu aan de klerk in het eerste loket.

‘Ik ga overal over, zolang er maar geen stempels gezet moeten worden.’

‘We hebben een plan. Voor een verbouwing. Van een kruidenierswinkel.’ Magielse benadrukte ieder woord.

‘Een kruidenierswinkel? Dat verandert de zaak. Over verbouwplannen van kruidenierswinkels gaat de burgemeester persoonlijk. Ik breng het meteen even langs.’ De man rende met het papier door de eindeloze gang tot hij door het donker werd opgeslokt.

Ditmaal was het Mahieu die met betraand gezicht de winkel van Onckelaerts binnentrad, die eerder die avond al door een lallende en onvast ter been zijnde Bosman was verlaten.

Onckelaerts had het al vermoed en wachtte de tirade van de mannen niet af.

‘Gaan jullie maar naar huis, vrienden. Slaap. Rust. Eet. En kom morgen terug.’

Mahieu en Magielse kregen een hand en sjokten de Berkelsteeg uit. Achter hen draaide Onckelaerts het bordje ‘Open’ naar binnen.

Hij was net klaar met het schrobben van de winkelvloer toen er geklopt werd. Een man in pak stond voor de deur. Onckelaerts deed open.

‘Meneer Onckelaerts? Mijn naam is De Grauw. Ik ben de

directeur van de nieuwe supermarkt, u welbekend. Ik heb u vorige week nog gezien.

Ik stel voor dat we meteen ter zake komen. Uw klanten lopen weg, bij bosjes. Misschien heeft u helemaal geen klanten meer. Uw klanten heb ik dus al. Wat nu rest is de winkel zelf. Het pand. Het kan een bruisende straat worden hier, zodra er een supermarkt zit. Veel licht en bakken waar iedereen uit mag pakken. Dat willen de mensen. En dat kan ik ze geven. Als u meewerkt. Zo niet, dan verkoopt u nooit meer iets. Aan niemand.’

‘Wat is uw bod?’ vroeg Onckelaerts dof.

‘Vijfentwintigduizend gulden. Denk er eens over. Goedenavond.’

De volgende ochtend hadden Mahieu, Magielse en Bosman post. Het was een in keurig uitgetikte rijen opgestelde rekening. Al hun versnaperingen van de afgelopen jaren stonden erop. Het totaalbedrag stond rechts onderaan.

Ze betaalden geen van drieën. Bovendien besloten ze, onafhankelijk van elkaar, om nooit meer in de buurt te komen van ‘Onckelaerts kruidenierswaren’.

Drie weken later liep Mahieu toch weer in de Berkelsteeg. De oorzaak van zijn boosheid stond hem niet meer helder voor de geest.

Waar ooit Onckelaerts’ winkel was geweest, waren nu bouwvakkers aan het werk.

Ze sloopten de lege flessen aan de achterwand. Een jongen peuterde de letters ‘Onckelaerts kruidenierswaren’ van het raam.

Mahieu vertrok. Hij begreep het. Hij dacht nog eenmaal aan Onckelaerts, die nu ergens was waar hij geen borreltjes meer hoefde te schenken. En met genoeg Geluk voor de rest van zijn leven.

Mahieu glimlachte voor hij de supermarkt binnenging.

Madeleine Morès

Nina Oeghoede

Mme Morès knoopte haar winterjas dicht, aaide de kater en stapte naar buiten. In het winderige bushok maakte ze een denkbeeldig lijstje van wat ze die middag moest doen: schoenmaker, slager, stomerij. Stomerij! Zo vlug als haar leeftijd het deze dagen toeliet, stommelde ze terug naar binnen. Zenuwachtig scharrelde ze door de bovenste keukenlade. Blauw, blauw, aha... Of nee, bibliotheekbonnen waren tegenwoordig ook al blauw. Blauw. Blauw. Ze tuurde naar de kleine lettertjes: blouson, mantel, blauw – ja, dat moest het zijn. Ze knoopte... Of nee, haar jas was dicht. Ze aaide de kater en stapte naar buiten. In het winderige bushok repeteerde ze wat ze die middag moest doen: schoenmaker, slager, stomerij.

Mme Morès had altijd een ordelijke natuur gehad. Ze hield van zaken op vaste plaatsen, van duidelijk gemaakte afspraken en van bezoek dat belde voor het langskwam. De bus trok op. Ze zwalkte. Niemand stond recht. Ze klemde haar handtas tegen zich aan en greep angstig naar de metalen stang. In gedachten telde ze de haltes. Ze was vaak angstig deze dagen. De wereld scheen haar vijandig toe. Het was alsof het leven haar langzaam maar zeker ontglipte. Alsof de gedachten die zij krampachtig trachtte vast te houden zich treiterend verstopten in haar hoofd. Schoenmaker, slager, gemeentehuis. Eerst maar naar het gemeentehuis.

Mme Morès was klein, de gemeentelijke informatiebalie hoog. Een blond meisje zat driftig te stempelen. Mme Morès

kuchtte.

‘Ah, neem me niet kwalijk. Hoe kan ik u helpen?’

‘Identiteitsbewijzen,’ bromde een stem.

Een donkere jongen van een jaar of twintig met een schreeuwende walkman op zijn hoofd, was ongemerkt voor Mme Morès komen staan.

‘Dit formulier leesbaar invullen. Naam, adres, handtekening. Dan derde verdieping rechts, wachtzaal A 308.’

Het meisje stempelde verder. Mme Morès kuchtte opnieuw. ‘Goedmorgen mevrouw! Ik had u niet gezien. Hoe kan ik u helpen?’

‘Dag juffrouw, ik kom mijn nieuwe paspoort ophalen,’ zei Mme Morès. ‘Ik heb twee weken geleden de aanvraag ingediend en die meneer zei dat...’

‘Naam?’

‘Mijnheer de Bruijne als ik mij goed...’

‘Nee, mevrouw! UW naam.’

‘Mme Morès,’ zei Mme Morès.

Het meisje staarde haar onbegrijpend over de hoge balie aan.

‘Mevrouw, ik vraag u naar uw naam.’ Ze articuleerde denigrerend. ‘Hoe... heet... u.’

‘Ma-de-lei-ne Mo-rès,’ zei Mme Morès even denigrerend. ‘Ik... ben... niet... doof.’

‘Het moet niet veel gekker worden,’ zuchtte het meisje. ‘Recht door ziet u de lift, derde verdieping rechts, wachtzaal A 308. Nummertje trekken, de opvolging gebeurt niet in

numerieke volgorde, dus goed opletten wanneer u aan de beurt bent!

‘Wat bedoelt u met niet in numerieke...?’

‘Mevrouw, dat merkt u vanzelf en als u nu zo vriendelijk zou willen zijn. Er moeten nog meer mensen geholpen worden!’

Een ongeduldige, geïrriteerde rij wachtende mensen mompelde instemmend.

‘Juffrouw,’ Mme Morès keek smekend omhoog. ‘Welke wachtzaal ook alweer?’

‘Volgende!’

Een man met een aktetas schoof naar voren. Mme Morès droop af.

De rode lichtjes in de wachtzaal gaven nummer 176 aan. De donkere jongen met walkman hing onderuitgezakt in een stoel. Twee pukkelige tienermeisjes kwekten opgewekt door elkaar. Een vrouw met een kinderwagen las een tijdschrift. Een nette dame rommelde in haar handtas en de man met de aktetas – hij was er al – keek nors voor zich uit. Mme Morès koos de nette dame. Voorzichtig nam ze plaats. Ze had nummer twaalf. Ze sloot haar ogen. Schoenmaker, slager, stomerij. Nummer... Eén oog ging open. Twaalf, ja.

‘Gaat het mevrouw?’ de nette dame keek haar vriendelijk aan.

‘Jawel mevrouw, dank u. Het is de leeftijd.’ Mme Morès glimlachte schuchter.

De nette dame boog zich naar Mme Morès. ‘Maakt u zich geen zorgen. Ik begrijp wat u bedoelt.’ Haar stem kraakte. Ze klonk aangenaam vertrouwd.

‘Hoe oud bent u als ik zo onbescheiden mag zijn?’

‘Tweeënzeventig, volgende maand.’

‘Ach ziet u wel, dan zijn we precies even oud,’ zei de nette dame vrolijk.

‘Komt u ook een paspoort afhalen,’ vroeg Mme Morès nieuwsgierig.

‘Ja mevrouw, twee weken geleden aangevraagd. De ambtenaar van dienst verzekerde mij dat hij vandaag klaar zou zijn.’

Een belletje ging. Nummer 114 werd aangegeven. De vrouw met kinderwagen stond op.

‘Laat ons hopen dat het een beetje vooruitgaat,’ zei de nette dame.

‘Hebt u haast?’ vroeg Mme Morès verbaasd. Boven de zeventig was ‘haast’ een overbodig begrip geworden.

‘Toch wel, ik moet vóór twee uur bij mijn zoon zijn om op te passen. Hij werkt, ziet u, en mijn schoondochter,’ de nette dame snoof, ‘wil een middag voor zichzelf. Ze heeft het recht, vindt ze. Ach, de tijden zijn veranderd en een mens past zich aan.’

‘Een mens past zich aan ja,’ herhaalde Mme Morès en ze dacht aan haar eigen schoondochter waarmee zij nooit had kunnen opschieten.

‘Hoeveel kleinkinderen hebt u?’

‘Drie jongens. Zes, vier en anderhalf,’ glunderde de nette dame.

‘Ach, wat toevallig wij hebben ook drie jongens.’

‘Nee toch, hoe oud?’

Mme Morès dacht diep na. ‘Ongeveer even zo oud,’ zei ze snel. Ze bloosde.

Schoenmaker, slager, stomerij. Nummer 21. Toch? Nee. Of was het... Vertwijfeld plukte ze aan het papieren nummertje. Twaalf, ja. Twaalf! Twaalf! Twaalf!

De bel. 53 was aan de beurt maar niet aanwezig.

Tot haar grote schrik bemerkte Mme Morès ineens dat de nette dame nog steeds aan het praten was.

‘Het is natuurlijk jammer voor ons maar ik begrijp haar wel.’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Nou ik kan best begrijpen dat ze niet wil trouwen.’

‘Uw schoondochter?’

‘Nee mevrouw, mijn dochter. Ik had het over mijn eigen dochter.’

Stilte. De nette dame keek Mme Morès indringend aan.

‘Weet u zeker dat alles goed met u gaat?’

‘Jawel mevrouw, dank voor uw bezorgdheid,’ zei Mme Morès luchtig. Ze voelde zich betrappt. Maar op wat?

Dapper zette ze het gesprek voort:

‘Mijn dochter is precies zo. Ze weet wat ze wil. Zelfstandig, een goede baan, een gezellige club vriendinnen maar geen lust in een familie. Zoals u zegt, de tijden zijn veranderd.’

Mme Morès deed haar best om zo kordaat mogelijk te klinken.

‘Maar?’ vroeg de nette dame.

‘Maar wat?’ vroeg Mme Morès.

‘U zei uw dochter heeft een goede baan, gezellige vriendinnen maar...’

Vol ongeloof keek Mme Morès de nette dame aan. Wat nu weer? Had ze de zin alleen in gedachte uitgesproken? Ze voelde zich angstig. Haar hoofd weigerde dienst. Of was de nette dame haar opzettelijk aan het treiteren. Zoals al die anderen. Zoals de juffrouw aan de balie, de jongen met de walkman en de man met de aktetas. Het was een complot. Wantrouwig keek ze om zich heen. Niemand besteedde aandacht aan haar. Verveling, gegeeuw. Niemand had iets gemerkt.

‘322! Heeft er iemand 322?’ De loketstem galmde door het zaaltje.

Mme Morès schrok op. Ze draaide haar hoofd in de richting van het loket en keek recht in de vriendelijke ogen van de nette dame, die nog altijd op een antwoord scheen te wachten. Maar wat was de vraag ook alweer? Ze klemde haar handtas tegen zich aan en schoof ongemakkelijk heen en weer op haar stoel. Schoenmaker, slager, complot, dochter. Dochter!

‘...maar ze heeft een prachtig huis op de Leeuwenrui,’ stamelde Mme Morès.

‘Ach nee toch, mijn dochter ook,’ zei de nette dame. ‘Op

welk nummer?’

‘Nummer... 322,’ zei Mme Morès. Ze begon te zweten.

‘En wat doet ze?’

‘Ze werkt voor, euh, een bank. Die met die groene letters.’

Mme Morès had het idee dat ze opzettelijk ondervraagd werd. Ze was op haar hoede.

‘Wat een toeval, wat een toeval. Als ik niet beter zou weten... Ze moeten elkaar zeker kennen. Mijn dochter spreekt vaak over een collega uit de straat. Nathalie, komt die naam u bekend voor?’

‘Ja, dat is mijn dochter inderdaad,’ zei Mme Morès, opgelucht dat ze eindelijk met zekerheid een vraag kon beantwoorden.

De nette dame nam haar aandachtig op.

‘Mevrouw, Nathalie is mijn dochter.’

‘Hoe bedoelt u dat?’

‘Ik bedoel het zoals ik het zeg,’ zei de nette dame koeltjes. ‘De Nathalie die wij beiden schijnen te beschrijven is mijn dochter.’

Mme Morès staarde onzeker naar de grijze vloerbedekking waarop het saaie, gemeentelijke logo leek te bewegen. Zweet parelde op haar voorhoofd en bovenlip. Ze was misselijk. Haar dochter heette Nathalie, ze wist het zeker. Of toch... Natascha klonk ook aannemelijk. Of Nadine? Ze schaamde zich diep, zag haar kind duidelijk voor zich. Een blond meisje in een blauw jurkje met een beker kersenijds. Of waren de kersjes op het jurkje geborduurd? Wacht even, ze had een huis. Ze werkte voor de bank. Ze moest ouder zijn. De volwassen Nathalie kon Mme Morès zich niet voor de geest halen. Haar maag kromp samen.

‘En uw zoon, hoe heet hij dan wel?’ De stem van de nette dame klonk koud maar beheerst.

‘Léon,’ zei Mme Morès zachtjes. Trillend plukte ze aan het papieren nummertje in haar klamme handen. Ze beet op haar lip.

De nette dame keek Mme Morès strak aan.

‘U liegt!’ siste ze.

De misselijkheid nam toe. Schoenmaker, slager, stomerij.

‘U zit met opzet te liegen,’ zei de nette dame dit keer luid en duidelijk.

De andere wachtenden in het zaaltje keken verbaasd op.

‘U mag mij niet, u kunt niet... Ik ben in de war ziet u...’

Vertwijfeld onderbrak Mme Morès haar zin. Ze was vergeten wat ze wilde zeggen. De woorden kwamen er in de verkeerde volgorde uit. Ze kon niet langer op zichzelf rekenen. Was de nette dame haar wel aan het treiteren? Verbeelde ze het zich? Was er wel een nette dame in de wachtzaal of verbeelde ze zich dat ook? In paniek, keek ze om zich heen. De zaal was stil. Wachtende mensen staarden haar aan.

‘Ze heet Nathalie,’ zei Mme Morès bedeesd.

‘Geef toe dat u liegt!’ De nette dame sprak alsmaar harder.

Nathalie. Zeker weten, Nathalie.

‘Wilt u me dan ook vertellen dat u getrouwd bent met Jacques Morès?’ schreeuwde de nette dame.

‘Ja,’ fluisterde Mme Morès zachtjes. ‘Dat is mijn man.’

‘U liegt! Valse leugenares!’ De nette dame greep Mme Morès’ schouders en schudde haar door elkaar.

‘Dames, dames, wat gebeurt er allemaal?’ De loketstem mengde zich in de ruzie.

‘Die bejaarde bessen maken elkaar af,’ zei een van de tienermeisjes.

‘Oppassen voor rondvliegende kunstgebitten,’ zei het andere. Ze schaterden het uit.

‘Luister dames,’ zei de loketstem streng. ‘Elkaar de kop in slaan, doet u wat mij betreft in uw eigen tijd. Maar laat het ons hier bij de gemeente fatsoenlijk houden.’

De nette dame liet Mme Morès niet los.

‘Liegend, gluipeerig kreng! Wie denkt ze wel dat ze is.’

Mme Morès zag zwart voor haar ogen. Het zweet gutste langs haar lichaam. Ver weg in haar hoofd begon iets te dreu-

nen. Als ze nu maar voor een enkel moment helder... Als ze maar wist... Als ze maar...

‘Beste mensen, het lijkt me duidelijk dat deze kwestie voorrang verdient,’ zei de loketstem.

Instemmend, geamuseerd geknik. De donkere jongen had zijn walkman uitgezet en keek vol spanning toe.

Papiergeritsel vanuit het loket.

‘Mevrouw Morès!’

‘Ja!’ blafte de nette dame.

‘Ja,’ snikte Mme Morès met bonzend hoofd. De tranen stroomden over haar wangen.

‘Wat ja, ja, ja? Er is hier maar één paspoort, dus er kan maar één mevrouw Morès zijn!’

Statig las de loketstem voor: ‘Madeleine Morès, geboren 20 februari 1934. Dochter van J.P.C. Peters, ondernemer, en H.J.M. Dirksen, huisvrouw.’

‘Dat ben ik,’ brulde de nette dame. ‘Belachelijk, te belachelijk voor woorden. Ik weet toch zeker zelf wel wie ik ben. Hier is mijn geboorteakte.’ Driftig beende ze naar het loket.

Mme Morès wilde iets zeggen, opstaan, zich verdedigen tegen dit afschuwelijke complot, maar het gedreun in haar hoofd liet niet toe helder te denken. Ze was nog steeds misselijk en zat zwetend, trillend en met bonzend hoofd in haar stoel. De man met de aktetas schoot haar te hulp.

‘Mevrouw,’ vroeg hij vriendelijk. ‘Hebt u misschien een geboorteakte bij zich?’

Met een slap gebaar overhandigde Mme Morès hem haar handtas. Ze werd alsmaar misselijker. Een slokje water zou fijn zijn. Als ze maar om water kon vragen. Ze probeerde. De woorden bleven steken in haar keel.

‘Wacht even, niet zo snel,’ zei de man met de aktetas.

Met de geboorteakte in zijn ene hand en de open handtas van Mme Morès in de andere, liep hij naar het loket.

‘Dit is een geldig document waaruit blijkt dat mevrouw

hier inderdaad Madeleine Morès is, zoals zojuist door u beschreven.'

'Wat!' gilte de nette dame totaal over haar toeren. Ze rukte het papier uit de handen van de aktetas en smeed het woedend in een prop op de grond.

'Dat is zeer eigenaardig,' zei de loketstem. 'Er is hier maar één paspoort, wat betekent, zoals ik al zei, dat er maar één mevrouw Morès kan bestaan.'

'Je ziet toch dat er twee zijn?' zei de donkere jongen.

'Dat zegt niets,' antwoordde het loket schaaftig. 'Ons nationale paspoort geldt als bewijs van identiteit. Dat wil dus zeggen dat de rechtmatige eigenaar van dit paspoort zich officieel mevrouw Morès mag noemen. Oftewel, wie vanmorgen aan mij kan bewijzen dat ze mevrouw Morès is, krijgt het paspoort mee naar huis. Als we moeten gaan geloven dat iedereen zomaar is wie hij zegt dat hij is, hebben we hier binnen de kortste keren tien Elvissen en vijf Osama's in de gemeente. Daar kunnen we natuurlijk niet aan beginnen.'

'Dat laatste is discriminatie,' zei de donkere jongen.

'Wie ben jij om te zeggen dat ik discrim...'

'Stil!' krijste de nette dame. 'Wil iedereen hier nu eindelijk zijn mond dichthouden en mij mijn paspoort geven.' Schuim stond op haar mond. Haar ogen rolden in hun kassen.

'Als we nu eens de echtgenoot in kwestie naar hier laten komen,' stelde de aktetas voor.

'Ja en dan hakken we hem in tweeën zoals die Pers met die kleuter deed,' riep een van de tienermeisjes.

'Dat was geen Pers,' zei de donkere jongen geïrriteerd.

'Wie was er dan Pers?' vroeg het andere tienermeisje.

Ineens hoorden de wachtenden hoe de nette dame op de gang hysterisch gilte door een telefoon. Mme Morès zat onbeweeglijk in haar stoel. Schoenmaker, slager, stomerij. Toen de nette dame het zaaltje weer binnenstormde, was haar dot losgekomen. Natte, grijze klitten haar hingen in slierten over haar schouders. Scheldend stevende ze af op Mme Morès.

'Liegende demente gek,' schuimbekte de nette dame. 'Als mijn Jacques dadelijk komt, sluiten we je op in een inrichting!'

Woedend wilde ze Mme Morès naar de keel grijpen. De man met de aktetas hield haar nog net tegen.

'*These are lessons, no-one messes with Misses Moreses,*' rapte de donkere jongen zachtjes.

Mme Morès wiegde heen en weer in haar stoel met haar beide handen tegen haar oren. Het gemeentelijke logoe suisde om haar hoofd. Ze wilde gillen maar er kwam geen geluid uit haar mond. Golven van misselijkheid, ze ademde moeilijk. Vertraagd als in een film, zag ze de nette dame krijsend voor zich staan. De man met de aktetas hield haar in een wurggreep rond haar middel vast, haar dunne, rimpelige armen en benen maaiden in het rond. Mme Morès kreeg een trap. Door haar wilde bewegingen viel de portemonnee van de nette dame open op de grond. Mme Morès hapte naar adem. Haar oude lichaam sidderde. In het doorschijnende vakje van de portemonnee zat een foto van Jacques en de kinderen op vakantie in Zwitserland vorig jaar. De wereld werd zwart. Braaksel stroomde over de portemonnee, over de benen van de nette dame en over de schoenen van de man met de aktetas. Mme Morès viel als een blok voorover op de grijze vloerbedekking met het rode gemeentelogo.

'Madeleine,' brulde een man van onder uit de trappenhal.

'Jacques!' De nette dame worstelde zich los uit de vaste greep van de man met de aktetas en stormde de gang in. Verbaasd hoorden de wachtenden in het zaaltje een gil. Donderend gebeuk op de treden. Een harde klap. Toen was het stil.

En hij? Hij begroef hen beiden. Twee kisten, één gat. Omdat hij zich achteraf niet meer duidelijk kon herinneren wie van de twee precies zijn vrouw was geweest.

Geen pijn

Willem Claassen

‘Hoe is het met de hond?’ vraagt moeder. Het komt er luid en duidelijk uit. Ik sta paf. Ze heeft zowaar een helder moment. Ik moet gelijk reageren.

‘Met Moortje? Prima. Niks bijzonders eigenlijk. Het beestje wordt oud. Veertien jaar alweer.’ Ik weet zo snel niets anders te zeggen. Ze knikt haar hoofd, pakt langzaam het bekertje appelsap van tafel en begint te drinken. Dit is werkelijk ongeloflijk. Een kwartier lang heeft ze niets gezegd, geen beweging gemaakt. Een kwartier lang heeft ze onafgebroken naar het drankje voor haar neus gestaard. Totaal afwezig. Zelfs toen ik restjes ei rond haar mond wegveegde, overblijfselen van het ontbijt, gaf ze geen krimp. Ik vreesde dat het weer een zinloos bezoek zou worden. Eens in de zoveel tijd is het zover. Dan kun je op geen enkele manier contact met haar krijgen. Maar niets is minder waar. Van het ene op het andere moment is ze weer helemaal terug op aarde. Fascinerend. Meneer Van Buren schuifelt voor de vierde keer langs onze tafel. Hij loopt een beetje krom. Met zijn linkerhand houdt hij zijn broek omhoog. Zijn lippen bewegen, maar er komt geen geluid. Moeder heeft het bekertje weer op tafel gezet. Ze heeft het half leeggedronken. Ik ben blij dat ze nog niet zo ver heen is als Van Buren.

‘Hoe is het met de hond?’ vraagt ze. Oké, een helder moment is het niet. Ik denk aan Moortje, die vanmorgen uitgeteld in haar mand lag. Ik legde zachtjes mijn hand op haar kop. Geschrokken tilde ze haar hoofd op.

‘Met Moortje gaat het prima, al wordt ze wel wat ouder,’ vertel ik moeder. ‘Ik denk dat ze doof begint te worden. Ze loopt ook niet meer veel. Het grootste deel van de dag ligt ze in haar mand.’

Ik geef haar opnieuw antwoord. Ik zal haar altijd antwoord blijven geven. Ik wil haar hoe dan ook geen pijn doen door te laten merken dat ze die vraag al eerder heeft gesteld. Moeder woont in het grijze gebied tussen herinneren en vergeten.

Ik weet niet wat ze nog mee krijgt. Op sommige ogenblikken lijkt ze te beseffen dat ze aan deze ziekte lijdt. Dan verstrakt haar gezicht. Die momenten wil ik zoveel mogelijk voor zijn.

Moeder strijkt met vlakke handen het tafelkleed glad. Dan pakt ze opnieuw het bekertje op en brengt het voorzichtig en geconcentreerd naar haar mond. Het is een mooi moment. Ze is op haar afdeling de enige die nog zelfstandig een drinkbekertje naar haar mond kan brengen, zonder knoeien. De zusters verbazen zich over haar, de koningin van de motoriek.

‘Hoe is het met de hond?’

Ik ben geneigd diep te zuchten, maar weet me in te houden. Moortje is tegenwoordig tweeledig in haar gedrag. Of ze slaapt, of ze blaft. ‘Met Moortje gaat het op zich prima. Ze blaft de laatste tijd alleen veel. Dat komt denk ik omdat ze doof begint te worden. Ze probeert haar eigen blaf te horen.’ Dit gebabbel lijkt volkomen zinloos, maar ik blijf in mijn tactiek geloven. Meneer Van Buren maakt zijn vijfde rondje. Moeder kijkt hem even aan, maar haar ogen lijken hem niet te registreren. Van Buren maakt een wereldreis door de zaal zonder dat iemand het in de gaten heeft. Behalve ik dan. Hoe tragisch dit tehuis misschien ook is, ik voel me op mijn gemak tussen deze mensen.

Mevrouw Ros zit haast onopgemerkt aan de andere kant van onze tafel. Ze pulkt al een half uur aan haar vingernagels. Plotseling ontwaakt ze. Waarschijnlijk omdat ik even mijn blik op haar laat rusten. ‘Zullen we naar buiten gaan?’ vraagt ze op een lichte, vriendelijke toon. ‘Dan maken we de burens wakker en drinken een borrel.’ ‘Dat is een leuk idee,’ zeg ik. ‘Maar dat kunnen we beter een andere keer doen, goed? De burens zijn vandaag teruggekomen van vakantie. Ze zijn moe. Ze zullen het vast niet leuk vinden als we ze wakker maken.’ Ik voel me schuldig. De eerste leugen is gevallen. Dat komt ervan als je maar tegen ze blijft praten. Mevrouw Ros is al weer in zichzelf verzonken. Als je haar ziet, zou je denken dat

ze aan haar nagels pulkt. Maar eigenlijk is ze vertrokken in de nacht en drinkt een borrel met de burens. ‘Hoe is het met de hond?’ Dat beestje is al veertien jaar aan mijn zijde. Van de speelse hond is weinig over. Haar geblaf komt niet voort uit enthousiasme, maar uit woede, wanhoop. Nadat Lian vertrok, is het snel een oude hond geworden. ‘Met de hond is het prima,’ zeg ik tegen moeder. ‘Alleen dat geblaf. Vooral ’s nachts. Ik doe geen oog dicht, maar ik weiger slaappillen in te nemen. Moortje begint echt oud te worden. Ik heb haar een paar keer gestraft voor het geblaf, maar dat heeft geen zin. Ik heb er geen greep op. Ze gaat maar door. Soms wens ik die hond dood, en dan schaam ik me.’ Moeder houdt haar ogen even gesloten. Ik duik in mijn tas voor iets lekkers. Ik geef haar een vulkoek. Ze breekt er een stuk van af en stopt dat in haar mond. Midden in de zaal houdt meneer Van Buren stil. Hij kijkt om zich heen en lijkt een moment te beseffen waar hij is. Mevrouw Visser klopt met haar hand op de zitting van de stoel naast haar. Ze gebaart Van Buren te gaan zitten. Voor de oude man is dat juist het teken om zijn reis weer te vervolgen. Voor de zesde keer komt hij voorbij. Zijn linkerhand houdt nog steeds zijn broek omhoog. Eigenlijk wil hij iets zeggen, maar zwijgt. Moeder heeft het stukje vulkoek op. Wat nog op tafel ligt, laat ze voor wat het is. Ze strekt haar hand naar me uit.

‘Hoe is het met de hond?’

Ik denk aan Moortje en dan denk ik aan Lian. Op haar tenen sluipt ze opnieuw mijn gedachten binnen, voor de zoveelste keer. Ze was bevriend met een dierenarts die iets zou kunnen doen voor de hond. Het geblaf maakt me vermoeid. En dat terwijl ik volgende week een sollicitatiegesprek heb. Ik had Lian gebeld, maar ze heeft niet teruggebeld. ‘Moortje is prima. Alleen dat eindeloze blaffen. Het ligt niet aan het eten, ook niet aan het uitlaten. Het komt omdat ze oud wordt, omdat ze doof begint te worden. Omdat Lian er niet meer is. Ik kan nauwelijks slapen. Dat wordt nog een

probleem met die sollicitatie volgende week. Ik kan daar niet met wallen onder mijn ogen aankomen. Lian kent een die-renarts, maar ze heeft niet teruggebeld. We hebben elkaar al twee maanden niet meer gezien. Het is-' 'Nu is het genoeg!' schreeuwt iemand aan de andere kant van de zaal. 'Ophouden daarmee! Ik wil het niet.' Het is mevrouw Van der Goes. Ze slaat met vlakke hand op tafel. De uitbarsting doet de andere bewoners verschrikt opkijken.

'Nee, nee en nog eens nee,' roept Van der Goes. 'Nee, nee en nog eens nee.' Haar geschreeuw is ritmisch. Met vlakke hand slaat ze de maat. 'Nee, nee en nog eens nee.' Een zuster komt de zaal binnen en legt haar handen op de schouders van Van der Goes. 'Rustig, mevrouw Van der Goes. Rustig.' Nog een laatste keer laat de grijze dame van zich horen. Alleen nu zachter, bijna fluisterend. 'Nee, nee en nog eens nee.'

Mevrouw Ros is gestopt met haar nagels. Ze kijkt me lang aan. Er vormt zich een glimlach op haar gezicht. Ik geef haar een knipoog. 'Zullen we trouwen?' vraagt ze. Haar ogen glinsteren. 'Trouwen? Is dat wel verstandig? We kennen elkaar niet zo goed. En ik ben veel jonger dan u. Ik denk niet dat het wat zou worden, maar ik voel me zeer vereerd.' Het is de onovertroffen eenvoud van deze oude mensen waar ik zo van kan genieten. Je krijgt niet elke dag een huwelijksaanzoek. Het is een mooie, zuivere vraag. Zeker als deze afkomstig is van een vrolijk oud vrouwtje, dat de dag dromerig doorbrengt met haar nagels. 'Hoe is het met de hond?' vraagt moeder.

Ik zie Moortje voor me. In haar mand. Meer dood dan levend. Of staand bij de voordeur. Blaffend. Ik zie mijn huis voor me. Ik probeer me het huis voor te stellen zonder die oude hond. Maar dat lukt niet. Moortje is een deel van het huis. 'Ze is oud en blaft de hele nacht. Wat een ellende,' zeg ik tegen moeder. Even verberg ik mijn gezicht in mijn handen, maar ik verman me. 'Het is een lieve hond. Ik wil Moortje echt niet kwijt, maar dat geblaf kan ik niet meer aan. Als Lian

nu een keer zou bellen. Ik wil haar stem horen. Ze zou het druk krijgen, heeft ze toen gezegd, maar ze kan toch wel iets van zich laten horen? Nog voor mijn volgende sollicitatie wil ik haar gesproken hebben. Dat brengt geluk.'

Misschien luistert moeder. Ik zou haar adviezen willen horen, zoals vroeger. Maar ze reageert enkel met die ene vraag. Meneer Van Buren komt voorbij. Hij lijkt steeds krommer te gaan lopen. Ik doe een poging zijn reis te beëindigen. 'Meneer Van Buren, misschien is het beter als u even gaat zitten,' zeg ik tegen hem. Verbaasd kijkt de oude man opzij. Hij wil reageren, maar het blijft stil. Dan komt hij weer in beweging. Rondje nummer zeven. Dag meneer Van Buren.

Mevrouw Van der Goes begint met haar stoel te schuiven. Ze lijkt weer op de tafel te willen slaan, maar vlak boven het tafelblad bevriest haar hand.

'Tjonge jonge,' mompelt het vrouwtje.

Moeder ziet het overgebleven stuk koek op tafel liggen. Ze breekt hem doormidden en stopt een deel in haar mond. Ze kauwt er flink op. 'Is het lekker?' vraag ik. Ze geeft geen antwoord. Tot haar mond leeg is. 'Hoe is het met de hond?'

Ik werp een blik op mijn horloge en bedenk dat ik die hond nog moet uitlaten. 'Met Moortje is het prima. Doof, oud en ik word gek van dat beest. Lian belt niet. En er staat een sollicitatie voor de deur. Maar ik moet Moortje gaan uitlaten. Dus ik ga er weer vandoor, moeder.'

Zachtjes druk ik een kus op haar wang. Ze kijkt me een beetje droevig aan. Dan gaan opeens haar mondhoeken omhoog. Ik grijns terug.

Als ik de zaal uitloop, zie ik dat Van Buren aan een tafel is gaan zitten. Hij houdt zijn lippen op elkaar, de ogen gesloten. Hij ziet er tevreden uit.

Laatste sigaar

Tara-Ann Minckers

Vanuit zijn bed keek Berman uit over een verlichte stad, een koepel van geelgrijze lucht. Een lucht die geen nacht meer kon worden.

Berman had het koud, voelde zich onbehaaglijk en moe. Hij probeerde zijn stramme benen te bewegen, wat maar moeizaam lukte, en bestudeerde zijn grauwe handen. Wild meanderende aderen, alsof ze om de ouderdomsvlekken heen probeerden te manoeuvreren. Dik als kleine adders onder zijn huid.

Moeizaam richtte hij zijn hoofd op. De vertrouwde kleine kamer die hij na elk ontwaken even vergeten scheen te zijn. De boeken, in een hoge kast tegen de muur, bevatten alleen nog strepen, horizontale balkjes die door de onwil van zijn ogen van elke betekenis verstoken bleven. Zijn boekenverzameling was waardeloos geworden. Zelfs de sterkst denkbare bril ontlokte ze niets meer dan strepen.

Tegen de teloorgang van zijn geheugen had hij gevochten. Hij had de namen van alle Amerikaanse staten uit zijn hoofd geleerd, ze eindeloos gerepeteerd, maar was uiteindelijk het merendeel weer vergeten. Het deed er niet meer toe.

Zijn dagen smolten samen zonder structuur. Elke orde ont-

brak, een werkelijkheid zonder de houvast van uren, dagen en weken. Het was nu nacht, maar als hij weer wakker zou worden uit die merkwaardige slaap, die nauwelijks nog slapen was, zo droomloos dat hij ook dood had kunnen zijn, dan zou het raam weer licht zijn, zou het licht weer vanuit een andere hoek binnenvallen. Hoeveel tijd ging er voorbij? Hoe lang had hij geslapen? Hij wist het niet.

Af en toe hoorde hij de buurvrouw van nummer 751 langs zijn deur schuifelen, voorzichtig, alsof ze het spiegelende zeil van de gang met ijs verwarde dat elk moment zou kunnen breken. Ze mompelde. Cyclisch gemompel in het geval van mevrouw Stemerding. Haar levensloop was een doorlopend verhaal geworden dat ze zowel met als zonder toehoorders vertelde. Als ze langs de deur slofte kon Berman precies horen in welk deel van haar verhaal ze zich bevond. Hij had haar vaak met ternauwernood verzamelde beleefdheid aan-gehoord.

‘Demente wijven,’ gromde hij.

Er was bezoek. Berman merkte stemmen op in de verte, maar weigerde zich erop te concentreren. Het opgewonden gepraat stoorde hem.

Berman wist dat het niet lang meer kon duren. Niet dat hem dat veel kon schelen. Hij was moe en berustte. Als zijn omstandigheden zich niet zouden wijzigen – wat ze zeker niet zouden doen – dan moest het maar gebeuren, vond hij. Een leven waarin de toegang tot zijn boekendomein definitief versperd zou blijven was een erger vooruitzicht. Een leven zonder vluchtroute. In dat geval restte alleen de nooduitgang. Allerm minst versperd.

‘Meneer Berman?’ Er stond een zuster naast zijn bed. Hij hoorde haar duidelijk, maar reageerde niet. Ze riep hem weer, harder ditmaal.

Terwijl hij zijn ogen ontspannen dichthield, zodat het leek of hij sliep, volgde hij nauwlettend al haar bewegingen door de kamer, tot haar zachte geneurie minder werd en uiteindelijk de deur in het slot viel.

‘Verdomde zusters.’

Op de rieten stoel naast zijn bed zat Kleine Berman. Een neef. Het kraken van de rieten zitting had hem gewekt. Berman draaide zijn hoofd nieuwsgierig om en keek hem met rood doorlopen ogen strak aan.

‘Dag oom, hoe is ’t nu met u?’ Hij schoof ongemakkelijk heen en weer in de stoel en sprak luid.

Berman wendde zijn blik af en staarde naar het plafond. De roofvogels zijn aan hun afdaling begonnen, dacht hij. Niet dat Kleine Berman veel belangstelling koesterde voor boeken. Hij was nog ongeletterder dan z’n vader. De adder. Die gelaatstrekken ook. Die spichtige neus die hem zo op z’n vader deed lijken. Die holle ogen. Grijsblauwe onnozelheid.

‘Aan m’n gehoor mankeert het niet hoor,’ mompelde Berman terwijl hij zijn gezicht in een grimas vertrok.

‘Wat zei u oom?’ vroeg Kleine Berman, nadat hij zich licht voorover had gebogen.

‘Hij begrijpt het allemaal niet zo goed meer,’ verduidelijkte de zuster.

‘Dom wicht.’ Nauwelijks hoorbaar.

Berman miste de kracht en de wil om te protesteren. Hij gaf zich over, was niet langer bereid, zoals hij zich meerdere malen had voorgenomen, zijn neef de deur te wijzen en hem de huid vol te schelden. Hij mocht zijn spullen hebben! En zijn geld ook! Neem alles maar mee en maak het te gelde. De antieke spullen uit Indië. De verzameling Chinese gravures. Naar Christie’s ermee! De gouden munten. Smelten! Doe er je voordeel mee, stuk onbenul.

‘Ik wil een sigaar!’ zei Berman plotseling. Hij keek doordringend naar de zuster. Door de professionele wellevendheid heen merkte hij een zweem verbazing op. Dat meneer Berman nog ineens zo beslist en krachtig iets kon zeggen!

‘Maar... Ik denk niet dat dat verstandig is.’

‘Ik wil een sigaar!’ herhaalde hij, nu nog dwingender.

De zuster aarzelde, keek weg, in de richting van de neef. Berman kon niet zien of het zijn blik was die haar overtuigde of dat ze zelf tot het inzicht kwam dat het niet veel meer uitmaakte, maar ze boog na die kleine aarzeling voorover naar het ladenkastje, schoof de bovenste lade open en haalde er een klein doosje sigaren uit.

‘Nou, dan doen we dat toch meneer Berman. Kijkt u eens, hier zijn ze al.’ Haar toon voorspelde weinig goeds. Hij had het haar al eerder gevraagd, een aantal dagen geleden, maar toen had ze in alle toonaarden geweigerd. Haar inkeer werd niet ingegeven door een knikje van zijn neef, of door de dwingende toon die haar zo verbaasde, nee dat was het niet. Meerzicht had hem eenvoudigweg opgegeven. De sigaar die hij zodadelijk zou gaan roken vormde het bewijs. Dat ze het hem nu wel toestond terwijl ze altijd had geweigerd, kon hij niet anders opvatten dan als inwilliging van een laatste wens. Onwillige inwilliging, dat wel, want sinds ze het doosje in haar handen hield had ze met snelle, grove handelingen zijn bed opgekrikt, een sigaar uit het doosje in z’n mond geschoven en een lucifer afgestoken.

‘Zo, en nu maar lekker roken,’ zei ze nadat de eerste kringel

sigarenrook zich vermengde met de dunne zwavelsliert van de lucifer. Berman zweeg. De rook vulde zijn mond. Hij proefde weinig, anders dan hij had verwacht. Iets scherps op de punt van z'n tong, een benauwd gevoel, maar niets dat leek op de rooksensatie die hij zich herinnerde. Jammer. Dit gehandicapte roken maakte niks in hem los, zelfs niet als hij zich inspande. Aan de reling van het schip dat naar Indië voer, na de talloze maaltijden, tijdens het lezen in de Jacob Obrechtstraat... Nee, niets. Godverdomme. Misschien miste hij een glas whiskey. Misschien dat dat... Nee, hij was al beroofd van alle sensaties, was al zintuiglijk dood verklaard. Hij was al weg, voor het grootste deel.

'Genoeg,' mompelde hij nog voor de sigaar voor de helft in as was opgegaan.

Ook al was het woord nauwelijks te onderscheiden, de zuster wist wat hij bedoelde. Een misnoegde klank was het meer. Zusters weten hoe ze misnoegde klanken moeten interpreteren.

Samen met z'n neef, die af en toe ongemakkelijk had weggekeken, had ze zijn machteloze roken gadegeslagen. De idioten. Wat viel er te zien? Was het boeiend een man te zien die zich met een sigaar een laatste restje leven probeerde toe te eigenen?

'Zo, kijk eens, die kunnen we mooi weer opbergen in het doosje. Voor de volgende keer.' Ze drukte de sigaar tegen de rand van een schoteltje tot ze zeker wist dat er niets meer smeulde in de punt, venijnig alsof ze een insect dooddrukte, en duwde het stompje terug in het doosje. 'Wie wat bewaart heeft wat.'

Berman gromde.

Niet lang daarna sliep hij in. Hij moet diezelfde nacht nog gestorven zijn. De volgende morgen vond de zuster hem dood in bed. Zijn mond stond half open en zijn gezicht was ontspannen.

Een paar dagen later keken mevrouw Stermerdink en haar buurvrouw van nummer 753 toe hoe Kleine Berman en z'n vriendin de schaarse meubels en de boeken op grote karren door de hal duwden.

'Je zag 'm eigenlijk nooit hè,' zei mevrouw Stermerdink nadat de neef een kar in de lift had gemanoevreerd en z'n vriendin een bits 'Kkom je nog?' had toegebeten.

'Nee, hij zat altijd te lezen,' antwoordde de buurvrouw.

'Ja...'

Ze keken nieuwsgierig door de geopende deur de kale woning binnen, waar nog vaag de geur van sigaren hing.

Het verscheiden van Grote Berman werd tijdens het eten niet besproken. Zoals altijd luisterden Ina en Maurits plichtsgetrouw naar de verhalen van Egbert. De meeste kende ze al, ook al mengde zich af en toe een nieuwe anekdote in z'n repertoire. Meestal over de avonturen van stamgasten uit café Hooghuis, het etablissement aan het einde van de straat waar Egbert met tussenpozen al een leven lang tot de oudgedienden behoorde. Mees was overleden, Anika, de vertaalster Zweeds, was in haar vakantiehuis overvallen door een bosbrand en door Franse brandweerlieden uit haar huis gered en de ober van Hooghuis was na een nachtelijk avontuur in het water van de gracht terechtgekomen en door een welwillende Amerikaan weer op de kant getrokken.

Naarmate de jaren vorderden – hij was intussen tweeënzeventig – speelden anderen een grotere rol in z'n anekdotes dan hij. Zelf kon hij alleen nog terugvallen op oud repertoire. Hoe vaak had hij intussen al verteld over z'n jaren als oorlogscorrespondent? Hoe vaak al over z'n brommertocht naar Parijs aan het begin van jaren vijftig? En hoe vaak al had hij geprobeerd Ina te kwetsen met het verhaal over het kind dat hij naar eigen zeggen had verwekt bij een Aziatische prinses?

Ina op haar beurt luisterde, maar gaf zelden blijk van enig misnoegen. Ze wachtte tot hij klaar was en stelde dan een

vraag aan Maurits of deed een mededeling van huishoudelijk aard. De nieuwe parkeervergunning moest op de achterruit geplakt worden. Overmorgen zou de monteur komen kijken naar de verwarmingsketel. Snok, de dertienjarige kater, dronk onrustbarend veel water en had het waarschijnlijk aan de nieren. En waarom was Annejet er niet bij vanavond? O ja, die werkte aan haar scriptie.

Op zijn beurt kon Egbert weinig interesse opbrengen voor haar domestische wederwaardigheden. Hij stond boven de alledaagsheid die haar leven beheerste.

Maar ook al werd er die avond aan tafel niet gesproken over de dood van Grote Berman, toch wisten ze alledrie dat er geen ontkomen aan was, dat elk woord dat nu werd gezegd een doen alsof was, een vals opgehouden schijn van normaliteit. Grote Berman was dood. Ook al woonde hij al jaren niet meer in het souterrain van het huis aan de Jacob Obrechtstraat, z'n aanwezigheid was er niet minder om.

Pas toen het slecht met hem ging stuurde Egbert z'n zoon naar Meerzicht. Ga jij maar eens kijken hoe het gesteld is met die ouwe. En vergeet niet te controleren of het kistje met munten er nog is. Neem het mee desnoods als hij al te ver heen is om het nog te merken. Je weet hoe ze zijn in die verpleeghuizen.

Maurits was gegaan. Had het kistje meegenomen en aan z'n vader gegeven. Alle munten zaten er nog in. Het stond nu op Egberts werkkamer, midden op het werkblad, als een trofee.

Het doosje sigaren zou het moment bepalen waarop de dood van Grote Berman alsnog besproken zou worden. Maurits had het in z'n zak. Op het geëigende moment zou hij het tevoorschijn halen en aan z'n vader geven. Hij wilde dat er over gesproken werd. De vertrouwde woede van z'n vader, de vertrouwde reactie van z'n moeder, wiens vermoeide gelaats-trekken zich dan zouden verscherpen, bijna ergernis zouden verraden, maar dan ineens alleen nog diep vermoeid zouden

zijn. Dan pas zou alles weer normaal zijn.

Of misschien was het alleen de sadistische neiging die hij van zijn vader had geërfd die hem ertoe bracht het kleine Pandoradoosje op het juiste moment in te brengen. Het brandde in z'n zak. Misschien was dat voorgevoel, die vreemde opgewondenheid, nog prettiger dan het moment zelf. Dat kende hij al. Hij zou de dialoog zo kunnen uitschrijven.

'Sigaartje?' vroeg Maurits toen z'n vader klaar was met het van z'n bord schrappen van vleesrestjes en jus.

'Waar heb je die vandaan?' Hij pakte het doosje aan en keek erin. 'Ben je aan de sigaren gegaan jongen?'

'Nee, dank je. Maar jij lust wel een lekker sigaartje zo na het eten, toch?'

'Altijd goed!'

Elk gesprek tussen Egbert en Maurits had een speciale toon. Pesterig, sarcastisch, alsof ze in een heimelijke tweestrijd ver-wikkeld waren, alsof ze meer bedoelden dan hun woorden zeiden.

Ze leken op elkaar. Die spichtige neuzen, die diepliggende ogen, de dunne lippen die door hun vorm steeds verbeterden leken, in niets leek hij op Ina. Zachte gelaatstrekken, helder-blauwe ogen, weke, een beetje willoze lippen.

'Met de complimenten van je broer,' zei Maurits toen zijn vader een sigaar langs z'n neus streek.

'Zijn die van Frits?! Heb je die van hem meegenomen?!' De verbazing mengde zich in een grijns.

'Zulke mooie sigaren laat je niet zomaar liggen, hè?'

'Goedkope troep. Nog net geen huismerk. Zelfs de sigaren moesten op een koopje bij die ouwe vrek.'

'Hij heeft er vlak voor ie dood ging nog eentje geroekt. Het stompje zit er nog in.'

Egbert inspecteerde het doosje en haalde er een halverwege gedoofde sigaar uit, de punt gekreukeld door het hardhandig uitdrukken.

‘Nou, zo’n buitenkansje kan ik me niet laten ontgaan.’

Maurits grinnikte, wilde voor z’n vader niet onderdoen, ook al ving hij de beschaamde blik van z’n moeder op.

‘Een sigaar uit eigen doos.’ Egbert lachte zelfingenomen om z’n niet geheel toepasselijke grap. ‘Nou, dan zal ik het karwei maar afmaken, hè. Heb je ergens lucifers, Ien?’

Z’n vrouw stond zonder wat te zeggen op. Ze stapelde de aardappelschaal en de groenteschaal op elkaar en verdween naar de keuken, om even later terug te keren met een doosje lucifers.

‘Zo, daar ga je Frits.’ De sigaar wilde aanvankelijk niet branden, de stomp verstopt door aaneengeschroeiende tabak. Maar toen kwam toch de rook. ‘Zo, laten we het verscheiden van onze geliefde Frits vieren met koffie en een cognac.’

‘Eggie, alsjeblieft,’ zuchtte Ina.

‘Wat? Zeg ik iets verkeerd?’ Malicieuze, geveinsde verbaazing. ‘Mag ik niet opgetogen zijn dat ie eindelijk de pijp uit is?’

‘Doe dat nou niet...’ Een pacificatiepoging die alleen maar tot razernij kon leiden. Niets prikkelde hem meer dan haar redelijkheid.

‘Die man heeft mij een levenlang gekleineerd, Ien! Ik deugde nergens voor. Ik kon niks. Was te dom om voor de duvel te dansen!’

‘Laten het rusten Eg, haal niet al die ouwe...’

‘Nee, niks laat het rusten, Eg.’ Hij imiteerde haar zangerige hoge stem. ‘Wat heeft hij nou eigenlijk bereikt? Heeft ie een eredoctoraat gekregen? Is ie een befaamde academicus geworden door al dat oeverloze geblader in die kloteboeken van hem? Ik heb tenminste de hele wereld gezien. Hij is niet verder gekomen dan een dagje Zandvoort. Niet ik heb niks bereikt, nee hij heeft niks bereikt! Alle jaren weggegooid in die domme boekenkelder van hem en het schrijven van die stomme rotboeken die niemand meer wil lezen.’

‘Pap...’

‘Begin jij ook al? Ik ben verdomme blij dat die klootzak de pijp uit is. Zo! Mag ik dat in m’n eigen huis zeggen of mag ik dat in m’n eigen huis niet zeggen?!’

Stilte.

Ina stond op, stapelde de resterende borden op elkaar en maakte een prop van de bloedrode servetten die ze hadden gebruikt.

‘Ik ga even koffie maken.’

‘Een koffie mét graag, Ien,’ riep Egbert haar achterna. Hij had zijn eerdere opgetogenheid alweer hervonden. ‘Jij wil toch ook wel een cognacje?’

‘Ja lekker,’ antwoordde Maurits.

Egbert leunde achterover en blies de rook van het stompje in de richting van het plafond.

‘Ha! Na het eten zijn ze op z’n lekkerst,’ zei hij, waarna hij de sigaar uitdrukte tegen de rand van de vleeschotel.

Ondoordachte blubber en populaire shit

Interview met Joey Goebel

door Chantal Vrouwenvelder en Ronnie van Veen

Joey Goebel (1980) werd geboren en groeide op in Henderson, Kentucky (Verenigde Staten). In 2003 debuteerde hij met zijn roman *The Anomalies*. Met zijn tweede roman *Het kan altijd erger brak* hij internationaal door. Deze roman werd tevens genomineerd voor de Dylan Thomas Fiction Prize, een prijs voor de beste Amerikaanse roman van een auteur onder de dertig. Lava sprak met deze jonge auteur, die nu al veelbelovend wordt vergeleken met Jonathan Safran Foer en Dave Eggers.

Het kan altijd erger is niet, zoals Goebels eerste boek, begonnen als filmscript, maar leent zich er bij uitstek voor verfilmd te worden. Het is een rauw, zwart verhaal over de coming of age van Vincent Spinetti, een hoogbegaafde en talentvolle jongen. Harlan Eiffler, die in het verleden naam maakte als (zeer kritisch) muzikrecensent, wordt ingehuurd door het mediaconcern New Renaissance. Dit concern gaat op zoek naar échte kunstenaars om tegenwicht te bieden aan de heersende platte entertainmentindustrie. Harlan dient de begaafde Vincent te begeleiden naar de top. Het idee achter het mediaconcern is dat geniale kunst voortkomt uit het Grote Lijden: aan Harlan de taak om Vincent ongelukkig te houden...

Voordat Joey begon met schrijven, wilde hij rockmuzikant worden. Hij was al aardig op weg met zijn band The Mullets om deze wens te realiseren; ze hadden in vijf jaar tijd vier cd's uitgebracht en speelden door heel de Midwest van de Verenigde Staten. Toch verkoos hij uiteindelijk het schrijverschap boven de muziek.

Wat vind je zo waardevol aan het schrijven dat het je ervan weerhield muzikant te worden?

‘Ten eerste vereist het schrijven veel zelfdiscipline. Na anderhalf jaar bezig geweest te zijn met één project, kun je het uitprinten en trots zijn op jezelf. Ten tweede geeft het voldoening je werk mooi ingebonden te zien liggen in boekwinkels door het hele land. Maar de grootste beloning is dat je boek een lezer vindt, een publiek. Het wonderbaarlijke gevoel contact te hebben gemaakt met iemand is onontbeerlijk voor mij. We lezen zodat we weten dat we niet alleen zijn. En misschien zullen sommige mensen die mijn boek lezen zich iets minder eenzaam voelen.’

Wat wilde je je publiek met dit boek meegeven?

‘In de eerste plaats wilde ik de lezers simpelweg vermaken. Vermaak door middel van het vertellen van een goed verhaal: Don't worry about the symbolism, don't worry about the vocabulary, put the story first. Daarnaast wilde ik met dit boek de Amerikaanse mainstream cultuur onderzoeken, de lezer laten zien wat een ondoordachte blubber ze vaak krijgen voorgeschoteld en suggesties bieden hoe we deze populaire, sequel of a sequel of a sequel-cultuur kunnen verbeteren.’

En wat zijn jouw suggesties?

‘Moedig jonge mensen aan dat er meer is dan alleen populaire shit. Neem geen genoegen met wat je hoort op de radio of wat je ziet op tv. Zoek en graaf onder de oppervlakte en houd wat je daar vindt eens tegen het licht.

Maar er is soms ook mooie populaire tv hoor. Ik heb bijvoorbeeld laatst de film *Little miss Sunshine* gezien, geweldig!’

Het hoofdpersonage moet lijden om tot grote kunst te komen. Denk je dat lijden voor betere kunst zorgt?

‘Lijden is een intern conflict dat veroorzaakt wordt door externe factoren. Ik denk dat kwellingen zeker zorgen voor goede kunst, want ze zorgen in zekere zin voor een goed verhaal. Veel serieuze schrijvers kijken zo naar het leven. Wanneer het ongeluk je treft, kun je er vast nog een mooi verhaal uit peuren. Maar iedere schrijver moet zich realiseren dat geluk en schrijverschap ook samengaan. Ga, om een beter schrijver te worden, geen alcoholprobleem ontwikkelen. Wees geen dom cliché.’

Het boek is doorspekt met de verschrikkelijkste methoden om het hoofdpersonage ongelukkig te houden. Toch kent het verhaal een happy end. Waarom heb je voor zo'n einde gekozen?

‘Dat zorgt voor een goede balans. Ik houd ervan romans te eindigen met een positieve noot. Het maakt niet uit hoe vreselijk gruwelijk het verhaal soms is, er is altijd hoop.’

Ben je al bezig met een nieuwe roman?

‘Ja. Ik ben in feite al twee jaar bezig met mijn derde boek en alles wat ik vooralsnog op papier heb is een eerste ontwerp. Het lijkt wel of ik over ieder volgend boek twee keer langer doe dan het vorige. Ik word met ieder boek perfectionistischer, terwijl je toch zou denken dat het schrijven van een boek steeds makkelijker zou gaan. Maar zo werkt het niet, althans, niet in mijn geval.’

Kunnen we ook in dit derde boek scherpe cultuurkritiek verwachten?

‘Eerder kritiek op de politiek, op de man die onze president is: George W. Bush. Overigens wil ik hierbij meteen zeggen dat deze man lang niet alle Amerikanen representeert. Associeer Amerika alsjeblieft niet alleen met deze bandiet. Bob Dylan, Louis Armstrong, Elvis Presley; dat zijn de mannen die Amerika vertegenwoordigen! Maar niet die domoor en zijn regering.’

Tot slot willen wij jouw lijstje graag horen. Elk personage in Het kan altijd erger wordt gekenmerkt door een favoriete band, een favoriete tv-show en een favoriete film. Wat zijn jouw favorieten?

‘Moeilijk. De sympathieke personages in mijn boek heb ik veelal mijn favorieten toebedeeld, dus daar zou je het uit kunnen afleiden. Maar als ik van elk genre slechts een favoriet mag geven, zou mijn lijstje zijn: Favoriete band: Pixies, favoriete tv-show: Freaks & Geaks, favoriete film: Cool hand Luke.’

Het kan altijd erger

Uitgeverij Cossee

Paperback

384 blz. | €19,90

ISBN 978 90 5936 129 4

De president

Beschaving is een raster van gedachten
rondom het beestenspel van mijn gevoel.
Ik zeg iets redelijks, maar ik bedoel
iets anders, dat daar onder ligt, of achter.

Terwijl ik zeg: men heeft gelijke rechten
(in microfoons, metalig, strak en koel),
strem ik het bloed dat in mijn stem krioelt
en brult: ik blijf de massamens verachten –

Het monster dat in alle mensen huist
ligt in de kooi van onze maatschappij
op zijn gezamenlijke kans te wachten.

Ooit, op een logische maar onverwachte
manier, mijn stalen sleutel, komt het vrij
en barst het in een nieuwe oorlog uit.

Joris van Eupen

Bewakers van scherven...

Bewakers van scherven
paars porselein nagloeiend in zomerdrank
verslagen door terracotta tirannen
hun tinnen harten
wapens
van
allesomvattende
aarde.

Yassine Salihine

Dichtersstaking

Komt dat zien, de dichters staken!
De zieners voorop, dan de peddelaars,
de kaalkoppen, de pistiers,
de bakkertjes, de bakkertjes zijn moe
en dinges sluit de gelederen, een piekerige kop.

Wat nu? luidt de vraag.
Het verhemelte betrekken
of de artiestenbek ontvlinderen?

Intussen gaat het leven door,
stof de pettenman zijn pet,
worden schoffel en zeis in een V-vorm gezet
en wemelt de bazaar.

Het matras op de wijnfles
is het matras op de wijnfles
geen teken van iets
en voorbehouden aan de slaap.

De leegte, ze gonst gewoon,
is leuk met de kinderen
goed voor niets.
De blaffende kat
is een dier op zijn plek,
ook wars van oote oote boe of wat
staat het stijf van kopjes en fantasie.

En dit, zeggen de dichters, is nog maar het begin.
Laat u niet misleiden
door de barok
van de krullenbollende takjesman
in de boompiek,
onze afwezigheid heeft hem omringd,
wij weten van niets.

Danny Degenaar

De dichters nemen het werk weer op

'En we roepen, we brullen overal:
Aap! Noot! Mies! Aap! Noot! Mies!'
(K. Michel)

Van Swaanswijk drinkt een meepse barg
Kopland, de kat
de kat is Oeloembo
en hapt in de vis
die weer die vreemde gelijkenis met het paard heeft.

Telefoon. 't Dichtertje van Nescio
en zijn beduimelde stoet van kindse godjes.

Of i een Heine baren moet
hurkt i achter 't kabinet
voor een stiekem trekje van het alles.

Drie voor drie.
Campert duwt. G. in zijn geboorte onder
en komt boven met een handvol hoeden
wat een regel.

Glimmertje, veertje, vilten rand
ik heb een hand van zus en zo
om op te voeren
gezwind de pas
geplooid de tricornie
Marianne Moore.

Ik denk: ze heeft een pof tong
Milosz, wat is een pof tong?

De mijne rol ik in
en zing, ik zeg zing
maar het is meer een soort hummen:

De aap zit in de boom
De noot hangt aan de roos
Mies heet de vis

Danny Degenaar

Kraamvisite

hoe zij roze aardbeiensokjes
uit haar schoot braakt
in een opeenhoping van kluwen
en draden
magnetronpoedermelk met extra vitamine
op vingerwarmte
stijgt nu al naar mijn lippen

alsof de jaren het tij zijn
van opgeklopte moedermelk
dat in een zandloper langzaam vloeibaar wordt
dagen leggen schuimend afstanden af
in een kolkbeweging zonder terugkeer

er liggen nu al zes ongebornen kindjes
te slapen in mijn schoot
soms vallen ze onhandig met hun beentjes
tegen een borst

in mijn onderbuik grinnikt moederzucht

Hanneke van Eijken

Oogstlied

Meester die mij op de dorsvloer laat
tot in de nacht

mijn rug met bitterzoete olie inwrijft
mijn voeten wast met steengruis uit de rivier

in het dorp waar twee stromen elkaar kruisen
mijn hand met vleugel opheft en laat dalen
op mijn hart

die 's ochtends achter haar zilveren masker mijn geld telt
aan het water waarin verre lichtjes drijven

heer der ontmoetende stromen
jageres achter het riet

hoe lang nog tot mijn spiegelbeeld vervaagt
hoe lang nog tot de voorraadschuren leeg zijn,
hoe lang tot u mijn blanke korrel oogst?

Michel Dijkstra